

Rudolf Steiner

Aforistické poznámky k pozorování karmy

Dornach, 1.července 1924

Milí přátelé,

Chtěl bych dnes pro ty, kdo zde právě mohou býti, podati něco, co může býti jakousi epizodou mezi úvahami, které zde již od nějaké doby pěstujeme. Co řeknu, má sloužiti k ilustraci a vysvětlení mnohého, co se může vynořiti jako otázka z toho, o čem se dosud jednalo, a má tím zároveň padnout trochu světla na duševní uzpůsobení přítomné civilizace.

Již po léta museli jsme stále znovu upozorňovati na docela určitý okamžik v podstatě evropského civilizačního vývoje, který leží uprostřed středověku, kolem 14. a 15. století. Poukazujeme tím na ten bod vývoje lidstva, kde začíná intelektualismus, kde lidé začínají dbáti pouze na myšlení, na intelekt a dělati je soudcem nad tím, co mezi lidmi má býti myšleno a konáno.

Poněvadž dnes je zde však intelektu, můžeme si v každém případě spoluprožíváním přítomnosti udělati správnou představu o tom, co intelektualismus jest, co právě ve 14. a 15. století vyšlo na povrch civilizace. Ale to duševní uzpůsobení, které předcházelo, to dnes již lidé vlastně necítí živým způsobem. Když lidé uvažují o dějinách, tedy promítají vlastně to, co jsme zvyklí viděti v přítomnosti, také dále nazpět do běhu dějin a nezískají mnoho představy o tom, jak jiní byli duchové před tímto obdobím. A když jsou zachovány listiny, tu při čtení vkládají lidé právě do těchto listin z velké části již to, co jest dnešní způsob myšlení a nazírání. Jenže duchovně vědeckému pozorování představuje se mnohé docela jinak. A obrátíme-li například pohled na osobnosti, které z arabismu, z kultury Asie byly na jedné straně ovlivňovány tím, co se vyžívalo v mohamedanismu jakožto náboženství, na druhé straně však bylo ovlivněno také aristotelismem, pohlížíme-li na tyto osobnosti, které potom našly cestu přes Afriku do Španělska, které potom až ke Spinozovi a za Spinozu vykonávaly na duchy Evropy hluboký vliv, pak nezískáváme o nich názor, jestliže si jejich duševní uzpůsobení představujeme tak, jako kdyby byly prostě lidmi přítomné doby, jenže ještě nevěděly, tolik a tolik věcí, které byly vynalezeny později. Tak asi si je lidé představují. Ale způsob myšlení a nazírání i těch osobností, které z uvedeného směru civilizace žily, řekněme, ve 12tém století byl ještě docela jiný nežli dnešní.

Dnes cítí se člověk, když pohlíží nazpět na sebe, majitelem myšlenek, citů, podnětů vůle, které se pak stávají skutky. Především připisuje člověk sobě: já myslím, já cítím, já chci.

Nuže, u těchto duchů, u těchto osobností, o kterých dnes mluvím, nebylo ještě provázeno tímto pocitem, se kterým dnes mluvím, nebylo ještě provázeno tímto pocitem, se kterým dnes říkáme: já myslím, toto „já myslím“, nýbrž jen „já cítím“ a „já chci“. Tito lidé připisovali své vlastní osobnosti jen „já cítím“ a „já chci“. Vlivem starých civilizačních základů žili ještě více v pocitu: „ono to myslí ve mně“, než aby cítili: „já myslím“. Oni mysleli ovšem: „já cítím,

„já chci“, ale nemysleli naprosto tímže způsobem „já myslím“, nýbrž říkali si – a bylo to docela reálné nazírání, které Vám nyní chci sdělit – oni říkali: Myšlenky jsou v podměsíční sféře; zde žijí myšlenky. Všude jsou myšlenky v té sféře, která je dána tím, že si Zemi představíme na určitém místě, Měsíc na jiném místě, potom Merkur, Venuše atd. Mysleli si Zemi jakožto hustou, pevnou masu světovou, ale mysleli si jako něco dalšího, co k ní patří, měsíční sféru až vzhůru k Měsíci.

A jako říkáme, že ve vzduchu, který dýcháme, jest kyslík, tak říkali tito lidé /bylo totiž úplně zapomenuto, že tomu tak bylo/, že v éteru, který sahá až nahoru k Měsíci, jsou myšlenky. A jako říkáme, že vdechujeme kyslík za vzduchu, tak říkali tito lidé: vdechujeme myšlenky, přijímáme myšlenky. A byli si toho vědomi, že myšlenky přijímají.

Hleďte, dnes může si člověk také něco takového osvojit, třeba jako pojem. Může třeba dokonce z anthroposofie něco takového pochopit, ale zapomene to hned zase, když se jedná o praktický život. Když se jedná o praktický život, pak si udělá ihned docela podivnou představu: potom si udělá představu, že myšlenky prýští v něm, což by bylo stejné, jako kdyby myslel, že kyslík který přijímá, není přijímán, nýbrž prýští z něho.

Pro osobnosti, o kterých mluvím, bylo právě hlubokým pocitem, bezprostředním zážitkem: Já nemám svoje myšlenky jako svůj majetek, já nesmím vlastně říkat: „Já myslím“. Myšlenky jsou a je přijímám, tyto myšlenky.

O kyslíku ze vzduchu víme, že v poměrně krátké době prodělá oběh naším organismem. Počítáme tyto oběhy podle tepů krve. To se děje rychle. Osobnosti, o kterých mluvím, představovaly si přijímání myšlenek jako jakési dýchání; ale velmi pomalé dýchání, dýchání které záleží v tom, že na začátku zemského života stává se člověk schopným přijmouti myšlenky. Jako držíme v sobě dech nějakou dobu mezi vdechnutím a vydechnutím, tak představovali si tito lidé skutečnost, že myšlenky nyní drží, ale právě jen tak, jako držíme kyslík, který patří k vnějšímu vzduchu. Tak si představovali: oni drží myšlenky, a sice po dobu svého zemského života, a zase je vydechují ven do světových dálek, když projdou branou smrti. Máme tedy co činit:

- se vdechnutím: začátek života,
- s držetím dechu: trváním zemského života,
- a s vydechnutím: vyslání myšlenek do světa.

Lidé, kteří takto vnitřně prožívali, cítili se se všemi ostatními, kteří stejně prožívali, ve společné myšlenkové atmosféře, která sahala vzhůru nejen několik mil nad Zemi, ale šla právě až k měsíčnímu okruhu.

Můžeme si nyní představit, že toto nazírání, které tehdy bojovalo o evropskou civilizaci, se chtělo stále více a více rozšiřovati, jmenovitě od oněch aristoteliků, kteří přišli z Asie do Evropy cestou, kterou jsem naznačil. Mohli bychom si nyní představit, že toto nazírání by se skutečně bylo rozšířilo. Co by se bylo stalo? Pak nebylo by došlo k tomu, aby v nejpřednější slova smyslu se mohlo vyžít to, co během zemského vývoje se muselo vyžít, totiž duše vědomá.

Lidé, o kterých zde mluvím, stáli jaksí v posledním stadiu vývoje duše rozumové. Ve čtrnáctém a patnáctém století měla vzejít duše vědomá, která právě, když se vyživala výstředně, převáděla všechno v civilizaci do intelektualismu.

Evropské lidstvo ve svém celku nebylo v jedenáctém, dvanáctém století nijak schopno, aby nazírání, jako u těchto osobností, které jsem charakterizoval, prostě nechalo přes sebe vylítni, neboť vývoj duše vědomé by se pak nedostavil.

Ačkoli bylo jaksi v radě Bohů určeno, aby se duše vědomá vyvinula, bylo to přece tak, že tato duše vědomá nemohla se vyvinouti zvláštní činností evropského lidstva v jeho celku, nýbrž musel jaksi přijíti podnět směřující k tomu, aby se duše vědomá vyvinula zvlášť.

Tak vidíme od věku, který jsem nyní naznačil, vystupovati dva duchovní proudy. Jeden duchovní proud byl zastoupen jaksi u arabizujících filosofů, kteří od západu Evropy evropskou civilizaci silně ovlivňovali, mnohem silněji, nežli si dnes myslíme. Druhý proud byl ten, který nejostřejším způsobem bojoval proti tomuto hnutí, které jsem naznačil, proud, který v nejostřejší přísnosti líčil tyto názory pro Evropu jako nejkacířštější.

Jak silně bylo to ještě dlouho činěno, to pocítíte, milí přátelé, když pohlédnete na obrazy, kde třeba dominikánští mnichové, nebo jen Tomáš Akvinský, jsou představováni v triumfu, v triumfu docela jiného nazírání, nazírání, které zdůrazňuje především individualitu: to co je osobního v člověku, nazírání, které pracuje o to, aby si člověk osvojil své myšlenky jako svoje vlastnictví, a kde tito dominikáni jsou líčeni, jak nohama šlapou zástupce arabismu. Tito jsou pod jejich nohama, jsou pošlapáni.

V takovém protikladu byly právě tyto dva proudy dlouho pocítovány. Taková citová energie, jaká leží v takovémto obraze, ta vlastně již neexistuje v dnešním, poněkud lhostejném lidstvu. Nepotřebujeme ji ovšem pro věci, pro které se tehdy bojovalo, ale potřebujeme ji zase velice pro jiné věci.

Pomysleme jen co zde bylo vylíčeno:

- vdechnutí myšlenek jako světového éteru z podměsíční sféry: začátek života
- držení dechu: zemský život
- vydechnutí: opětné vystoupení myšlenek, ale s individuálním lidským zabarvením, do světového éteru, do impulsů sféry pod Měsícem, do impulsů sublunární sféry.

Co jest toto vydechnutí? Docela přesně totéž, milí přátelé, jako to, o čem říkáme: Ve třech dnech po smrti zvětšuje se éterické tělo, člověk pohlíží nazpět na pomalu se zvětšující éterické tělo. Vidí, jak se jeho myšlenky šíří do vesmíru. Je to docela totéž, co ale, řekl bych, bylo tehdy líčeno ze subjektivnějšího stanoviska. Je tedy přece jen pravdivé, co tito lidé tehdy cítili a prožívali. Oni pocítovali oběh života hlouběji, než možno jej pocítovati dnes.

A přece, kdyby jejich nazírání se bylo stalo vládnoucím v Evropě, pak byl by se vyvinul u lidí evropské civilizace jen slabý cit jejich Já. Duše vědomá nebyla by mohla vystoupiti. Já nebylo by se uchopilo v činnosti „já myslím“. Myšlenka nesmrtelnosti byla by se stávala stále nezřetelnější a nezřetelnější. Lidé byli by pohlíželi stále více a více na to, co v podměsíční sféře všeobecně se vlní a utkává, když to bylo zanecháno člověkem, který zde dříve žil na Zemi.

Duchovnost Země byli by lidé cítili jako rozšířenou atmosféru. Byli by se cítili na Zemi, ale ne jako lidé individuální, oddělení od Země, neboť lidé, které jsem charakterizoval, cítili se vlastně tímto „ono to ve mně myslí“ úzce se Zemí související. Oni se necítili v témže stupni individualitami, jako to začínali cítit lidé v ostatní Evropě, třebaže nejasným způsobem.

Potom musíme však bráti také ohled na následující: Jenom tento duchovní proud, o kterém jsem mluvil, věděl o tom, že – když člověk zemře – vlní se a tkají ve světovém éteru, který Zemi obklopuje, během zemského života přijaté myšlenky; a toto nazírání bylo tedy ostře potíráno osobami, které vycházely hlavně ze řádu dominikánského, a bylo uplatňováno, že člověk jest individualita, že se má především hledět na to, co branou smrti prochází z člověka jako individualita, nikoli na to, co se rozptyluje ve všeobecném světovém éteru. To bylo zdůrazňováno především dominikány, ačkoli ne pouze dominikány, ale přece řekl bych, reprezentativně dominikány. Toto nazírání o individualitě člověka bylo ostře a energicky zastupováno proti prvnímu směru, který jsem charakterizoval. Ale právě to způsobilo docela zvláštní stav. Neboť pohlédneme nyní na zástupce, řekněme nyní: individualismu.

Byly zde tedy tyto individuálně zabarvené myšlenky, které přecházely do všeobecného světového éteru, ale ti, kdo proti tomuto proudu bojovali, byli právě tím, že ještě věděli, že ještě živě věděli, že se zde tvrdí, že tento názor zde jest – tím byli znepokojeni právě vlivem toho, co zde skutečně bylo.

Toto znepokojení zvětšujícími se a rozptylujícími se silami, které předávají lidské myšlenky světovému éteru, toto znepokojení právě nejvíce vynikajících myslitelů, to přestalo teprve v šestnáctém a v sedmnáctém století.

Musíme se umět přenést do duševního uzpůsobení hlavně takových lidí, kteří náleželi dominikánskému řádu, abychom uvážili, jak právě tito lidé byli znepokojeováni tím, co existuje jako pozůstalost ze zemřelého člověka a na co svým názorem jaksí již nesmějí věřit, nemohou věřit. Musíme se přenést do mysli těchto lidí. Tak suše, tak abstraktně, tak ledově pojmově, jak myslí lidé dnes, nemohl vynikající duch mysliti ve třináctém, čtrnáctém století. Dnes připadají mi lidé, když zastupují nějaké názory, jako kdyby platilo za podmínku pro zastupování názorů, aby srdce bylo člověku nejdříve z těla vyrváno. Tehdá tomu tak nebylo. Tehdá byla vřelost, řekl bych, srdečnost ve všem tom, co lidé jako ideje zastupovali. Ale proto, že zde byla tato srdečnost, byl zde také v takovém případě, jako ten, který zde uvádím, silný vnitřní boj.

A za takových nejstrašnějších vnitřních bojů se vytvořilo to, co vyšlo například z dominikánského řádu jako určitá filosofie, která později potom silně ovlivňovala život, poněvadž byl ještě silně stavěn na autoritě jednotlivých lidí. Tehdá nebylo ještě takového všeobecného vzdělání; všecko, co bylo vzděláním, co vůbec lidé věděli, proudivo do toho, co bylo majetkem několika málo lidí, kteří proto také více vystupovali k tomu, co bylo filosofickým životem a snažením. Ve všem, co vplývalo do civilizace, bylo obsaženo to, co bylo prožito v takovýchto vnitřních bojích.

Dnes čtou lidé spisy scholastiků a cítí jenom suché myšlenky. Ale suší jsou vlastně jen dnešní čtenáři. Lidé, kteří je psali, nebyli ve své mysli suší. Ti byli plni vnitřního ohně vůči svým myšlenkám. A tento vnitřní oheň přicházel právě ze snahy, odmítnouti objektivní vliv myšlenek.

Když dnes člověk přemýšlí o otázkách světového názoru, tedy ho vlastně nic nemate. Dnes může člověk mysliti největší nesmysl a myslí jej docela klidně, protože pro lidstvo, které se již tak dlouho vyvíjelo v duši vědomé, nenastává žádné znepokojení toho druhu, že by například jednotlivci cítili, jak se myšlenky lidí vyjímají, když po smrti se rozlévají do éterického okolí Země. Dnes jsou ovšem docela neznámé takové věci, jaké se mohly prožívat ještě ve třináctém a čtrnáctém století, kdy mladší kněží přicházeli ke starším

kněžím a líčili ještě vnitřní muka, která prodělávali při setrvání ve stálosti v náboženském vyznání, že říkali: „mě trápí přízraky mrtvých“.

Neboť přízraky mrtvých mínilo se právě to, co jsem nyní naznačil. Tehdá lidé mohli ještě vrůstati do toho, co právě učili. Učilo se v jisté společnosti – řekněme: dominikánské společnosti, že člověk jest individuální, že má také svou individuální nesmrtelnost. Učilo se, že je to falešný kacířský názor, jestliže se vzhledem k myšlení hledí na všeobecnou zemskou duši, učilo se proti tomu silně bojovat. Ale člověk cítil v určitých okamžicích, kdy o věci sám dobře uvažoval, objektivní působení myšlenek z pozůstatků zemřelých lidí, a pak si pravil: „Je to docela správné, že činím to, co činím? Je zde něco neurčitého, co působí do mé duše proti tomu nestačím. Jsem upoután.“

Ano, intelektuály lidí, nebo alespoň mnohých lidí, byly v té době právě tak zařízeny, že pro ně mrtví alespoň několik dní po smrti velmi všeobecně mluvili. A když jeden přestal mluvit, začal druhý. Člověk cítil se potom i vzhledem k takovému věcem úplně ve všeobecném duchovním vesmíru, alespoň v éterickém světě. Toto spoluprožívání s vesmírem, to postupem času v naší době právě úplně přestalo. A za to domohli jsme se života v duši vědomé. A všechno, co nás obklopuje jako realita stejně jako stoly a židle, jako stromy a řeky, co nás obklopuje jako duchovní realita, to působí jen ještě na hlubiny lidského podvědomí. Vnitřnost života, duchovní vnitřnost života, ta právě přestala; tu získáváme teprve znovu v živě přijímaném duchovním-vědeckém poznání.

A musíme o duchovním-vědeckém poznání myslet tak živě, jak nám to vyplyne, když pohlédneme na takové zjevy, které ještě neleží ani tak daleko za námi. Představme si scholastického myslitele nebo spisovatele třináctého století, jak píše své myšlenky. Dnes jest myšlení lehké, neboť lidé si již zvykli myslet intelektualisticky. Jenže tehdá to začínalo, tehdá bylo to ještě těžké, tehdá byli si lidé vědomi únavy po myšlení, jako po štípání dříví, smím-li se tak triviálně vyjádřiti. Dnes stalo se myšlení mnohých lidí již docela automatickým. A jsou dnes snad lidé naplněni touhou sledovati každou myšlenku svou lidskou osobností? Nasloucháme, jak lidé dnes nechávají vycházeti jednu myšlenku z druhé jako automat, takže ani vůbec nevědí proč, neboť zde není žádná nutnost. Ale dokud žije člověk v těle, má sledovati svoje myšlenky svou osobností. Potom nastoupí již jinou cestu. Pak se myšlenky rozprostírají, když člověk zemře.

Tak mohl někdo v tehdejší době seděti a hájiti nauku o individuálním člověku k zachránění nauky o individuální nesmrtelnosti všemi ostře pronikavými myšlenkami, polemizovati proti Averrhoovi nebo jiným lidem onoho prvního směru, který jsem dnes naznačil. Ale potom byla zde jedna možnost. Byla zde možnost, že to, co právě z takové vynikající osobnosti jako Averrhoes, po smrti se rozptýlilo v podměsíční sféře jako jakýsi přízrak, že to zase na konci podměsíční sféry bylo právě Měsícem samým silně shromážděno a zůstalo to, po zvětšení, že se to dokonce znovu zmenšilo a byla tomu dána podoba, takže to bylo zase zpevněno, mohl bych říci, na bytost z éteru sestavenou. To se mohlo státi. Pak někdo seděl a snažil se odůvodniti individualismus, polemizoval s Averrhoem – a Averrhoes se objevil, objevil se hrozivě a mátl mysl. Proti dávno zemřelému Averrhoovi povstaly ve 13. století nejdůležitější scholastické spisy. Polemizovalo se proti dávno zemřelému, proti tomu, co zůstalo jako nauka. On dokazoval, že jeho myšlenky byly znovu zhuštěny, konsolidovány a že žijí dále.

Tyto vnitřní boje, které předcházely začátku věku duše vědomé, jsou skutečně takové, že by se mělo dnes pohlédnouti na celou jejich intenzitu, na jejich vřelost. Slova jsou konečně, a

pozdější lidé bérou to, co je za slovy, právě těmi pojmy, které mají ale taková slova, uzavírala v sobě mnohdy bohatý duševní život, poukazovala na duševní život, jak jsem jej právě nyní naznačil.

A tak máme dva proudy, které až do dnešního dne zůstaly v podstatě působivými. Tak máme jeden proud, který by člověku rád ujasnil – nyní jen ještě o duchovním světě, ale tím silněji – že všeobecný myšlenkový život obklopuje Zemi, že v myšlenkách duševně-duchovně dýcháme, a druhý proud, který chce především poukázati člověku na to, že by se měl učiniti nezávislým na takovéto všeobecnosti, že by se měl prožívat ve své individualitě. Jeden proud, ten první, více jako neurčité hovoření v duchovním okolí Země, dnes pro mnohé lidi, kteří skutečně také existují, vnímatelný, jenom, když za zvláštních nocí leží lidé na svém loži a naslouchají tomuto neurčitému, kdy z tohoto neurčitého rodí se všechny možné pochybnosti o tom, co lidé dnes tvrdí s takovou určitostí na základě své individuality.

U druhých lidí, kteří vždycky dobře spí, protože jsou sami s sebou spokojeni, máme pak přísné zdůrazňování individuálního principu. A tento boj zuří vlastně ve hlubinách evropské civilizace, zuří až do dnešního dne. A ve věcech, které se odehrávají zevně na povrchu našeho života, máme vlastně sotva něco jiného, než povrchové vlny toho, co jest již v hlubinách duší jako pozůstatky onoho hlubšího, onoho intenzivnějšího duševního života tehdejší doby.

Mnohé duše z tehdejší doby jsou zde opět v přítomném zemském životě. Ony jaksi přemohly to, co tehdá silnou měrou je znepokojovalo aspoň na jisté okamžiky vrchního vědění, ale ve hlubině duše zuří to dnes tím více v četných myslích. Duchovní věda je zde zase právě proto, aby na takovéto historické zjevy poukázala. Ale nyní nesmíme zapomenouti na následující: Tou měrou, jak se lidé stávají v zemském životě nevědomými o tom, co zde přece jen jest: o éterických myšlenkách nejbližšího zemského okolí, tou měrou, jak si tedy lidé přivlastňují jako vlastní majetek „já myslím“, touže měrou zužuje se lidská duše, a člověk prochází se zúženou duší branou smrti. Tato duše vnáší potom do světového éteru nepravdivé, neúplné, odporující si zemské myšlenky. Ty působí nyní také zase nazpět na myslí lidí. A z toho vznikají sociální hnutí jak právě dnes je vidíme vznikat. Ta nutno pochopiti podle jejich vnitřního vzniku, potom také nahlédneme, že není jiného léku proti těmto ničivým sociálním názorům, nežli šíření pravdy o duchovním životě a duchovní bytosti.

Viděli jste již z přednášek, které zde byly konány právě jakožto historické přednášky, beroucí ohled na myšlenku reinkarnace, a které vedly k docela konkrétním příkladům, jak pod povrchem vnějších dějin věci působí, jak to, co žije v jednom věku, je do pozdějšího věku přenášeno do života lidmi, kteří zase do života přicházejí. Ale všechno, co duchovního existuje mezi smrtí a novým narozením, spolupůsobí na utváření toho, co je lidmi vnášeno z jednoho zemského života do druhého.

Dnes bylo by to něčím dobrým, kdyby četné duše získaly si tu objektivnost, ke které možno mluvit a buditi v ní porozumění, když charakterizujeme právě ty lidi, kteří žili za večerních červánků věku duše rozumové.

Tito lidé, kteří tehdá žili, kteří jsou zčásti zase zde, ti spoluprožívali hluboce ve své duši právě tyto večerní červánky věku duše rozumové, ti vlivem neustálých útoků oněch přízraků, o kterých jsem mluvil, přijali v podstatě přece jen hlubokou pochybnost o jedinečné platnosti toho, co je intelektualistické.

Tuto pochybnost je nutno pochopit, neboť ve třináctém století bylo mnoho lidí, kteří byli lidmi poznávajícími, kteří působili tehdy ve vědě téměř veskrze theologizující a kteří jako o hluboké otázce svědomí jednali o otázce: Co teď vlastně bude? Takové duše často vnesly do této doby ze svých dřívějších inkarnací něco pro tehdejší dobu velkého, mohutného vpravily to do intelektualistického zabarvení, ale cítily všechno jako úpadkový proud. A cítily výčitky svědomí při tomto vzcházejícím proudu, který usiloval o individualitu. Až pak přišli ti filosofové, kteří byli pod určitým vlivem, který vlastně ubíjel všechn smysl; mluvíme-li radikálně, možno také říci: kteří byli pod vlivem Descarta, Cartesia. Neboť také mnozí z těch, kdo stáli v dřívější scholastice, takřka padli za oběť smýšlení Cartesiovu. Neříkám, že se stali filosofové. Tyto věci se přeměnily, a když lidé začnou přemýšlet o těchto směrech, pak stávají se samozřejmými věci, které jsou pozoruhodným nesmyslem. Neboť od Cartesia pochází věta: „Cogito, ergo sum“ – „Já myslím, tedy jsem“.

Milí přátelé, platilo to nesčetným bystrým myslitelům za pravdu: „Myslím, tedy jsem“ – „Usnu – nemyslím, tedy nejsem“. A nutný důsledek jest, že člověk nejen usíná, ale přestává existovati, když usne, není žádného méně vhodného důvodu pro jsoucnost lidského ducha, nežli věta: Já myslím. A přece ve věku vývoje duše vědomé začala tato věta platit za směrodatnou.

Jsme dnes nuceni, když poukazujeme na takovéto věci, poukázati na to jako na svatokrádež.

Ale vůči všemu tomu chtěl bych ukázati na jistý rozhovor, který není historicky zaznamenán, který ale možno najíti duchovním zkoumáním mezi skutečnostmi, které se staly: rozhovor mezi jedním starším a jedním mladším dominikánem, který zněl asi takto: Mladší pravil: „Myšlení uchvacuje člověka. Myšlení, stín skutečnosti uchvacuje člověka. Myšlení bylo vždycky v dávných dobách posledním zjevením živého ducha shůry. Teď je prožíváno jako pouhý stín. Vpravdě – pravil tento mladší – když vidíme stín, pak poukazuje tento stín na reality. Tyto reality zde jsou. Není tím tedy bojováno proti myšlení samému, ale že lidé ztratili z myšlení živého ducha.“

Starší pravil: „V myšlení musí se právě tím, že člověk obrací své zraky s láskou na vnější přírodu a zjevení přijímá jakožto zjevení, nepřístupuje ke zjevení myšlením – v myšlení musí se právě najíti zase zemská realita za dřívější nebeskou realitu.“

„Co nastane?“ – pravil mladší. „Bude evropské lidstvo tak silné, aby našlo tuto zemskou realitu myšlení, nebo bude jen tak slabé, aby ztratilo nebeskou realitu myšlení?“

V tom, v této rozmluvě leží vlastně všecko, co může ještě dnes platit o evropské civilizaci, neboť po onom mezidobí se zatemněním životnosti myšlení, které zde nyní bylo, musí právě nastati znovudobytí živého myšlení; jinak zůstane lidstvo slabým a ztratí vlastní realitu nad realitou myšlení. Proto je skutečně nutno, aby od uplatnění našeho vánočního impulsu mluvilo se v anthroposofickém hnutí rozhodně ve formě živého myšlení, jinak budeme stále více přicházeti k tomu, že i to, co se tu a tam ví: že člověk má tělo fyzické, tělo éterické, tělo astrální – bude chápáno jen formami mrtvého myšlení. Ale to nesmí být chápáno formami mrtvého myšlení, neboť pak je to vlastně znetvořená pravda, nikoli pravda sama.

To je to, co jsem dnes chtěl charakterizovat. Musíme přijít i k tomu, s vnitřní účastí, přes hranice obyčejných dějin, míti touhu po těch dějinách, které musejí a mohou býti čteny v duchu. Tyto dějiny, ty mají býti pěstovány stále více a více v anthroposofickém hnutí.

Dnes chtěl jsem; řekl bych, něco více konkrétně programového v tomto směru předvésti před Vaše duše, milí přátelé.

Mnohé bylo řečeno aforisticky, ale souvislost v těchto aforismech, které jsem dnes vyslovil, Vám vysvitne, jestliže se pokusíte to, co mělo být vysloveno, sledovati méně intelektualisticky, ale spíše pocítit celým člověkem, poznáním to cítit, cítěním to poznat, aby stále víc a více bylo skutečně neseno duchovností nejen to, co se v našem kruhu říká, ale také to, co se v našem kruhu poslouchá.

Potřebujeme výchovu k duchovnímu naslouchání, pak budeme vyvíjeti mezi sebou duchovnost. Tento cit chtěl jsem dnes podnítit: nekonat systematickou přednášku, nýbrž více nebo méně, ovšem s odvoláním na různé duchovní skutečnosti, mluvíti k Vaším srdcím.

Druhá přednáška: Karmicko-kosmické přípravné síly

Dornach, 4. července 1924

Milí přátelé,

dnes naznačím ještě něco o tom, jak karmické přípravné síly v člověku prodělávají dále svůj vývoj poté, co člověk projde branou smrti. Musíme si totiž představit, že pro obyčejné vědomí je věc taková, že tvoření karmy, vůbec onen styk se světem, který možno nazvat karmickým, odehrává se v člověku více instinktivně. Právě takových slov, kterých se používá velice často ve vědě i mimo vědu, jako „instinkt“, používá se obyčejně velmi neurčitým způsobem. Lidé se nenamáhají představit si pod tím něco zřetelnějšího. Co jest vlastně u zvířat to, co se nazývá instinktem? Víme, že zvířata mají skupinovou duši. Zvíře, jak stojí před námi, není uzavřenou bytostí, nýbrž za ním stojí skupinová duše. Kterému světu náleží skupinová duše? Tu musíme zodpovědět otázku: Kdepak najdeme skupinové duše zvířat? Zde ve fyzicko-smyslovém světě nenajdeme skupinové duše zvířat. Zde jsou jenom jednotlivá zvířata.

Skupinové duše zvířat najdeme teprve, když buďto zasvěcením nebo obyčejným průběhem lidského vývoje mezi smrtí a novým narozením přijdeme do docela jiného světa, který člověk prodělává mezi smrtí a novým narozením. Zde, mezi bytostmi se kterými jsme pohromadě a mezi kterými jsou především ty, které jsem uvedl jako takové, se kterými člověk vypracovává karmu, zde najdeme duše zvířat. A zvířata, která jsou zde na této Zemi, když instinktivně jednají, jednají z plného vědomí těchto skupinových duší.

Pokusme se představit si, milí přátelé, jak z říše, ve které žijeme mezi smrtí a novým narozením, působí síly, které vycházejí ze skupinových duší zvířat. Ty jsou zde uvnitř také. A zde na této Zemi jsou pak jednotlivá zvířata, která působí tak, že jsou jaksi vedena na vláknech, která vedou ke skupinovým duším, které nacházíme v této říši mezi smrtí a novým narozením. To jest instinkt.

Je docela přirozené, že materialistický světový názor nemůže instinkt vysvětlit, poněvadž instinkt je jednání z toho, co najdeme například v mé knize „Theosofie“ a v mé „Tajné vědě“ označeno jako „země duchů“. U člověka je tomu jinak. Člověk má také instinkt, ale když je zde, nejedná vlivem instinktu z této říše, nýbrž jedná na základě svého dřívějšího zemského života a překlenutím času, vlivem svého dřívějšího života, vlivem jistého počtu minulých životů zemských.

Jako působí duchovní říše na zvířata tak, že jednají instinktivně, tak působí dřívější inkarnace člověka na pozdější inkarnace tak, že se karma vyžívá prostě instinktivně. Ale je to duchovní instinkt, je to instinkt, který působí uvnitř „Já“.

Právě, když toto uvážíme, najdeme absolutní rozporuprosté spojení tohoto instinktivního působení s lidskou volností, neboť volnost působí v té oblasti, ze které působí zvířata instinktivně: z říše duchů.

Ale dnes bude se nám více jednat o to, jak tento instinkt se připravuje, když člověk projde branou smrti. Zde, v pozemském životě, jest prožívání karmy tedy instinktivní, odehrává se jaksi pod povrchem vědomí.

Ve chvíli, kdy projdeme branou smrti, stane se během několika málo dní objektivně vědomým všecko to, co jsme nejprve na Zemi prožili. Máme to před sebou ve stále se zvětšujících obrazech. S tím, co zde přehlédáme, jde také to, co se instinktivně odehrávalo v karmickém působení. Když tedy člověk prochází branou smrti a před jeho pohledem se odehrává stále se zvětšující život, jde se vším tím také to, co mu bylo jen instinktivním, nikoli vědomé: celé karmické tkanivo. To ovšem nevidí hned v prvních dnech po smrti, ale vidí ovšem v živém utváření to, co jinak přehlídá jen v bledé vzpomínce. Vidí například, že zde uvnitř jest již něco jiného než obyčejná vzpomínka.

Když pak přehlédneme zrakem zasloučené, co zde má člověk před sebou, tedy můžeme vyprávět následující:

Člověk sám, který zemřel a měl během zemského života obyčejné vědomí, vidí jaksi to, co zde má před sebou jako svůj zemský život, v mohutném panoramatu. Ale vidí to jaksi jenom zepředu. Zrakem zasloučené možno na to pohlížeti také z druhé strany, zezadu. Pak vystupuje zde síť karmických souvislostí. Potom ji vidíme, tuto síť karmických souvislostí, které jsou nejprve získány ještě z myšlenek, které byly žily ve vůli za zemského života. Zde vystoupí to ven, ale hned se přičleňuje něco jiného, milí přátelé.

Často jsem vám to již zdůraznil, že myšlenky, které za svého zemského života vědomě prožíváme, jsou mrtvé, ale ty myšlenky, které jsou vpředeny do karmy a které zde vystoupí, ty jsou živé. Tedy směrem dozadu vytrysknou z životního obrazu živé myšlenky. A nyní je něčím nesmírně významným a podstatným to, že přicházejí nyní bytosti třetí hierarchie a přijímají to, co zde tryská, řekl bych, ze zadní strany životního tabla. Andělé, Archandělé a Archeové vsají jaksi to, co zde prýští, vdechují to.

To se děje za doby, kdy se člověk vžívá vzhůru až nakonec sféry měsíční. Pak vstoupí do této měsíční sféry a nastává zpětné putování životem, které trvá třetinu té doby, kterou člověk prožil na Zemi, vlastně – přesněji řečeno – trvá tak dlouho, jak dlouho trvaly doby spánku, které člověk na zemi prožil.

Jak se toto zpětné putování děje, to jsem vám, milí přátelé, také již častěji vyprávěl. Ale nyní můžeme se nejprve ptáti: Když je člověk v obyčejném spánku, jak je zde v poměru ke stavu, ve kterém jest bezprostředně po smrti?

Hleďte, když člověk přijde do obyčejného spánku, tedy jest jakožto duchovně-duševní bytost jenom ve svém já a ve svém těle astrálním. Nemá při sobě svoje tělo éterické, to zůstalo na loži. Proto zůstávají myšlenky neživými, nemají žádný účinek, jsou obrazy. Když člověk projde branou smrti, bere nejprve sebou svoje éterické tělo, které se potom zvětšuje. A éterické tělo má v sobě oživující sílu nejen pro fyzickou podstatu, ale také pro myšlenky. Tím mohou se myšlenky oživit, že právě člověk vezme sebou svoje éterické tělo, které při svém rozkládání vynáší živoucí myšlenky od člověka k milostivému přijímání Andělů, Archandělů a Archai. To jest zatím, řekl bych, první jednání, které se odehrává v životě mezi smrtí a novým narozením, že za prahem smrti přicházejí k tomu, co se odlučuje, co je svěřeno jeho rozkládajícímu se éterickému tělu, bytosti třetí hierarchie, že je to přijímáno bytostmi třetí

hierarchie. A konáme prostě jakožto lidé dobrou, krásnou, nádhernou modlitbu, když o souvislosti života se smrtí nebo o některém zesnulém přemýšlíme tak, že řekneme:

Andělé, Archandělé, Archeové přijímají ve tkaní éteru síť osudu tohoto člověka...

Neboť zde pohlížíme na duchovní skutečnost. A závisí skutečně něco na tom, zdali lidé myslí duchovní skutečnosti nebo nemyslí, zdali provázejí mrtvé pouze myšlenkami, které zůstávají na Zemi nebo zdali provázejí mrtvé na jejich další cestě myšlenkami, které jsou obrazy toho, co se děje v té říši, do které mrtvý vstoupil.

To je něco, milí přátelé, co se jeví dnešní iniciační vědě tak nesmírně žádoucím: aby v zemském životě bylo myšleno něco takového, co jest obrazem duchovního dění, skutečného duchovního dění. Pouhým myšlením teorií, vypočítáváním vyšších článků, není ještě zjednáno spojení s duchovním světem, teprve myšlením realit, které se odehrávají v duchovním světě, je sjednáváno takovéto spojení s duchovním světem.

Proto měla by srdce zase slyšeti, co srdce slýchala za starých iniciačních dob v dávných mystériích, kde voláno bylo vždycky důtklivě k zasvěcovaným: Prodělávejte spolu osudy mrtvých. Zůstalo z toho více nebo méně zabstraktnělé slovo „Memento mori“, které na dnešního člověka nemůže již působit tak hlubokým dojmem právě proto, že se stalo abstraktním, protože již nerozšiřuje vědomí do živějšího světa, než jaký je zde ve smyslovém světě.

A co je zde tímto přijímáním sítě lidského osudu od Andělů, Archandělů a Archeů, to se vyvíjí tak, že máme dojem: to tká a žije ve fialově modré éterické atmosféře.

A když se éterické tělo rozloží, to znamená: když jsou myšlenky vdechnuty od Andělů, Archandělů a Archeů, pak vstupuje člověk po několika dnech do onoho zpětného života, jak jsem vám jej vylíčil. Tu prožívá člověk svoje skutky, svoje podněty vůle, svoje myšlenkové směry tak, jak působily v jiných lidech, kterým on byl způsobil něco dobrého nebo zlého, vžívá se docela do myslí druhých lidí, nežije ve vlastní mysli. Se zřetelným vědomím, že to jest on, který má s těmito věcmi co činiti, prožívá člověk zážitky, které se dály v hlubinách duší druhých lidí, se kterými vstoupil do karmického spojení, kterým byl způsobil něco dobrého nebo zlého. Zde se ukazuje znovu, jak je nyní přijímáno to, co člověk tak prožívá. Prožívá to v plné skutečnosti, ve skutečnosti, kterou jsem musel líčiti jako skutečnější ještě, nežli smyslová skutečnost mezi narozením a smrtí.

Když to spatříme zase zrakem poznání iniciačního z druhé strany, tedy vidíme, jak nyní to, co zde člověk prožívá, je přijímáno do bytostí, do reality Panovníků, Sil a Mocností. Ti vsají negativy lidských činů, proniknou se jimi. A tento pohled, tento zasvěcencův pohled, který spatřuje to podivuhodné:

jak následky lidských činů, převedené ve spravedlnost, jsou vsávány od Mocností, Sil a Panovníků,

tento celý pohled přenáší toho, kdo jej má, do takového vědomí, že ví, že je ve středu Slunce a tím ve středu planetárního systému. On pohlíží z hlediska Slunce na to, co se děje a vidí lila barevné tkaní a žití, pohlíží na vsávání ve spravedlnost převedených lidských skutků od Mocností, Sil a Panovníků ve tkaní a žití světla fialové, lila barevné astrální atmosféry.

Hleďte, zde máme pravdu, že pohled na Slunce, jak se naskýtá pozemskému člověku, jest jen pohled z jedné strany, z obvodu. Ze středu Slunce vyhlíží slunce jako pole, kde se dějí duchovní účinky, činy Mocností, Sil a Panovníků. To všechno je duchovní čin, duchovní událost. Zde nacházíme, řekl bych, zadní stranu obrazů zemského života, který prožíváme zde mezi narozením a smrtí.

A zase myslíme správným způsobem na to, co se děje, když utvoříme takovou myšlenku, že slovo, kterého se obyčejně užívá pro odvanutí, zacházení, zvadnutí, zničení, že toto slovo vezmeme v jeho vlastním významu. Máme slovo *wesen* – býti. Máme slovo *geben* – dáti. Řekneme-li *vergeben* – odpouštětí, tedy to vlastně znamená *hingeben* – oddati, jenom ve hře v karty to znamená něco jiného, ale v přirozené řeči znamená *hingeben* – oddávati. Řekneme-li *verwesen* – odbýti, znamená to předati bytí. S tímto vědomím utvoříme větu:

Do Mocností, Sil a Panovníků v astrálním cítění kosmu „odbývají se“ spravedlivé následky zemského života člověka.

Potom, když je toto vykonáno, když člověk prožije, proputuje nazpět tuto třetinu zemského života po smrti, když se nyní znovu cítí u východiska zemského života, ale v duchovním prostoru, v okamžiku před svým vstupem do zemského života – tu vstoupí člověk možno říci: středem Slunce do vlastní země duchů. Zde uvnitř zemské činy, převedené do spravedlnosti, jsou přijímány do činnosti první hierarchie. Zde přicházejí v dosah Serafů, Cherubů a Trůnů. Zde vstupuje člověk do říše, kde při vstupu cítí: Co se na Zemi dělo mým vlivem, to přijímají do svého vlastního činného bytí Serafové, Cherubové, Trůnové.

Považte nyní, milí přátelé, že myslíme správně o tom, co se děje s mrtvým v dalším životě po smrti, když chováme myšlenku: To, co on zde na Zemi utkal na síti osudu, to je nejprve zachyceno od Andělů, Archandělů a Archeů. Ti to odnášejí v nejbližším oddílu mezi smrtí a novým životem do dosahu Mocností, Sil a Panovníků. Ti jsou obepínáni, obetkáváni bytostmi první hierarchie. A v tomto obetkávání, obepínání je stále přijímáno lidské konání na Zemi do bytí, do činného bytí, do konání Trůnů, Cherubů a Serafů.

A myslíme zase správně, když k první a druhé větě připojíme větu třetí:

V Trůnech, Cherubech, Serafech povstávají jakožto jejich činné bytí spravedlivá vypracování zemského života člověka.

Když tedy obrátíme iniciační pohled na to, co se neustále děje v duchovním světě, máme zde na Zemi lidské konání s jeho karmickým instinktem, s tím, co se odehrává jakožto tkanivo osudu, tkanivo, podobné více méně tkanivu myšlenek. Ale když obrátíme pohled vzhůru do duchovních světů, pak vidíme, jak to, co bylo jednou zemskými činy lidí, když to projde Anděly, Archanděly, Archey, Mocnostmi, Silami a Panovníky, je to přijímáno, rozprostírá se to nahoře jako nebeské činy u Trůnů, Cherubů, Serafů.

1/ Andělé, Archandělé, Archeové přijímají ve tkaní éteru síť osudu tohoto člověka...

2/ Do Mocností, Sil, Panovníků v astrálním cítění kosmu „odbývají se“ spravedlivé následky zemského života...

3/ V Trůnech, Cherubech a Serafech povstávají jakožto jejich činné bytí spravedlivá vypracování zemského života člověka.

To, milí přátelé, je zvláště v přítomnosti významná, nekonečně významná a nekonečně vznešená řada skutečností. Neboť nyní je tomu právě tak v nastoupivší říši Michaelově, že, řekl bych, v této chvíli světových dějin možno spatřovati činy těch lidí, kteří žili zde na Zemi před uplynutím Kali-yugy v 80tých a 90tých letech předešlého století, co tehdy žilo mezi lidmi, to bylo nyní přijato od Trúnů, Cherubů a Serafů. Ale nikdy nebyl duchovní světelný kontrast tak veliký jako je v přítomnosti pro tuto řadu skutečností.

Když v 80tých letech předešlého století obrátil někdo pohled vzhůru a viděl, jak revolucionáři z doby uprostřed 19tého století byli ve svých činech jaksí nahoře přijati od Trúnů, Cherubů a Serafů, tehdy leželo něco chmurného nad polovinou 19tého století. A jen málo se vyjasnilo to, co potom bylo viděti při přechodu do říše Serafů, Cherubů a Trúnů.

Ale když pohlédneme nyní nazpět na to, co se odehrávalo na konci 19tého století jakožto činy lidí ve vzájemném poměru lidí, pak nám zmizí – po té, co jsme ještě jasně mohli viděti v této končící době Kali-yugy, po té, co jsme ještě poněkud mohli viděti, co se tu odehrávalo, po té, co jsme jako jakési odplývající masy myšlenek mohli prohlédnouti to, co se osudově odehrávalo mezi těmito lidmi z konce Kali-yugy – pak nám to zmizí a vidíme to, co směrem k nebi se z toho stalo, v zářícím jasném světle.

Ale to svědčí jen o tom, jak nesmírný je význam toho, co se zde vlastně děje v přeměňování lidských zemských činů na duševně-nebeské činy v přítomné době, neboť to, co člověk prožívá jakožto svůj osud, jakožto svoji karmu, to se odehrává pro něho, v něm, kolem něho, od zemského života k zemskému životu. Ale to, co se odehrává ještě v oblasti nebeských světů jako následek toho, co člověk prožil a konal zde na světě, to působí stále dál v historickém utváření zemského života. To se odehrává v tom, co člověk zde na Zemi jakožto jednotlivý člověk neovládá.

Vezměte jen, milí přátelé, tuto větu v její plné závažnosti. Jednotlivý člověk prožívá svůj osud. Již když dva lidé působí, spolupůsobí, vzniká něco docela jiného, nežli průběh osudu jednoho a druhého člověka: odehrává se jaksí mezi těmito dvěma lidmi něco, co vychází za hranice toho, co prožívá každý jednatel. Pro obyčejné vědomí není prozatím zřejma žádná souvislost mezi tím, co se zde odehrává mezi lidmi a tím, co se děje nahoře v duchovních světech. Jen když posvátné duchovní úkony jsou vnášeny do fyzicko-smyslového světa, když lidé vědomě přetvářejí svoje fyzicko-smyslové činy tak, že jsou zároveň činy v duchovním světě, pak se taková souvislost zjednává.

Ale všechno, co se děje mezi lidmi ve větším okruhu, to jest ještě něco jiného, než prožívá jednotlivý člověk jako osud. Všechno to, co není jednotlivým lidským osudem, nýbrž co je způsobeno na Zemi společným myšlením, společným cítěním a společným jednáním lidí na Zemi, to je v souvislosti s tím, co zde nahoře činí Serafové, Cherubové a Trúnové. A do toho vplývají činy lidí v souvislosti lidí a také jednotlivé lidské zemské životy.

Pak je zase další zvlášť důležitý pohled, který se zasvěcenci naskytuje. Pohlížíme vzhůru: Nahoře jeví se dnes nebeské činy jakožto následky toho, co se odehrávalo zde na Zemi v posledních sedmdesátých, osmdesátých a devadesátých letech předešlého století. Pak to vypadá tak, jako kdyby jemný déšť, duchovní déšť padal na Zemi a smáčel lidské duše a nutkal je k tomu, co mezi lidmi jaksí historicky vzniká.

A tu můžeme pak zase vidět, jak v živých zrcadlových obrazech myšlenek žije, dnes žije, oklikou skrze Serafy, Cheruby a Trůny dnes žije to, co v sedmdesátých, osmdesátých, devadesátých letech devatenáctého století bylo lidmi zde na Zemi konáno.

Když toto prohlédneme, je nám skutečně často tak, že docela přesně vidíme, když mluvíme zde dnes s nějakým člověkem, že to, co nám říká ze všeobecného mínění, co nepřichází z jeho vlastních vznětů, z jeho vlastních podnětů, ale co říká proto, že je právě příslušníkem tohoto věku, to jeví se nám často jako stojící v souvislosti s lidmi, kteří žili v sedmdesátých, osmdesátých, devadesátých letech předešlého století.

Je tomu skutečně tak, že mnohého dnešního člověka vidíme jako v duchovním shromáždění obklopeného určitými lidmi, kteří se o něho namáhají, ale kteří jsou vlastně jenom z nebe napršelými obrazy toho, co žilo vlivem lidí v poslední třetině 19. století.

Tak skutečně duchovním způsobem obcházejí strašidla, řekl bych, velmi reálné přízraky dřívějšího věku ve věku pozdějším.

To jest jeden z jemných všeobecných účinků karmy, které ve světě jsou a kterých není často dbáno ani nejokultnějšími okultisty.

Mnohému, kdo nám dnes neříká něco osobního, nýbrž stereotypního, mohli bychom do ucha pošeptat: to ti řekl ten nebo onen z poslední třetiny devatenáctého století.

Tak teprve stává se život celkem. A zase musíme říci o tomto věku – o tomto věku počínajícím po uplynutí Kali-yugy, že se rozeznává ode všech nejprve historických dřívějších věků. Rozeznává se tím způsobem, že skutečně ony lidské činy, které uplynuly v poslední třetině 19. století mají za první třetiny tohoto dvacátého století největší vliv, jaký si jen možno představit.

Milí přátelé, říkám to, chtěje tím označit něco, co je vzdáleno všeho používání pověřivých slov. Říkám to jako něco, co je řečeno s plným vědomím, že je tím vyslovena přesná skutečnost. Ještě nikdy neobcházely mezi námi tak pozorovatelné přízraky poslední předcházející doby, jako v přítomné době. A jestliže lidé dnes tyto přízraky nevnímají, tedy to není proto, že žijeme v temném věku, nýbrž proto, že lidé zatím ještě světlem Jasného Věku jsou oslněni. Proto jest to, co jest mezi námi konáno těmito strašidly předešlého století, něčím tak plodným pro ahrimanské lidi.

Ahrimanští lidé působí dnes, aniž to lidé pozorují, zvláště zlým způsobem. Snaží se co možno nejvíce z těchto příznaků minulého století, řekl bych, ahrimansky galvanizovat a přivést k vlivu na lidi přítomné doby.

Této ahrimanské snaze našeho věku nedá se ničím více vyjítí vstříc nežli vším tím, co se děje, když se pro poblouznění minulého století, která dnes jsou vlastně pro rozumné lidi dávno vyhaslými ideami, tvoří populární sdružení. Laikové nikdy v nějakém věku nepopularizovali tak silně poblouznění předchozího století jako v přítomném věku, jako v přítomnosti. A možno skutečně říci: chceme-li poznati podstatu ahrimanských činů, tedy můžeme tak učinit dnes vlastně všude, kde se navštěvují shromáždění, která působí na základě obyčejného vědomí. Dnes máme mnoho příležitostí poznati ve světě ahrimanismus, neboť působí neobyčejně silně. A je to ahrimanismus, který touto oklikou, jak jsem to dnes líčil, lidem zabraňuje, přijímat do srdce, do duše to, co nového musí vystoupiti, protože to zde právě nebylo, jako to, co vystupuje právě v anthroposofii.

Lidé jsou spokojeni, když to, co nového vystupuje v anthroposofii, mohou nějak krýti nějakým starým výrokem. Je třeba jen vidět, jak jsou lidé spokojeni, jestliže v nějaké mé přednášce přijde něco o čem může potom někdo říci: Hleďme, to stojí také v jedné staré knize. Je to tak docela jinak, totiž na základě docela jiného vědomí. Ale lidé jsou dnes tak málo zmužilí, aby přijali to, co roste na půdě přítomnosti, že se cítí uspokojeni, když mohou něco takového z minulosti přinést.

To právě svědčí, milí přátelé, jak silně působí na dnešní lidi podněty minulosti a jak uspokojeni se lidé přítomné doby cítí, když na ně působí podněty minulosti. A to pochází právě z toho, že toto devatenácté století tak silně ještě působí do století dvacátého.

A příští pozorovatelé dějin lidstva přítomné doby, kteří ovšem budou líčit duchovně, jako my dnes líčíme jenom z dokumentů, ti budou především mít úlohu líčiti, co bude obsaženo ve slovech: Když pohlédneme na počátek dvacátého století v prvních třech desetiletích, tedy všechno to vypadá většinou tak, jako kdyby to bylo vlastně konáno stínovými obrazy lidských činů z konce devatenáctého století.

Smím-li zde vyslovit slovo, které opravdu není míněno politicky – politika musí úplně ven z naší Anthroposofické společnosti – ale smím-li zde vyslovit slovo, milí přátelé, které má prostě vyznačit skutečnosti, tedy je to následující: Můžeme pohlížeti na světově převratné činy – události myslím, děje, neboť činy to nebyly – ale na světově převratné události jmenovitě druhého desetiletí dvacátého století... Bylo to již tak často vysloveno, že se to stalo triviálností: že vlastně v době, o které dějiny píší, se tak převratné věci neudály. Ale milí přátelé, což lidé v těchto světově převratných činech nestojí vlastně tak, jako kdyby v nich nestáli? Lidé všude chodí kolem; je to tak, jako kdyby se světově převratné události odehrály mimo člověka, jako kdyby lidé neměli na nich žádného podílu. Téměř každého člověka, kterého dnes potkáme, mohli bychom se ptáti: „Zdalipak jsi prodělal druhé desetiletí dvacátého století?“

A což teprve když pohlédneme na všecko z jiného hlediska. Jak bezradní vypadají lidé, jak nekonečně bezradní, jak bezradní v usuzování, jak bezradní v jednání. Ministerská křesla nebyla ještě nikdy obsazována za tak velkých těžkostí jako v oné době. Považte jen, jak je to kuriozní, co se v tomto směru vlastně děje, jak bezradní jsou lidé v tom, co se zde odehrává. Tu dojde již k tomu, nadhoditi otázku: „Kdo zde tedy vlastně něco koná? Kdo je na tom zúčastněn?“

Nuže, kdo je na tom zúčastněn, milí přátelé, to jsou více než lidé přítomnosti lidé z poslední třetiny devatenáctého století. Jejich stínové síly vidíme ve všem působiti.

Hleďte, to je tajemství naší doby. Mohli bychom říci, že žádní jiní mrtví nebyli nikdy tak mocní jako mrtví z poslední třetiny devatenáctého století. To je světový pohled.

A jestliže co do duchovního obsahu pohlédneme na příslušné věci v jednotlivém případě, přijdeme na pozoruhodné věci.

U mne jednalo se o to, milí přátelé, zdali bych při novém vydání svých spisů, které byly psány tehdy v sedmdesátých, osmdesátých, devadesátých letech předešlého století, měl to nebo ono změnit. Ti, kdo jsou prostými filistry přítomné doby, říkají: „Všechno se obnovilo, vědecké hypotézy a teorie z tehdejší doby jsou již dávno překonanými věcmi.“ Ale když pozorujeme tuto věc z reálného stanoviska, tedy nemůžeme nic změnit. Neboť za každým,

kdo dnes píše knihu nebo kdo učí z katedry, stojí vlastně někdo ve stínovém obraze. Mluví zde stále ještě du Bois-Reymondové, Helmholtzové, Haeckelové, ti, kdo právě v tehdejší době mluvili: v medicíně Oppolzerové, Billrothové atd. tj. něco z tajemství přítomné doby.

Proto praví iniciační věda, že nikdy nebyli mrtví tak mocní jako v našem věku.

To jest to, co jsem chtěl vsunouti do tohoto pozorování karmy.

Třetí přednáška: Duchovní základy anthroposofického hnutí

Dornach, 6. července 1924

Milí přátelé,

viděli jsme, jak pozorování karmy, ve které jest obsažen lidský osud, vede od nejzazších poměrů vesmíru, od hvězdných světů až do nejintimnějších zážitků lidského srdce, pokud toto srdce je projevem všeho, co člověk v životě cítí na sebe působiti, co se s ním děje v souvislostech zemského bytí. Chceme-li právě z hlubšího porozumění karmickým souvislostem přijíti k úsudku, jsme vždycky znovu a znovu vybízeni, pohlédnouti do těchto tak od sebe vzdálených světových oblastí. Musíme si vlastně říci: Ať pozorujeme okolí, ať přírodu, ať více přírodní utváření vývoje lidstva v dějinách nebo život národů, nevede to tak vysoko vzhůru do kosmických oblastí jako právě pozorování karmy. Pozorování karmy, to nás vůbec upozorňuje na souvislosti lidského života, prožitého zde na Zemi, s tím, co se děje v dálkách světů. Tento lidský život na Zemi vidíme, když v jistých souvislostech dosáhne hranice, rozvíjeti se asi do sedmdesátého roku. Co jest nad to, je vlastně milostivě darovaný život. Co jest pod tím, stojí pod karmickými vlivy; ty budeme ještě pozorovati. Ale můžeme, jak jsme se o tom již zmínili ve mnoha úvahách z nejrůznějších hledisek, počítati lidský zemský život asi na 72 let. Dvaasedmdesát let je také – viděno před tajemstvími kosmu – pozoruhodné číslo, jehož význam vysvitne nám správně teprve, jestliže pozorujeme, řekl bych, kosmické tajemství lidského zemského života.

Líčili jsme již, co vlastně jest hvězdný svět z duchovního hlediska. Když vstupujeme do nového zemského života, přicházíme jaksi z hvězdného světa nazpět do tohoto pozemského života. A tu nám napadne, jak staré názory, i když tradičně na ně vůbec nenavazujeme, jednoduše znovu vyplynou, když se přiblížíme příslušné oblasti za pomoci dnešního duchovního bádání. Viděli jsme již, jak různé hvězdy-oběžnice, jak hvězdy-stálice mají podíl na lidském životě, na tom, co proniká lidský život zde na Zemi. Nakonec, máme-li před sebou vyžítý zemský život, který se nezastavil na příliš spodní hranici, který prodělal aspoň polovinu zemské doby, můžeme říci, že člověk, sestupující z duchovně světových dálek k zemskému bytí, přichází sem vždycky z určité hvězdy. Můžeme sledovati tento směr, a není to nevěcné, nýbrž naopak velmi přesné, když mluvíme o tom, že člověk má svoji hvězdu. Určitá hvězda-stálice jest duchovní oblastí člověka. A člověk, když promění v prostorovou obraznost to, co je prožíváno mimo prostor a čas mezi smrtí a novým narozením, přichází ze směru určité hvězdy. Můžeme tedy přijmouti do své mysli tuto představu: když pozorujeme celé lidské pokolení, které Zemi obývá, tedy najdeme, když se po zemi rozhlédneme, když procházíme pevniny, tyto pevniny obydleny lidmi, kteří jsou v přítomné době inkarnováni. Kde nacházíme ostatní lidi ve vesmíru? Kam musíme pohlédnouti ve vesmíru, když chceme k nim obrátit duševní zrak po té, co byli prodělali určitou dobu po projití branou smrti? Pohlížíme správnými směry, jestliže pohlížíme k hvězdnému nebi. Zde jsou ty duše, alespoň jsou to směry, kterými najdeme duše, nacházející se mezi smrtí a novým narozením. Celé lidské pokolení, které Zemi zalidňuje, najdeme, jestliže pohlédneme nahoru i dolů.

Jenom ty, kdo jsou na cestě tam, nebo na cestě sem, najdeme v oblasti planetární. Ale nemůžeme myslet na půlnoční hodinu bytí mezi smrtí a novým narozením, aniž bychom mysleli na určitou hvězdu, na které člověk jaksi bydlí mezi smrtí a novým narozením, ovšem nutno brát ohled na to, co jsem o hvězdných bytostech řekl. Když přistupujeme, milí přátelé, k vesmíru s věděním, že zde venku jsou hvězdy světová znamení, ze kterých se nám třpytí a skvěje vstříc duševní život těch, kdo jsou mezi smrtí a novým zrozením, pak budeme také pozorní na to, abychom se podívali na konstelace hvězd; jak souvisí všechno, co spatřujeme v dálkách světových, s lidským životem. Potom se naučíme jinak, s citem pohlížeti na stříbroskvělý Měsíc, na oslňující Slunce, na jiskřící se v noci hvězdy, neboť se cítíme se vším tím také lidsky spojeni.

A to jest něco, co se anthroposofií má lidským duším vydobýti: aby tyto lidské duše cítily se také lidsky spojeny s celým vesmírem. Ale teprve potom vzejdou nám jistá tajemství světového bytí.

Milí přátelé. Slunce vychází a zapadá, hvězdy vycházejí a zapadají. Můžeme sledovati, jak Slunce, řekněme, zapadá v krajině, kde jsou určité skupiny hvězd. Můžeme sledovati onen, jak se dnes říká: zdánlivý postup, který sledují hvězdy při svém kroužení kolem Země. Můžeme sledovati postup Slunce.

Říkáme dnes, že během 24 hodin Slunce oběhne kolem Země – všechno přirozeně zdánlivě – že hvězdy oběhnou kolem Země. Tak říkáme. Ale to není docela správně řečeno. Když sledujeme stále znovu a znovu pozorně oběh hvězd a oběh Slunce, tu přijdeme na to, že Slunce v poměru ke hvězdám nevyhází stále v tutéž dobu, nýbrž vždycky o něco málo později každý den, takže každý den přijde o něco málo později na místo, na kterém bylo předešlého dne v poměru ke hvězdám. A tak se shrnují tyto doby, o které se Slunce stále opožďuje za během hvězd, stávají se hodinou, dvěma hodinami, třemi hodinami a stávají se konečně jedním dnem. A přichází chvíle, kdy můžeme říci, že se Slunce opozdilo za hvězdou o jeden den.

A nyní dejme tomu, že někdo je narozen třeba prvního března některého roku a žil až do uplynutí 72 let života. On slaví svoje narozeniny vždycky 1. března, protože Slunce praví, že tyto narozeniny jsou 1. března. On je také může tak slaviti, neboť Slunce, i když ustupuje vzhledem ke hvězdám, skvěje se po těchto 72 let vždycky v sousedství oné hvězdy, která svítila, když člověk přišel na Zem.

Ale když člověk žil 72 let, pak uplynul celý den a on přichází ve svém věku na místo, kdy Slunce opustilo hvězdu¹, do které vstoupilo právě, když člověk nastoupil svůj život. A člověk přichází o svých narozeninách na 1. březen. Hvězda neříká totéž, co říká Slunce: Hvězdy říkají, že je 2. březen, Slunce praví, že je 1. březen. Člověk ztratil jeden světový den, neboť je to právě 72 let, co se Slunce opozdí za hvězdou o jeden den.² A za této doby, po kterou se Slunce může zdržovati v dosahu jeho hvězdy, může člověk na Zemi žít. Potom za normálních poměrů, když Slunce hvězdu již neupokojí ohledně zemského života, když Slunce již neříká³ k jeho hvězdě: On jest dole, já ti dám samo ze sebe, co ti má dáti tento člověk, učiním nyní prozatím, způsobíc krytí s ním, to, co s ním jinak činíš mezi smrtí a novým zrozením; když Slunce nemůže to již hvězdě říci, žádá hvězda člověka nazpět.

¹ o jeho narozeninách /pozn. BH/

² tj. jeden stupeň oblouku ekliptiky /pozn. BH/

³ o jeho narozeninách

A zde máte na nebi děje, související bezprostředně s lidským životem na Zemi. V tajemstvích nebes vidíme vysloveno stáří lidského života. Člověk může žít 72 let, protože Slunce za tuto dobu se opozdí o jeden den, takže hvězdu, kterou před tím upokojovalo tím, že se před ni stavělo, nemůže již upokojit, takže člověk jest zase uvolněn pro duchovně duševní práci člověka ve vesmíru.

Tyto věci není vlastně možno pochopit jinak, než jsou-li chápány s onou úctou, kterou ve starých mystériích nazývali úctou před tím, co jest nahoře. Tato úcta před tím, co jest nahoře, vede nás vždycky znova k tomu, abychom to, co se děje na Zemi, viděli v souvislosti s tím, co se odehrává v mohutném, majestátním hvězdném písmu. A je vlastně velmi omezený život ten, jaký vedou lidé dnes, například proti životu, jaký vedli ještě na začátku třetí poatlantské doby, kde se všude počítalo u člověka ne podle toho, co zaznamenává jeho kroky pouze na Zemi, nýbrž podle toho, co říkají hvězdy vesmíru o lidském životě. – Hledte, jsme-li pozorní na takovéto souvislosti a jsme-li s to, abychom do své duše takovéto souvislosti s úctou přijali, pak budeme si také moci říci: Cokoli se děje na Zemi, to má svůj korelant, svůj protějšek v duchovních světech. A ve hvězdném písmu se vyjadřuje, jaká je souvislost mezi tím, co se děje zde a tím, co – mluvíme-li z hlediska Země – se odehrávalo značnou dobu před tím v duchovním světě. A vlastně každé pozorování karmy musí se díti v takovéto ostýchavé úctě před světovým tajemstvím.

Přiblížme se nyní v takovéto ostýchavé úctě některým karmickým pozorováním, která zde chci v nejbližší době podati. Vezměme nejprve jednu věc, milí přátelé. Zde sedí určitý počet lidí, jeden úsek z toho, co se nazývá Anthroposofickou společností. Zda-li jest jeden silnějšími, druhý slabšími pouty spojen s Anthroposofickou společností, patří to vždycky již osudu člověka, k intensivnějšímu osudovému podkladu, že někdo našel cestu do Anthroposofické společnosti. A je to již v onom zduchovní, které Anthroposofická společnost má najíti od Vánočního sjezdu, aby si také stále víc a více uvědomovala to, co duchovně-kosmicky je základem takovéhoho společenství, jakým jest Anthroposofická společnost. Pak může také jednotlivec státi v této společnosti na základě tohoto vědomí. Proto může býti pochopitelné, že s onou zodpovědností, která vyplývá z Vánočního sjezdu, musí se nyní začít také s tím, povědět něco o karmě Anthroposofické společnosti, o této velmi složité karmě; neboť ze splynutí mnohých jednotlivců vzniká pak všeobecná karma. A vezmete-li všechno v pravém, v hlubokém smyslu, co bylo řečeno během přednášek o karmě a co vyplývá také z jiných souvislostí, které zde byly pozorovány, pak přijdete na to, milí přátelé, že to, co se zde odehrává, když určitý počet lidí je svou karmou veden do Anthroposofické společnosti, má mnohdy předběžné dění – tak to chci nazvati – v dění, které se těmito lidmi odehrávalo dříve, než vstoupili do zemského života, a které je zase účinkem událostí, které se odehrávaly v předešlých zemských životech.

Když nejprve v myšlenkách prolétneme všechno, co je takovou ideou podníceno, pak řeknete, že tuto myšlenku možno zvolna prohloubiti tak, že se duchovně objeví historie, která stojí za Anthroposofickou společností. Jenže se to nemůže státi rázem, nýbrž může to jen zvolna a postupně přicházeti k vědomí, aby to přišlo k vědomí tak, aby také konání Anthroposofické společnosti se zařizovalo na základech, které zde pro anthroposofy skutečně jsou.

A nyní hledte, nejprve je to anthroposofie ovšem, která Společnost drží pohromadě, anthroposofie sama o sobě. Anthroposofii musí nějak hledati ten, kdo se dostane do této

společnosti. To má svoje předběžné dění v tom, co bylo prožito dříve, nežli duše, které se právě stávají anthroposofy, sestoupí do zemského života.

Ale když potom oko pohlédne na svět s určitým prohlédnutím toho, co se zde vlastně dálo, pak nutno dnes říci následující: Je dnes ve světě mnoho lidí, které najdeme zde nebo onde a o kterých, když si všimneme jejich souvislostí s jejich předzemským životem, musíme vlastně říci, že byli tímto předzemským životem určeni pro Anthroposofickou společnost, a nemohou pro jisté události najít do ní cestu. Takových lidí jest více, než si myslíte.

To nám ukládá velmi nutkavou otázku: „Jaké jest předurčení, jaká jest praedestinance, která přivádí duši k anthroposofii?“

Hleďte, chtěl bych nejprve vyjít od výstředních případů, které mohou poučiti, jak se odehrává karma právě u takové duše. V Anthroposofické společnosti vzniká skutečně, řekl bych, intenzivnějším způsobem pro jednotlivce otázka po karmě, nežli v jiném oboru. Chci říci jenom následující: Dejme tomu, že duše, které jsou dnes inkarnovány v lidském těle, nevedou většinou tak daleko nazpět, že by v minulých životech mohly prožít již něco z toho – vezměme radikální případ v anthroposofickém hnutí – co vede například k eurythmii, neboť tato eurythmie neexistovala v oněch dobách, kdy byly vtěleny duše, které dnes hledají eurythmii.

Tu vzniká palčivá otázka: „Jak přijde duše k tomu, aby se dala z karmických důvodů na cestu k eurythmii?“

Ale tak je to se všemi jednotlivými obory života. Najdou se dnes duše, které hledají cestu k tomu, co dává anthroposofie. Jak přicházejí k tomu, aby to, co jest předběžnými podmínkami jejich karmy v předešlých zemských životech, rozvíjely právě vzhledem k anthroposofii?

Jsou zde nejprve takové duše, které jsou k anthroposofii puzeny s jistou vnitřní intenzitou. Tato intenzita není ovšem u všech stejná, ale jsou duše, které jsou puzeny k anthroposofii s jistou vnitřní intenzitou, takže to člověku připadá tak, jako kdyby přímo, bez postranních stezek, docela přímo směřovaly k anthroposofii a vústily do některého oboru anthroposofického života.

Je zde jistý počet duší, které k takovému karmickému usměrnění ve své duši přicházejí z toho důvodu, že se zvláštní silou pociťovaly v uplynulých staletích, ve kterých prodělaly svůj předešlý zemský život, že křesťanství dospělo k určitému bodu obratu. Tyto duše žily ve věku, kdy křesťanství bylo přivedeno především k tomu, aby přešlo do více méně instinktivního cítění lidského, kdy bylo křesťanství prožíváno sice se samozřejmostí, ale s instinktivní samozřejmostí, kdy duše si vlastně nekladly otázku: „Proč jsem křesťanem?“ A na takovéto duše přicházíme zvláště, když obrátíme pohled nazpět na století třinácté, dvanácté, jedenácté, desáté, deváté a osmé křesťanského vývoje: duše, proniklé křesťanstvím, které vrůstaly do věku duše vědomé, ale které přijaly křesťanství ještě před věkem duše vědomé do čisté duše rozumové, ale kterým vzhledem k více světským záležitostem zasvitlo již to, co má přinést duše vědomá.

Co zde, řekl bych: nevědomě žilo, takže to vešlo jaksi s obejitím hlavy tehda do funkcí organismu, co zde žilo ve mnohém ohledu jakožto zbožné křesťanství, ale křesťanství, které nepřišlo k jasnosti o sobě samém, to kladlo na tyto lidi /nyní/ požadavek /neboť co je

nevědomé v jednom zemském životě, stává se právě vědomějším v příštím životě/ nahoditi otázku: „Proč jsme křesťany?“

To vedlo k tomu – mluvím dnes úvodem, věci prozatím naznačuji, později budou rozvedeny – že takovéto duše nyní také v životě mezi smrtí a novým narozením měly spolu v duchovním světě souvislost především v první polovině devatenáctého století. A v duchovním světě byla v první polovině devatenáctého století sdružení, která vyvodila důsledky z křesťanství, jež zde na Zemi byly prožity, v lesku a v obsáhlém zjevu, v obsáhlém zjevení duchovního světa. Právě v polovině devatenáctého století byly v životě mezi smrtí a novým narozením duše, které usilovaly o to, proměnit v kosmické imaginace to, co byly cítily v křesťanském předcházejícím životě. A právě to, co jsem zde jednou popsal jako určitý kultus, to se odehrávalo zde v nadsmyslnu. A velký počet duší byl shromážděn v těchto společně utkávaných kosmických imaginacích, v těchto mohutných obrazech příštího života, který potom ve změněné podobě měl býti hledán během nejbližšího zemského života. Ale bylo zde vetkáno všecko to, co z těžkých vnitřních bojů – které byly mnohem těžší, než si obyčejně myslíme – se odehrávalo mezi sedmým a třináctým, čtrnáctým stoletím po Kristu. Duše těch lidí, které zde míním, právě v této době mnoho prodělávaly. A co zde prodělaly, to všechno vetkaly do oněch mohutných kosmických imaginací, které v první polovině devatenáctého století byly společně utkávány větším počtem duší.

Všecko, co zde bylo utkáváno na kosmických imaginacích, to je proniknuto na jedné straně něčím, co nemohu označiti jinak než jako jakési toužebné pocity, plné očekávání; všechno toto vypracovávání mohutných imaginací je těmito dušemi prožíváno tak, že ve svých duších, ve svých z těla vyproštěných duších mají zhuštěný pocit, - ale z četných jednotlivostí zhuštěný pocit.

Je to pocit, který možno popsat asi tímto způsobem: V posledním zemském životě měli jsme dole sklon k prožívání Krista. Cítili jsme hluboce tajemství, které uchovala tradice pro křesťany o svatě vážném dění, které se odehrávalo v Palestině na počátku křesťanského letopočtu. Ale stál tento Kristus před naší duší v celé své slávě, v celém svém lesku? – Tato otázka vycházela z myslí. Což jsme nepozorovali po své smrti, jak Kristus sestoupil na Zem z kosmických výšin jakožto sluneční bytost? Prožili jsme jej jakožto kosmickou bytost. Zde již Kristus není; spojil se se Zemí. Zde jest něco jen jako kosmická upomínka na něho. Musíme znovu najíti cestu k Zemi, abychom měli Krista před svojí duší.

Touha po Kristu provázela tyto duše ze tkaní velkých majestátních kosmických imaginací, které byly utkávány společně s duchy vyšších hierarchií; tato touha provázela duše ze života předzemského do života zemského.

To jest něco, co může se strhující intenzitou prožiti duchovní zrak, který pozoroval dění ve vtěleném a nevtěleném lidstvu během devatenáctého, dvacátého století. A tu mísily se do těchto dojmů nejrůznější věci, neboť právě tím, že duše, které se teď znovu objevují, spoluprodělaly ve svém cítění Krista všecko to, co se odehrávalo mezi těmi, kdo usilovali o křesťanství a těmi, kdo ještě stáli v představách starého pohanství, jak tomu většinou bylo ve stoletích, která jsem naznačil, právě tím je zde pro tyto duše skutečně mnohé, co v těchto duších působí možnost, propadat na jedné straně pokušením Lucifera, na druhé straně pokušením Ahrimana. A na karmě tkají Ahriman a Lucifer právě tak jako dobří Bohové. To jsme již viděli. Nuže, co všechno je vetkáno do toho, co se dnes odehrává ve svém karmickém vypůsobení, to musí býti sledováno jednotlivě, abychom skutečně sledovali

duchovní základy antroposofického snažení. A bereme-li Vánoční sjezd vážně, je zde skutečně chvíle, kdy z jistých věcí smí jaksi býti odhalen závoj. Jenže se věci musí brát s nutnou vážností.

Začněme, jak řečeno, s radikálním případem. To, co bylo právě řečeno, nechme státi v dnešní hodině v pozadí, když budeme mluvit o následujícím.

Vidíme, jak z předzemského života do života zemského svou výchovou, tím, co prožívají na Zemi, přicházejí duše lidské, které hledají cestu do Antroposofické společnosti, které jsou nějakou dobu v Antroposofické společnosti. Mezi nimi může nastat případ, že takováto duše projevuje se nějakou dobu jako horlivý, dokonce přehorlivý člen Antroposofické společnosti, ale stane se z něho nejúhlavnější nepřítel. Pohlédneme na karmu v takovémto výstředním případě.

Vezměme tento výstřední případ: Někdo vstoupí do Antroposofické společnosti, ukáže se jako horlivý člen. Po nějaké době dokáže se státi nejen protivníkem, ale snad lajícím protivníkem: vlastně velmi, velmi pozoruhodná karma.

Pozorujme jeden případ. Je zde jedna duše. Pohlížíme nazpět do zemského života. Pohlížíme nazpět do doby, kdy zde byly staré vzpomínky z pohanské doby, působící na lidi hlubokým dojmem a kdy se tito lidé vpravovali do toho, co se v oné době, řekl bych, se vřelostí šířilo jako křesťanství, ale co u mnohých lidí bylo také přijato přece jen s určitou povrchností.

Když mluvíme o takovýchto věcech, musí nám vždycky býti jasno, že musíme jaksi vůbec někde začít u jednoho zemského života. Každý zemský život vede ovšem zase nazpět k dřívějším životům, takže jsou zde přirozeně nevyjasněné zbytky, na které možno prostě jako na skutečnosti poukázat. Ty jsou ovšem zase karmickými následky předešlých zemských životů, ale nutno nějak začít.

Možno tedy spatřiti duši, jak jí možno najít právě v oné době, a sice takovým způsobem, který se mne a jiných zde ve Společnosti velmi blízce dotýkal, možno ji najíti v době, na kterou jsem poukázal, jako pochybného vyraběče zlata, který byl majitelem spisů, rukopisů, kterým sotva mohl rozuměti, které si vykládal svým způsobem a potom dělal pokusy podle předpisů, aniž měl vlastně tušení, co tu dělal. Neboť nahlédnutí do duchovně-chemických souvislostí není jednoduchá věc. A tak vidíme takového pokusy dělajícího člověka s malou knihovnou nejrůznějších předpisů, které vedou až daleko do arabsko-maurských souvislostí, a vidíme, jak na téměř odlehlém místě, ale na místě, které je navštěvováno mnohými zvědavci, rozvíjí tento člověk svoji činnost. Přichází k tomu, že si přivodil zvláštní chorobu pod vlivem této nepochopené, bez porozumění prováděné činnosti, chorobu, která zachvátila hlavně hrdlo – je to mužská inkarnace – takže jeho hlas je zvolna stále zastřenější a zastřenější a nakonec téměř mizí. Nyní jsou rozšířeny křesťanské nauky. Ty všude lidi uchvacují. Je zde na jedné straně chtivost v tomto člověku: dosáhnouti vyrábění zlata a s tímto vyráběním zlata mnoho jiného, čeho by mohl člověk dosáhnouti, kdyby se to v tehdejší době bylo podařilo, na druhé straně dostává se k němu křesťanství způsobem, který je vlastně plný výčitek. Vyvíjí se něco, řekl bych, z faustovské nálady, ne docela pročištěné. Posiluje se v něm pocit: nedělal jsi něco strašně nesprávného? A pozvolna se vytváří přece jen pod vlivem této myšlenky skepticky v duši žijící názor: že jsi ztratil svůj hlas, tj. Boží trest, spravedlivý trest za to, že jsi se pustil do něčeho nesprávného. V tomto stavu, v tomto duševním stavu vyhledal tento člověk radu lidí, kteří se nyní také spojili s Antroposofickou

společností, kteří tehdy mohli zasáhnout do jeho osudu, že jaksí zachránili jeho duši z hlubokých pochybností. Možno skutečně mluvit o jakémsi zachránění duše. Ale všechno to stalo se za takových vedlejších událostí, že tento člověk prožil to v silném, jenom v zevnějšíku zůstávajícím citění, a na jedné straně byl přemožen jakýmsi citem díky vůči těm, kdo ho duševně zachránili, na druhé straně ale mísil se právě do oné nejasnosti strašně ahrimanský podnět. Do toho, co zde nastalo: po silné náklonnosti k nesprávné magii ne docela pravé citění se v křesťanské spravedlnosti – do toho všeho mísil se ahrimanský rys. Poněvadž to šířilo v jeho duši nejasnost, přišel tento člověk k tomu, že do svého díku vložil ahrimanský rys. – A díky byl přeměněn v něco, co došlo nedůstojného výrazu v duši, což vstoupilo tomuto člověku před duši, když v životě mezi smrtí a novým zrozením došel jmenovitě na ono místo, které jsem označil jako první polovinu devatenáctého století, takže zde prožil to, co duše vyvinula tehdy ve vnějším, sezevnělém, řekl bych: podlézavém díku, takže to zde znovu prožil v celé nedůstojnosti pro člověka. A tak vidíme právě tento obraz ahrimanizovaného díku vmísený do kosmických imaginací, o kterých jsem mluvil. A vidíme, jak tato duše sestupuje z předzemského života do života zemského, na jedné straně se všemi podněty, které jí přišly z doby, kdy chtěla dělat zlato, kdy zmaterializovala duchovní snahu, a na druhé straně vidíme, jak se pod ahrimanským vlivem vyvíjí něco, co zřetelně možno poznat jako pocit studu nad nesprávně sezevnělým díkem. Tyto dva proudy žijí v této duši při jejím sestupu.

A tyto dva proudy vyjadřují se tím, že tato osobnost, když se zase stala osobností v zemském životě, hledá cestu k těm, kteří byli tam, kde také tato duše byla v první polovině devatenáctého století. Nyní vzniká něco jako vzpomínka na to, co bylo prožito ve vytváření obrazu nesprávného, sezevnělého díku. To všechno odehrává se, řekl bych, jako automaticky. A probouzí se po tom to, co zde uvnitř žije, co jsem líčil jako pocit studu nad vlastní lidskou nedůstojností, to zachvacuje duši. Ale protože je to zahrimanizováno – přirozeně na základě karmy dřívějších dob, rozleje to něco jako strašnou nenávist na všechno to, k čemu se dříve obrátil. A obrácený pocit studu proměňuje se, transformuje se v zuřivé protivnictví, spojené zároveň s nesmírným zklamáním nad tím, že to, co je v něm neuvědomělého, tak málo došlo uspokojení. Došlo by uspokojení, kdyby bylo nastalo něco podobného, co bylo v nesprávném vyrábění zlata.

Hleďte milí přátelé, zde máme příklad, jak se věci v radikálnějším případě vnitřně obracejí, jak musíme hledat v dřívějším životě pozoruhodné tajemné cesty něčeho takového jako souvislosti pocitu studu a nenávisti, jestliže chceme porozumět přítomnému životu na základě předcházejících podmínek. Hleďte, když pozorujeme věci takovýmto způsobem, pak rozlévá se něco z porozumění po všem tom, co se ve světě vlivem lidí děje. A pak začínají velké potíže života, když to bereme s myšlenkou karmy vážně. Ale tyto potíže mají přijít, neboť jsou odůvodněny v celé podstatě života. A takové hnutí jako antroposofické musí právě býti vystaveno mnohému, protože jenom tím může vyvinout velkou sílu, kterou potřebuje.

Uvedl jsem tento příklad nejprve z toho důvodu, abyste viděli, že také jaksí něco negativního budeme muset hledat v karmické souvislosti s celým osudem, který dává vzniknout antroposofickému hnutí z předcházejících inkarnací těch, kdo jsou v jeho Společnosti sjednoceni.

Tak možno, milí přátelé, doufati, že postupně se probudí docela nové porozumění pro podstatu Antroposofické společnosti, že jaksi duše Antroposofické společnosti se všemi svými různými potížemi bude moci být prozkoumána.

Neboť ani zde nesmíme zůstat jen u jednotlivého člověka, nýbrž musíme také zde jít nazpět k tomu, co se – nemůžeme říci – znovu vtěluje, ale – znovu prožívá. A s tím jsem chtěl dnes začít.

Čtvrtá přednáška: Duševní založení lidí hledajících anthroposofii

Dornach, 8. července 1924

Moji milí přátelé,

dnes chtěl bych do našich úvah vložit něco, co nám potom umožní, sledovat přesněji karmické souvislosti antroposofického hnutí samého. Co chci dnes vsunout, vychází ze skutečnosti, že v antroposofickém hnutí jsou dvě skupiny lidí: již jsem všeobecně naznačil, jak se antroposofické hnutí skládá z jednotlivých lidí. Přirozeně je to míněno nejprve jen ve velkých obrysech celkově, ale jsou skutečně dvě skupiny lidí v antroposofickém hnutí. Jenže zjevy, které naznačuji, nejsou, řekl bych, tak nabíledni, nejsou takové, aby se mohlo hrubě říci: u toho je to takto, u druhého takto. Mnohé z toho, co chci dnes naznačit, neleží v plném obyčejném vědomí osobnosti, nýbrž leží právě jako většina toho, co jest karmické, v instinktech, v podvědomí a vyjadřuje se ale plně v charakteru, temperamentu, způsobu jednání a ve skutečném jednání.

Nutno rozeznávat první skupinu, která stojí ke křesťanství tak, že příslušníkům této skupiny leží příslušnost ke křesťanství zvláště na srdci, a že v jejich duších žije touha, aby se jakožto anthroposofové ve správném slova smyslu, jak oni to chápou, mohli nazývat křesťany. Pro tuto skupinu je přímo útěchou, že můžeme v plném rozsahu říci, že antroposofické hnutí představuje takové hnutí, které uznává a nese v sobě podnět Kristův. A působilo by této skupině výčitky svědomí, kdyby tomu tak nebylo.

Druhá skupina ve svých projevech nebo v projevech svých osobností není méně poctivě křesťanská, ale je tomu tak, že tato skupina přichází vlastně ke křesťanství z jiného předpokladu. Je tomu tak, že tato skupina nachází nejprve uspokojení v antroposofické kosmologii, ve vývoji Země z jiných planetárních forem, nachází uspokojení v tom, co má anthroposofie říci o člověku všeobecně a odtud potom je ovšem přirozeně vedena ke křesťanství, ale nemá toutéž měrou vnitřní potřebu srdce, aby bezpodmínečně postavila doprostřed Krista.

Jak řečeno, odehrávají se tyto věci větším dílem v podvědomí. Kdo dovede duševně pozorovati, umí vždycky v jednotlivém případě osobnost posoudit.

Předpoklady pro utvoření těchto skupin vedou do starých dob. Víte zajisté, milí přátelé, z mé „Tajné vědy“, že v určité době zemského vývoje se duše jaksi rozešly s postupujícím zemským vývojem, že odešly, aby obývaly jiné planety a že během určité doby, lemurské a atlantské doby, přišly zase dolů na Zem. A víme také, že pod vlivem skutečnosti, že se duše vrátily dolů na Zem z různých planet: Jupiteru, Saturnu, Marsu atd., ale i ze Slunce, aby přijaly zemskou podobu, vznikla původní mystéria, která jsem nazval věštírny ve své „Tajné vědě“. Mezi těmito dušemi byly přirozeně mnohé, které vlivem velmi staré karmy měly sklon k tomu proudu, který se potom stal křesťanským. Musíme ovšem bráti ohled na to, že sotva jedna třetina zemského obyvatelstva přiznává se ke křesťanství a že možno tedy říci,

že určitá část lidských duší, které sem dolů přišly, rozvíjela snahu, podnět, vyvíjeti se směrem k proudu křesťanskému.

Ale duše přicházely dolů v různých dobách a jsou duše, které sestoupily poměrně brzy v prvních dobách atlantského vývoje, ale jsou také duše, které sestoupily poměrně pozdě, které měly jaksi dlouhý předzemský pobyt planetární. To jsou takové duše, u kterých, jdeme-li nazpět do jejich nynější inkarnace, přijdeme snad ke křesťanské inkarnaci, potom k inkarnacím předkřesťanským atd. a poměrně brzy o nejprvnější inkarnaci na kterou přijdeme, musíme říci: nyní to jde vzhůru do planetární oblasti. Před tím ještě nebyly tyto duše v inkarnaci pozemské.

U druhých duší, které také vůstily do křesťanství, je to takové, že můžeme jíti daleko nazpět a že najdeme mnoho inkarnací. A potom po mnohých inkarnacích, po mnohých předkřesťanských, již i atlantických inkarnacích, vnořily se tyto duše do křesťanského proudu.

Ovšem pro intelektualistické pozorování je taková věc, o jaké jsem se právě zmínil, tak klamavá, jak jen možno, neboť mohlo by se snadno myslet, že u takových osobností, které vůči dnešnímu úsudku civilizace mají platit za zvlášť schopné hlavy, je zde právě směrem nazpět mnoho inkarnací. Tak tomu naprosto nemusí být, a takové osobnosti, které v dnešním smyslu mají dobré schopnosti, do života zasahující schopnosti, mohou býti právě z těch, které nemají tak mnoho inkarnací. Při tom mohu snad připomenouti, co jsem vykládal, tehdá když jsem inauguroval anthroposofický proud, který právě teď máme v anthroposofickém hnutí, co jsem vykládal při Vánočním sjezdu, kde jsem mluvil o individualitách, na které pak navazuje epos o Gilgamešovi. Tehdá jsem vyprávěl něco o takovýchto individualitách. U nich máme co činiti právě s poměrně málo inkarnacemi směrem nazpět. U jiných lidí je to naproti tomu tak, že máme co činiti se mnoha nazpět sahajícími inkarnacemi.

Především jest, milí přátelé, pro lidské duše, které dnes přicházejí do anthroposofie, důležitá inkarnace, spadající do doby několika století: třetího, čtvrtého a pátého století po Kristu, a u některých do dob ještě pozdějších, při čemž je lhostejné, zdali jsou inkarnace ještě v mezidobí. Musíme prohlédnout především na zážitky duší v této době. U některých jde to také až do sedmého či osmého století a upevní se to pak v pozdější inkarnaci. Ale dnes chci věc navázati co možno přesně na první, abych tak řekl, křesťanskou inkarnaci.

U těchto duší rozhoduje velmi silně, jak byly s to, stavěti se ke křesťanství podle svých předcházejících podmínek, podle svých předešlých zemských životů. Hleďme, milí přátelé, tato otázka jest nejprve velmi důležitou karmickou otázkou, proto – budeme ovšem později mluvit také o jaksi podružnějších otázkách karmy – ale tato otázka je kardinální otázkou karmy proto, že k Anthroposofické společnosti přicházejí lidé nejprve s obejitím mnohých jiných, podružnějších věcí, právě tím, co prožila jejich duše vzhledem ke světovému názoru, náboženskému vyznání atd., proto musíme co se týče karmy Anthroposofické společnosti, postavit do popředí to, co prožily tyto duše vzhledem k poznání, světovému názoru a k poznání náboženskému.

V těchto prvních stoletích křesťanského vývoje bylo dobře možno navázati tradičně ještě na poznatky, které o bytosti Kristově existovaly od založení křesťanství, na poznatky, které vedly k tomu, že se pohlíželo, na toho, kdo jakožto Kristus obýval osobnost Ježíšovu, jako na obyvatele Slunce, jako na sluneční bytost dříve, než byl vstoupil do života Země.

Nesmíme si myslet, že křesťanský svět byl k těmto věcem vždycky tak odmítavý jako dnes. V prvních stoletích křesťanství rozumělo se evangeliu také na určitých místech, která mluví docela zřetelně v tom směru, že bytost, jež se označuje jako Kristus, přišla do lidského těla ze Slunce. Jak si to lidé představovali v jednotlivostech, na tom již tak nezáleží. Ale představu, která šla tak daleko, jak jsem nyní naznačil – tu právě lidé měli.

Tomu nemohly již dobře rozuměti duše, které měly mnoho zemských inkarnací až do atlantské doby, jak je možno nazývat Krista sluneční bytostí, nebylo jim možno pochopiti, že nějaká bytost, pocházející ze Slunce, přichází na Zem. A právě ty duše, které se cítily spojeny se sluneční věštírnou, které vlastně již v atlantské době Krista uctívaly a při tom vzhlížely ke Slunci, tyto duše, které tedy kdysi – i podle výroku svatého Augustina byly jaksi slunečními křesťany již dříve, než bylo založeno křesťanství na Zemi, tyto duše, ty z celé své duchovnosti nemohly najíti pravé porozumění pro to, že by Kristus byl slunečním rekem. Proto dávaly tyto duše přednost tomu, držeti se toho, co bez tohoto výkladu, bez této kristologické kosmologie považovalo sice Krista za Boha, ale za Boha, který, neznámo odkud, spojil se s tělem Ježíše. A tu přijímaly to, co se vypravuje v evangeliích, prostě bez předpokladů, které jsem uvedl. Ony nemohly již obracet pohled vzhůru do kosmických světů, aby porozuměly bytosti Kristově, právě proto, že byly poznaly Krista právě jenom ve světech mimozemských. Protože jim také zemská mystéria, sluneční věštírny mluvila o Kristu vždycky jako o bytosti sluneční, nemohly se vpravit do názoru, že tento Kristus stal se skutečně zemskou bytostí.

A tak přišly tyto duše, když potom procházely branou smrti do pozoruhodného postavení, které, mám-li charakterizovat poněkud triviálně, mohl bych označit tím, že řeknu: Tito křesťané nacházeli se po smrti v postavení jako člověk, který dobře zná jméno některého jiného člověka, třeba o něm slyšel mnoho vyprávěti, ale jej samotného v jeho bytosti nikdy nepoznal. Tu se může právě státi, že schází-li mu ona opora, která mu sloužila, pokud znal pouze jméno, že potom, přijde-li na něco, kde má znáti tuto bytost, jeho duševní život selže vůči tomuto zjevu.

A tak přišly tyto duše, o kterých jsem právě mluvil, které za dávných dob se cítily příslušnými ke slunečním věštírnám, ty přišly v posmrtném stavu do postavení, že si řekly: „Kde je tedy vlastně Kristus? Jsme nyní u slunečních bytostí, zde jsme ho vždycky nacházeli a zde ho nenacházíme...“ Že by byl Kristus na Zemi, to se nesrovnávalo s jejich myšlenkami a city, které jim zůstaly, když byly prošly branou smrti. Ty se nacházely po smrti ve velké nejistotě o Kristu, a žily v této nejistotě a zůstaly v této nejistotě v mnohém ohledu. Když přišla ještě jedna inkarnace v mezidobí, byly proto lehce přístupny tomu, aby se připojily ke skupinám lidí, které v náboženských dějinách Evropy jsou líčeny v různých kacířských společnostech.

A ať prodělaly ještě jednu takovou inkarnaci či nikoli, nacházely se potom, mohl bych říci, v onom velkém nadzemském shromáždění, které jsem Vám naznačil zde poslední dopoledne a které jsem položil do první poloviny devatenáctého století, kde před jakýmsi nadmyslovým kultem, který záležel v mohutných imaginacích, nacházely se také tyto duše, kterým se stavělo před duchovní oko v tomto nadzemském kultu sluneční tajemství Kristovo v mohutných imaginacích. To mělo za úkol, přivést tyto duše, které jaksi přišly se svým křesťanstvím do slepé uličky naznačeným způsobem, aspoň pomocí obrazů, dříve než půjdou zase dolů na Zem, přivést tyto duše ke Kristu, kterého ne docela, ale tak dalece ztratily, že se v jejich duších dostal Kristus do proudu pochybností a nejistoty.

Tyto duše chovaly se pak zvláštním způsobem. Nedostaly se sice do větší nejistoty tím, že jim to bylo předváděno, měly jisté uspokojení v životě mezi smrtí a novým narozením, také jisté vysvobození z určitých pochybností, ale měly také jakousi vzpomínku na to, co přijaly o Kristu, ale ještě neproniknuté mystériem na Golgotě správným způsobem, kosmickým způsobem. A tak zůstala jim v nejhlubším nitru jejich bytosti nesmírná vřelost a oddanost pro cítění křesťanství a podvědomé vysvítání oněch mohutných imaginací.

A to všechno zhustilo se v touhu, aby mohly nyní býti správným způsobem křesťany. Když pak sestoupily dolů, znovu omládky, přišly na Zem ke konci devatenáctého století, nebo na rozhraní devatenáctého a dvacátého století, tu byly tyto duše těmi, které nemohly jinak, nežli že se cítily puzeny ke Kristu, protože vlastně citovým způsobem, bez kosmického porozumění byly přijaly Krista v inkarnaci za doby časného křesťanství. Ale dojmy, které byly získaly v mohutných imaginacích, ke kterým přišly v předzemském životě, ty jim zůstaly neurčitými touhami. A tak bylo jim těžko, vpravit se do anthroposofického světového názoru, pokud tento anthroposofický světový názor pozoruje nejprve kosmos a ponechává ještě nazpět pozorování Krista. Proč jim to bylo těžké? Bylo jim to těžké prostě z toho důvodu, že se stavěly docela zvláštním způsobem k otázce: co jest anthroposofie?

Nadhodíme otázku: co je anthroposofie podle své reality? Když prohlédneme, milí přátelé, všechny ty podivuhodné majestátní imaginace, které zde stály jako nadsmyslový kultus v první polovině devatenáctého století, a proměníme to v lidské pojmy, pak máte anthroposofii. Pro nejbližší vyšší úroveň zážitků, pro nejbližší duchovní svět, ze kterého člověk sestupuje do zemského života, byla zde anthroposofie v první polovině devatenáctého století. Nebyla na Zemi, ale existovala. A když spatřujeme dnes anthroposofii, pak ji spatřujeme směrem k první polovině devatenáctého století; docela samozřejmě ji spatřujeme.

A hleďte, lidé mohou mít následující zážitek. Jest jedna osobnost, která jednou byla v docela zvláštním postavení. Jedním jejím přítelem byla nadhozena velká otázka lidského života na Zemi. Ale tento přítel byl poněkud zapleten do hranatého kantovského myšlení. A tak dopadla věc abstraktně filosofickým způsobem. Ten druhý nemohl se hranatému kantovskému myšlení přizpůsobit, a všecko v jeho duši podněcovalo otázku, jak souvisí spolu v člověku rozum a smyslnost, všecko tuto otázku podněcovalo. Tu se otevřely jaksi, řekl bych ne brány, ale splavy u této duše, které dovolily na okamžik zasvitnouti oné oblasti světa, ve které se odehrávaly ony mohutné imaginace, do této duše. A to, co tak ne branami, ne okny, ale splavem přišlo dovnitř, to přeloženo v miniaturní obrazy pak vešlo jakožto „Pohádka o zeleném hadu a krásné Lilii“. Osobností tou je totiž Goethe. Jsou to miniaturní obrazy, malé zrcadlené obrazy, někdy dokonce roztomilé v této pohádce, do nichž je převedeno to, co takto sestoupilo dolů. Nemusí se proto nijak zdát zvláštním – když se jednalo o to, podati anthroposofický obsah v uměleckých obrazech, kdy přirozeně se muselo jít nazpět k oněm imaginacím – že moje „Brána zasvěcení“, stala se svým složením podobnou „Pohádce o zeleném hadu a krásné Lilii“, třebaže je celým obsahem jiná.

Hleďte, věci jsou takové, že tím, co se stalo, možno již nahlédnouti do této souvislosti. Každý, kdo se jen poněkud zaměstnával okultními skutečnostmi, dobře ví, že to, co se děje na Zemi, je vlastně zrcadlením něčeho, co se odehrávalo dlouho před tím v duchovním světě poněkud pozměněné, takže do toho nejsou vmíseni určití duchové překážek, duchové obtíží, - ale odehrávalo se to před tím v duchovnu.

A ty duše, které se právě chystaly sestoupiti do zemského života koncem devatenáctého století a na počátku dvacátého století, ty si pak s sebou přinesly určitou touhu, ovšem v podvědomí, věděti také něco s kosmologie apod., pohlížení na svět v anthroposofickém smyslu; ale především bylo silné jejich rozohnění myslí pro Krista. A proto pociťovaly by výčitky svědomí, kdyby to, k čemu se cítily přitahovány v životě předzemském, nazírání na anthroposofii, kdyby to nebylo proniknuto podnětem Kristovým. Tj. jedna skupina, ovšem jen ve velkém celku.

Druhá skupina, když vystoupila ve své přítomné inkarnaci, nedosáhla ještě oné únavy v pohanství, k níž došly duše, které jsem právě popsal. Proti těm druhým byly ovšem poměrně krátký čas na Zemi, prodělaly málo inkarnací. V těchto málo inkarnacích naplnily se tyto duše mocnými podněty, které možno míti právě tehdy, když člověk se mnoha pohanskými Bohy stál ve mnoha zemských životech ve velmi živé souvislosti a když tato souvislost působí ještě silně i dále v pozdějších inkarnacích. Jsou to proto také duše, které v prvních křesťanských stoletích nebyly ještě unaveny starým pohanstvím, ve kterých staré pohanské podněty silně dále působily, přes to, že tyto duše měly větší nebo menší sklon ke křesťanství, které se jen zvolna z pohanství vypracovávalo. Tyto duše přijaly tehda křesťanství především intelektem, ovšem proniknutým srdečností, ale přece jen intelektem, a mnoho o křesťanství přemýšlely. Nemusíte při tom myslet na učené myšlení. Mohli to býti poměrně prostí lidé v prostých životních poměrech, ale mnoho přemýšleli.

Zase je lhostejno, zdali následovala ještě jedna pozdější inkarnace – ta sice něco změnila, ale podstatným jest, když duše pak procházely branou smrti, že měly zpětný pohled na Zem takový, že se jim křesťanství objevilo jako něco, do čeho musely teprve vrůstati. Poněvadž právě byly méně unaveny starým pohanstvím, protože nesly ve své duši ještě silné podněty ze starého pohanství, čekaly jaksi ještě na to, aby se teprve staly pravými křesťany. Právě ty osobnosti, o kterých jsem před týdnem mluvil, že bojovaly proti pohanství na straně křesťanství, ty patřily samy k duším, které vlastně nesly v sobě mnoho pohanství, mnoho pohanských podnětů, a vlastně ještě čekaly, aby se staly správnými křesťany. Když tyto duše prošly branou smrti, dospěly do duchovního světa, prodělávaly život mezi smrtí a novým narozením, a potom v době, kterou jsem naznačil – v první polovině devatenáctého století nebo poněkud dříve – přišly před ony mohutné, slavné imaginace, tu spatřovaly v těchto imaginacích samé podněty pro podnícení své práce, svého působení; přijaly tyto podněty především do své vůle.

A mohlo by se říci, že pohlížíme-li okultním zrakem na to, co nesou takovéto duše hlavně ve své vůli, pak ukazuje se právě dnes v této vůli namnoze otisk oněch mohutných imaginací. Ale takové duše, které vstupují do zemského života v takovémto založení, ty mají nejprve potřebu, to co prožily v předzemském životě jako směrodatné v karmické práci, prožítí zde znovu tím způsobem, jak právě na Zemi je možno to prožítí.

A tak probíhal pro první druh duší, pro první skupinu duší duchovní život v první polovině devatenáctého století tak, že se hlubokou touhou cítily puzeny státi se účastníky onoho nadmyslného kultu; ale při tom přišly, řekl bych, do jakési mlhavé nálady, takže při sestupu na Zem zůstaly jen temné vzpomínky, na které pak ovšem s porozuměním mohla navázati pro zemské poměry přeměněná anthroposofie. Naproti tomu bylo u druhé skupiny jako společné znovushledání v dozrívajícím působení rozhodnutí, které pojaly tyto duše, které ještě nebyly docela znaveny pohanstvím, ale které stály v očekávání, aby se mohly státi křesťany v přiměřeném vývoji; bylo to, jako kdyby si měly vzpomenouti na rozhodnutí, které

pojaly tehdá v první polovině devatenáctého století: snést na Zem, proměnit v zemskou formu všechno to, co zde stálo v mohutných obrazech.

Právě když pohlédneme na mnohého anthroposofa, který nesl v sobě především impuls, činným způsobem spolupracovati s anthroposofií, právě mezi takovými anthroposofy nacházíme duše posléze naznačeného druhu. Tyto dva typy jsou velmi zřetelně od sebe rozeznatelné.

Nyní milí přátelé, řeknete: Nu ano, to všechno, co nám zde říkáš, to nám vysvětluje mnohé z karmy Anthroposofické společnosti, ale člověk by mohl dostati strach a úzkost před tím, co ještě bude následovati, když vidí, jak se mu dostává jasna o mnohých věcech, kde snad člověk není rád vytrhován z určité nevědomosti. Máme snad nyní začít přemýšlet, patříme-li k jednomu či druhému typu?

Na to nutno dáti docela určitou odpověď, milí přátelé. Odpověď, kterou nutno na to dáti, je následující: Kdyby Anthroposofická společnost byla něčím, co by obsahovalo jenom teoretickou nauku, snad také přiznání k těm nebo oněm ideám kosmologie, kristologie atd., kdyby podle své podstaty byla něčím takovým, tedy by skutečně nebyla tím, čím má býti ve smyslu těch, kdo stojí u jejího vzniku. Anthroposofie má býti skutečně něčím, co u pravých anthroposofů může život přetvářeti, co může přenášeti do duchovnosti to, co můžeme dnes prožívat jen neduchovně.

Nyní se Vás zeptám: Působí to na dítě zvlášť špatně, když se mu o určitých věcech dostane v určitém věku vysvětlení? Až do určitého věku děti nevědí, zdali jsou Němci, Francouzy nebo Nory či Angličany nebo Italy; alespoň nemá pro ně zvlášť velkého významu celý způsob nazírání, zda jsou tím nebo oním. Děti o tom jaksí nic nevědí. Neviděli jste ještě nikdy – vezměme hodně radikální příklad – šovinistických kojenců, ani jste neviděli šovinystry tříleté apod. Teprve v určitém období si člověk uvědomí: Ty jsi Němec, ty jsi Francouz, ty jsi Belgičan, ty Holanďan atd. Což se člověk do toho nevžívá přirozeně, když tyto věci přijímá? Řekne se něco, co by bylo něčím, čeho by člověk nemohl snést: dozvědět se v určitém věku, že je člověk Polákem, nebo že je Francouzem, Němcem nebo Rusem či Holanďanem? Zde je na to člověk zvyklý; zde se to považuje za něco samozřejmého. Ale to je, milí přátelé, ve vnějším smyslovém oboru. Ale anthroposofie má pozvednouti na vyšší úroveň celý lidský život. Máme se učiti snášeti jiné věci než to, co člověka ve smyslovém světě pouze překvapí, když to špatně chápe. A mezi tím, co máme poznati, je právě to, že máme nyní také samozřejmě vrůst do sebepoznání: patřím k jednomu nebo druhému typu.

Tím zjedná se lidem, řekl bych, podklad, aby ostatní karmické vlivy zařadili do života správným způsobem. A proto muselo býti dáno již do jisté míry jako první směrnice to, jak se člověk podle zvláštního způsobu svého předurčení staví k anthroposofii, k celé této kristologii a k tomu více pasivnímu a aktivnímu podílu na anthroposofickém hnutí.

Přirozeně jsou mezi těmito dvěma typy také přechody. Ale tyto přechody pocházejí z toho, že to, co z předcházejícího vtělení přechází do vtělení přítomného, je překonáváno, prosvěcováno dřívější inkarnací. Jmenovitě u duší druhé skupiny je tomu tak často. U nich vysvítá ještě mnohé z inkarnací čistě pohanských. Proto mají docela předem určitý sklon, přijímatí Krista ihned tak, jak vlastně musí býti brán: jakožto kosmickou bytost.

Co zde říkám, neukazuje se vlastně tak silně myšlenkovému pozorování, jako spíše pozorování praktického života. Tyto dva typy možno poznati spíše jinak nežli podle myšlenek

/myslím myšlenky abstraktní, že nemají význam pro člověka/. Člověka možno mnohem lépe poznati podle způsobu, jak jedná v jednotlivostech života. A tu najdeme například, že přechodné typy od jednoho typu ke druhému jsou namnoze mezi těmi – něco osobního je při tom přirozeně vždycky vyloučeno – kdo vlastně nemohou jinak, nežli vnášeti do anthroposofického hnutí zvyklosti mimoanthroposofického života, kdo vlastně nemají vůbec sklon, bráti anthroposofické hnutí zvláště důležité, kdo se vyznačují jmenovitě tím, že v anthroposofickém hnutí mnoho na anthroposofy hubují. Právě mezi těmi, kdo mnoho hubují na poměry v anthroposofickém hnutí samém hlavně na osobnosti, hubují malicherně, jsou typy přechodné, kolísající od jednoho typu k druhému. Oba impulsy pak zde nemají dosti silnou intenzitu.

A musíme proto, milí přátelé, za všech okolností, i když to znamená někdy jakési zpytování svědomí, zpytování charakterového svědomí, musíme si již vydobýti v životě možnost, prohloubiti anthroposofické hnutí v tom směru, že přistoupíme k takovým věcem, že si poněkud utvoříme myšlenky o tom, jak patříme podle své nadsmyslové podstaty k tomuto anthroposofickému hnutí. Tím nastane zvolna stále sílící zduchovnělé pojmání anthroposofického hnutí. Co hájíme jako teorie, toho použijeme pak na život. Je to silné použití na život, když zařadíme do života sami sebe ve smyslu těchto věcí. Že se mluví mnoho o karmě, jak to či ono je odměněno, to nám nemusí dělati mnoho starostí a bolestí. Ale když to jde do vlastního masa, jedná-li se o to, zařaditi tuto inkarnaci s určitou nadsmyslnou kvalitou, která jest základem, tj. již vlastní bytost, a má to býti právě prohloubení vlastní bytosti, co vnášíme anthroposofií do zemského života, do zemské civilizace.

Pátá přednáška: Duchovní vývojové podmínky, které vedly k anthroposofickému hnutí

Dornach, 11. července 1924

Milí přátelé,

členové Anthroposofické společnosti přicházejí k této společnosti – jak je ovšem samozřejmé – z důvodu vnitřního duševního uzpůsobení. Jestliže se tedy mluví o karmě Anthroposofické společnosti, jak to my nyní činíme, o karmě anthroposofického hnutí vůbec, na základě karmického vývoje členů a skupin členů – pak se musí také přirozeně jednat o to, vidět základy k této karmě v duševním uzpůsobení lidí, kteří anthroposofii hledají. A to jsme již začali, a chceme ještě poznati něco k tomuto duševnímu založení, abychom pak mohli přejít na další věci v karmě anthroposofického hnutí.

Viděli jste již, že jako na to nejdůležitější v duševním založení anthroposofů jsem poukázal na to, co prožili anthroposofové asi v prvních stoletích založení křesťanství v oněch inkarnacích, které tu prodělali. Řekl jsem, že mohou ležeti inkarnace v mezidobí, ale že je důležitá inkarnace, která spadá asi do čtvrtého, pátého, šestého, sedmého a osmého století po Kristu. Z pozorování této inkarnace nám vyplynulo, že musíme rozeznávat dvě skupiny osobností, které přicházejí k anthroposofickému hnutí. Tyto dvě skupiny jsme charakterizovali. Ale nyní chceme pohlížeti na něco společného, na něco, co jaksí jako něco důležitého, společného leží v hloubi duší, které prodělaly takový vývoj, jak jsem jej naznačil v poslední členské přednášce.

Stojíme zde, když pohlížíme na toto první křesťanské století, úplně v době, kdy byli lidé ještě docela jiní nežli dnes. Můžeme říci, že když se člověk dnes probudí, tedy se to děje tak, že vklouzne do svého fyzického těla vlastně velkou rychlostí, přirozeně s rezervou, o které jsem zde mluvil. Řekl jsem již, že vklouznutí a šíření v těle trvá celý den; ale zpozorování, že Já a tělo astrální přicházejí, to se děje neobyčejně rychle. Dnes není jaksí pro probouzejícího se člověka žádné mezidobí mezi uvědoměním éterického těla a uvědoměním fyzického těla. Člověk rychle prochází vjemem éterického těla, vůbec éterické tělo nepozoruje a noří se hned do fyzického těla při probuzení. To je zvláštnost dnešního člověka.

Zvláštnost lidí, kteří žili ještě v těchto prvních stoletích křesťanských, která jsem naznačil, záležela v tom, že zřetelně při probuzení pozorovali, že vcházejí do dvojího: do éterického a do fyzického těla. A oni věděli, že procházejí vnímáním éterického těla a dostávají se teprve potom do těla fyzického. A bylo to tak, že vlastně v okamžiku, kdy se lidé probouzeli, měli před sebou ne sice celé životní tablo, ale přece jen mnoho obrazů ze svého dosavadního zemského života. A měli před sebou ještě něco jiného, co budu hned charakterizovati, neboť, že se člověk dostává takto, možno říci, po etapách do toho, co zůstává ležeti v posteli, do éterického těla, to způsobuje pro celou dobu bdění něco jiného, než co jsou zážitky za bdění.

A zase, jestliže pozorujeme dnes usínání, je zvláštní, že když Já a tělo astrální vyjdou z těla fyzického a z těla éterického, tedy Já vsaje velmi rychle astrální tělo. A protože Já je docela

bez opory vůči kosmu, nemůže ještě docela nic vnímati, tu přestává člověk při usnutí vnímati. Co zde vynikne jako sny, jest jen řídký zjev.

A zase tomu tak nebylo v dobách, o kterých jsem mluvil. Tu Já nevsávalo do sebe ihned tělo astrální, ale astrální tělo zůstávalo samotné ve své vlastní substanci, když lidé usnuli. Zůstalo tak vlastně do určitého stupně celou noc, takže člověk ráno neprobouzel se tak, že by se probouzel z temnoty vědomí, nýbrž probouzel se tak, že měl pocit: žil jsi tu ve světě plném světla, ve kterém se dalo všelicos. Byly to sice obrazy, ale dělo se všelicos. Bylo to tedy vesměs tak, že člověk v tehdejší době měl ještě zvláštní pocit mezi bděním a spaním. Byl to jemný, intimní pocit, ale byl zde. To přestalo u civilizovaného lidstva vlastně úplně teprve počátkem čtrnáctého století.

Tím prožívaly všechny ty duše, o kterých jsem nedávno mluvil, svět jinak, nežli jej prožívají dnešní lidé. Představte si, jak lidé, tedy Vy všichni, milí přátelé, tehdá svět prožívali.

Tím, že v ponoření se do éterického těla byla jakási etapa, tím člověk za celého svého bdění nevyhlížel do přírody tak, že viděl jen střízlivý, prozaický svět smyslů, který vidí dnešní člověk a který, chce-li si jej doplnit, může tak učiniti jen svojí fantazií, nýbrž pohlížel ven do světa rostlin, ku příkladu na louku v květu tak, jako kdyby se prostíral po květnaté louce lehký modravě červenavý světelný oblak, hlavně tehdy, když slunce svítilo za dne mírněji, když nebylo právě poledne – jako kdyby se prostíral po louce modročervenavý, přerůzně zvlněný oblačný svit, mlhový svit. Co asi dnes vidíme, když je nad loukou lehká mlha, ale co pochází z vypařené vody, to viděli tehdá lidé v duchovně astrální podstatě. A tak viděli tehdy lidé vlastně každou korunu stromu zahalenu do takového oblaku, tak viděli lidé osetá pole, jako kdyby se z vesmíru snášelo a mlhavě vytryskovalo červeno-modravé záření ze země.

A když pohlíželi lidé na zvířata, pak měli dojem, že tato zvířata mají nejen fyzickou podobu, ale že tato fyzická podoba nachází se v astrální auře. Jemně, intimně vnímali lidé tuto auru sice vlastně jenom, když osvětlení slunečním světlem působilo jaksí mírněji. Ale lidé to vnímali. Lidé viděli tedy ve vnější přírodě vládnouti a tkáti duchovno.

A když člověk zemřel, pak to, co v prvních dnech po projití branou smrti měl jako zpětný pohled na zemský život, to bylo mu něčím, co mu bylo vlastně známé, neboť člověk měl docela určitý pocit při tomto zpětném pohledu na zemský život, nastávajícím po smrti. Člověk měl pocit, že si řekl: Nyní propouštím ze svého organismu onu aurickou podstatu, která odchází k tomu, co jsem v přírodě viděl aurického, moje éterické tělo odchází do své vlasti. Tak lidé cítili.

Všechny tyto pocity byly ve starších dobách přirozeně ještě mnohem silnější, ale existovaly ještě, třebaže v jemném způsobu, v době, o které mluví. A člověk pociťoval pak, když to viděl po projití branou smrti, že ve všem tom duchovním tkaní a životě, které spatřoval nad přírodními věcmi a přírodními ději, mluví Slovo Boha Otce a že jde k Otci jeho éterické tělo.

Když člověk následkem jiného způsobu probuzení viděl takto dnešní přírodu, tedy viděl také svůj zevnějšek jinak, nežli tomu bylo později. Když člověk usnul, nebylo astrální tělo hned vsáto od jeho Já. V takovém poměru astrální tělo zní. A z duchovních světů znělo do spícího lidského Já, třebaže ne již tak zřetelně, jako v pradávných dobách, tedy přece jen v jemné, intimní formě všelicos, co člověk nemůže slyšeti ve bdělém stavu. A člověk měl při probuzení vesměs pocit, že byl v jasných kosmických prostorách od usnutí do probuzení účasten řeči duchů.

A když potom člověk několik dní po projití branou smrti byl odložil éterické tělo a žil nyní ve svém astrálním těle, pak měl zase pocit: V tomto astrálním těle prožívám zpětným způsobem všechno, co jsem na Zemi myslel, konal. Ale prožívám to, co jsem na Zemi myslel a konal, v tomto astrálním těle, ve kterém jsem žil každou noc ve spánku. Do probuzení bral člověk s sebou jenom něco neurčitého, ale nyní, když v době mezi smrtí a novým narozením prodělával v astrálním těle svůj zemský život, cítil: V tomto mém astrálním těle žije Kristus; já jsem to nepozoroval, ale každou noc žilo moje astrální tělo v bytosti Kristově.

Nyní člověk věděl, že pokud bude prožívat tento nazpět běžící život, neopustí ho Kristus, protože jest u jeho astrálního těla.

Hleďte, milí přátelé, ať si lidé zaujmají jakékoli stanovisko ke křesťanství v těchto prvních křesťanských stoletích, ať takové jako první skupina lidí, o které jsem mluvil, ať jako druhá skupina, ať žili více jaksí s pohanskou silou nebo s křesťanskou únavou, prožívali docela určitě, i když ne na Zemi, tedy po smrti, velkou skutečnost mystéria Golgoty, že Kristus, dříve vládnoucí bytost sluneční, spojil se s tím, co žije na Zemi jakožto lidé.

To prožívali všichni, kdo v prvních stoletích křesťanského vývoje stáli blízko křesťanství. Pro ostatní zůstalo více nebo méně nesrozumitelným to, co prožívali po smrti. Ale to byly základní rozdíly v prožívání duší v prvních křesťanských stoletích a později.

Ale to všechno způsobilo ještě něco jiného. To všechno způsobilo, že člověk, když spatřoval ve bdělém stavu přírodu, pociťoval tuto přírodu úplně jako doménu Boha-Otce, neboť všechno duchovno, co zde viděl tkátí a žítí, bylo mu výrazem, projevem Boha-Otce. A člověk cítil, že je zde svět, který v době, kdy se objevil Kristus na Zemi, něco potřeboval, totiž přijetí Krista do zemské substance pro lidstvo. Člověk cítil ještě něco jako živoucí princip Kristův naproti přírodnímu dění a přírodním mocnostem, neboť s tímto nazíráním na přírodu bylo něco spojeno, takže v ní lidé spatřovali duchovní tkaní, duchovní vládnutí.

Co tu bylo pociťováno jako duchovní tkaní a vládnutí, co se zde jaksí vznášelo v měnících se duchovních podobách nade vším rostlinným a kolem všeho zvířecího, to bylo pociťováno tak, že tento pocit vložil nepředpojatě citící člověk do slov: „To jest nevinnost přírodního bytí.“ Ano milí přátelé, co bylo možno zde duchovně spatřovati, to lidé nazývali nevinností ve vládnutí přírody a mluvilo se o nevinné duchovnosti ve vládě přírody.

Ale to, co bylo vnitřně cítěno, když se člověk probudil – že od usnutí do probuzení byl ve světě jasné, znějící duchovnosti, to pociťoval člověk tak, že v tom může vládnout dobré i zlé, že v tom, když to zaznívá z hlubin duchovna, mluví dobří duchové i zlí duchové, že dobří duchové chtějí nevinnost přírody přivést výše, uchovati, ale zlí duchové připojují k nevinnosti přírody vinu. A všude tam, kde žili takoví křesťané, jak jsem je zde líčil, cítili lidé vládnutí dobra a vládnutí zla právě tím, že u člověka ve spícím stavu nebylo vtaženo Já do astrálního těla.

Nebyli všichni, kdo se tehdy zvali křesťany, nebo byli nějak blízko křesťanství, takového založení, ale byl to velký počet lidí, kteří žili v jižních a středních krajinách Evropy, kteří říkali: „Moje nitro, které se zde samostatně vyživá mezi usnutím a probuzením, náleží k oblasti dobrého i k oblasti zlého světa.“ A mnoho, mnoho se přemýšlelo o hloubce sil, které vyvolávají v lidské duši dobro a zlo. Těžce bylo pociťováno postavení lidské duše ve světě, ve kterém spolu bojují dobré a zlé mocnosti. V prvních stoletích, v nejprvnějších stoletích nebyly zde ještě tyto pocity v jižních a středních krajinách Evropy, ale v pátém a šestém

století stávaly se stále častějšími; a zvláště mezi lidmi kteří dostali více zpráv z Východu /nejrůznějším způsobem přicházely tyto zprávy/ vznikala tato duševní nálada, a protože se tato duševní nálada rozšířila zvláště silně v krajinách, pro které se potom utvořilo jméno „Bulharsko“ /zvláštním způsobem zůstalo to jméno i když docela jiné národnosti obývaly potom tyto krajiny/ proto nazývali se v pozdějších stoletích po dlouhou dobu v Evropě ti lidé, kteří tuto duševní náladu měli vytvořenu zvláště silně: bulhary. Bulhaři byli v pozdějších křesťanských stoletích první poloviny středověku pro západní a střední Evropany lidé, kteří byli zvláště silně dotčeni protikladem dobrých a zlých kosmicko-duchovních mocností.

Najdeme jméno „bulhaři“ v celé Evropě pro takové lidi, jaké jsem charakterizoval. A právě v takové duševní náladě byly víceméně ty duše, o kterých zde mluvím, duše, které potom ve svém dalším vývoji přišly k tomu, že spatřovaly ony mohutné obrazy v nadzemském kultu, že spolupracovaly na jejich činnosti, obrazy, které pak spadají do první poloviny devatenáctého století. Všechno to, co tyto duše mohly prožít v tom, že byly vědomě přítomny boji mezi dobrem a zlem, to bylo proneseno životem mezi smrtí a novým narozením. A to odstiňovalo, to zabarvovalo duše, které potom stály před líčenými mohutnými obrazy.

Ale k tomu přistoupilo ještě něco jiného. Tyto duše byly jaksi poslední, které v evropské civilizaci uchovaly si ještě něco z tohoto odděleného vnímání éterického a astrálního těla ve bdění a spaní. Ony žily vesměs, poznávajíce se podle těchto zvláštností duševního života, ve společenství. Pohlíželo se na ně jako na kacíře u těch křesťanů, kteří se stále více připojovali k Římu. Ale tehdy nedošlo to ještě tak daleko, aby se kacíři zatracovali tak ostrou formou jako později. Ale pohlíželo se na ně jako na kacíře. A lidé na ně vůbec pohlíželi nepřívětivě. Lidé měli dojem, že vidí více nežli jiní lidé, že také vůči Božskému stáli v jiném poměru vlivem vnímání stavu spánku, nežli lidé, mezi kterými bydleli. Ti totiž to již dávno ztratili, dávno již se přiblížili duševnímu založení, které se pak stalo v Evropě všeobecným.

A když pak tito lidé, o kterých zde mluvím, tito lidé s odděleným vnímáním astrálního a éterického těla prošli branou smrti, pak se také rozeznávali od těch druhých. A nesmíme si myslet, milí přátelé, že člověk mezi smrtí a novým narozením je beze všeho zájmu o to, co se děje na Zemi, vlivem lidí. Jako pohlížíme odtud vzhůru jaksi do nebesko-duchovního světa, tak pohlíží člověk mezi smrtí a novým narozením z nebesko-duchovního světa dolů na Zem. Jako máme odtud účast na duchovních bytostech, tak z duchovního světa mají účast na tom, co prožívají zemské bytosti na Zemi.

A nyní po té době, kterou zde líčím, následovala doba, kdy zde v Evropě se křesťanství zařizovalo na to, býti něčím také za předpokladu, že člověk neví již nic o svém těle astrálním a o svém těle éterickém. Křesťanství se zařizovalo na to, mluvit o duchovním světě, aniž mohlo u lidí něco takového předpokládati. Neboť pomyslete jen, milí přátelé, že když mluvili staří křesťanští učitelé ke svým křesťanům v prvních stoletích, tu nacházeli ještě velký počet takových, kteří mohli slova přijímat jenom na základě vnější autority. Ale naivnější nálada tehdejší doby dovolovala právě přijímat tato slova, když byla mluvena ze vřelého, nadšeného srdce. A jak vřele a nadšeně srdce kázala v prvních stoletích křesťanství, o tom si dnes, kdy mnohé přešlo jen ve slovní kázání, neučiníme již představy. Ale ti, kdo mohli mluvit k takovým duším, jaké jsem zde líčil – jakými slovy mohli asi mluvit?

Milí přátelé, ti mohli říci: Pohleďte na to, co se jeví nad rostlinami v duhově třpitivém svitu, co se ukazuje u zvířat v jejich žádostivosti, pohleďte, to jest odlesk, to je zjevení duchovního světa, o kterém vám mluvím, duchovního světa, ze kterého pochází Kristus.

Když se mluvilo k takovým lidem o duchovní moudrosti, nemluvilo se k nim o něčem neznámém, nýbrž tak, že jim to mohlo připomenouti, co za určitých poměrů mohli viděti v mírném slunečním osvětlení jako Ducha v přírodě.

A zase když se k nim mluvilo, že je zde evangelium, které podává zprávy o duchovním světě, o duchovním tajemství, když se k nim mluvilo o tajemství Starého Zákona, pak se k nim zase nemluvilo o něčem neznámém, nýbrž se jim mohlo říci: zde jsou slova Zákona. Tato slova Zákona jsou napsána lidskými bytostmi, které sice zřetelněji nežli vy mohly slyšeti hovoření oné duchovnosti, ve které jest vaše duše mezi usnutím a probuzením, ale vy víte o tomto hovoření, neboť si na ně vzpomínáte, když se ráno probudíte. A tak se mohlo mluvit k těmto lidem jako o něčem známém. V rozmluvách, které vedli kněží, které vedli kazatelé tehdejší doby s lidmi, bylo tak jaksi obsaženo něco z toho, co se zrcadilo v duších těchto lidí samých.

A tak bylo Slovo v této době ještě živé a mohlo býti jako něco živého pěstováno.

A když pak tyto duše, ke kterým se mohlo mluvit Slovem jako něčím živým, po projití brány smrti pohlížely dolů na Zem, pak pohlížely na stmívání se tohoto živého Slova zde dole a měly pocit: Logos se stmívá. To byl základní pocit takových duší, které jsem líčil, které po sedmém, osmém, devátém století, nebo již o něco dříve byly prošly branou smrti, takže při pohlížení dolů na zem cítily: zde dole na Zemi je stmívání živého Loga. A tak žila v těchto duších slova: „A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi. – Ale lidé mají stále méně obydlí pro Slovo, které má žíti v těle, které má dále žíti na Zemi.“

To dávalo zase základní náladu, základní náladu u duší, které žily v duchovních světech mezi sedmým, osmým a devatenáctým a dvacátým stoletím, i když měly přerušení v nějakém zemském životě, - to poskytovalo základní náladu: Kristus žije sice pro Zem, neboť zemřel pro Zem, ale Země Ho nemůže přijmouti. A na Zemi musí vzniknout síla, aby duše mohly Krista přijmouti.

To vžívalo se vedle všeho ostatního, co jsem líčil právě do těchto duší, na které se za jejich zemské doby pohlíželo jako na kacířské, - do těchto duší mezi smrtí a obnoveným zjevením Krista, hlásáním Krista.

Za takového duševního založení prožívaly tyto odtělesněné duše, jak se na Zemi dalo to, co jim muselo být na Zemi vlastně ještě docela neznámé. Ony poznávaly, co se tu na Zemi odehrávalo, viděly, jak stále méně a méně duší na Zemi je zaujato Duchem, jak zde již nebyli žádní lidé, kterým se mohlo říci: „Hlásáme vám toho Ducha, kterého můžete ještě sami viděti vznášejícího se nad světem rostlin, prosvítajícího u zvířat. Učíme vás zákonu, který je sepsán z těch tónů, které ještě slyšíte zníti v doznívání nočních zážitků.“ – Všechno to zde již nebylo. Tyto duše viděly shora, kde se věci vyjímají docela jinak, jak v křesťanském vývoji nastoupila náhrada za starou řeč, neboť konečně ačkoli kazatelé téměř ke všem lidem museli již mluvit tak, že tito lidé neměli již vědomí duchovna v zemském životě, přece jen celá tradice, celé prožívání řeči bylo ještě z dob, kdy se mohlo předpokládati, že když se mluvilo o Duchu, lidé z Ducha ještě něco cítili.

To všechno zmizelo vlastně úplně teprve kolem devátého, desátého, jedenáctého století. Tu vzniklo docela jiné založení i v naslouchání. Když dříve bylo slyšeti mluvit člověka, který mluvil z Ducha, který byl Bohem v nadšení naplněn, když jej bylo slyšet mluvit, tu měli lidé pocit, že při naslouchání vycházejí poněkud ze sebe, že vcházejí do světového éterického

těla, že poněkud opouští tělo fyzické. A zase měli pocit, že se blíží tělu astrálnímu. Lidé skutečně ještě měli jemný pocit vytržení při naslouchání, dalo se mnohem více na to, co se prožívalo vnitřně v jemném vytržení. Lidé spoluprožívali slova, která byla mluvena lidmi, kteří byli Bohem nadšeni.

To zmizelo v devátém, desátém, jedenáctém století, až ve čtrnáctém století úplně. Stále běžnějším bylo jenom naslouchání. Tu vznikla potřeba, apelovati na něco jiného, když se mluvilo o duchovnu. Tu vznikla potřeba, aby z toho, kdo měl naslouchati, bylo vytaženo to, co měl mít jako názor o duchovním světě. Vznikla potřeba zpracovati jej jaksi tak, aby z tohoto ztvrdlého těla se ještě cítil puze říci něco o duchovním světě. A z toho vznikla potřeba, dávat vyučování o duchovních věcech v souhře otázek a odpovědí. Když se ptáme – otázky mají v sobě vždycky něco sugestivního – když se ptáme: „Co jest křest?“, připravujeme člověka na určitou odpověď. Nebo když se ptáme: „Co jest biřmování?“, „Co jest Duch svatý?“, „Kterých sedm hlavních hříchů známe?“ atd., když připravíme tuto souhru otázek a odpovědí, nahrazujeme samozřejmé elementární naslouchání. A v této době vzniklo – nejprve v lidech, kteří přišli do takových škol, kde to dovedli, co bylo učením se v otázce a odpovědi tomu, co se mělo říci o duchovním světě: vznikl katechismus.

Hleďte, musíme pohlížeti na takovéto události. A to zvláště silně viděly duše, které byly nahoře v duchovním světě a pohlížely nyní dolů: že se zde musí lidem něco přiblížiti, co ony vůbec neuměly, co jim bylo vzdáleno.

A byl to mohutný dojem, že zde dole na Zemi vznikl katechismus. Nic zvláštního se nepodává, když dějepisci ukazují zevně vznik katechismu, ale dává se velice mnoho, milí přátelé, jestliže pohlížíme na vznik katechismu, jak se vyjímal ze strany nadsmyslna: Zde dole musejí lidé prodělávati v hlubinách své duše něco docela nového, musejí se učiti způsobem katechismu to, co mají věřiti. Tím vám líčím určitý pocit.

Jiný pocit chci Vám vylíčiti následujícím způsobem: Když jdeme nazpět do prvních století křesťanství, tu nebyla zde ještě možnost, aby někdo jakožto křesťan šel do kostela, posadil se nebo poklekl a nyní naslouchal celé mši od začátku, od introitu až k modlitbám, které následují po přijímání. Nebylo možno všem, slyšeti mši, nýbrž ti, kdo se stali křesťany, byli rozděleni na dvě skupiny: katechumeni, kteří směli zůstat při mši, až bylo dočteno evangelium; po evangeliu připravuje se offertorium; tu museli odejít. A jenom ti, kdo byli delší dobu připravováni pro svatě vroucí náladu mysli, ve které smělo se pozorovati mystérium proměnění: transsubstanti, ti směli zůstat uvnitř, ti poslouchali mši až do konce.

To bylo jiné účastnění se mše. Ti lidé, o kterých jsem Vám zde mluvil, že ve svých duších prodělávali stavy, které jsem líčil, kteří pohlíželi dolů a nyní pozorovali pozoruhodnou událost katechetického vyučování, která jim se zdála ještě nemožnou, ti lidé zachovali více nebo méně svůj kult, starý křesťanský mrav, nechávat člověka teprve po dlouhé přípravě naslouchati, spoluprodělávati celou mši. To, co je exoterní a to, co je esoterní při mši, to velmi dobře znali ti lidé, o kterých jsem mluvil. Jako na esoterní pohlíželi na to, co se děje počínajíc transsubstancií, proměněním.

Nyní pohlíželi zase dolů na to, co se dalo ve vnějším kultu křesťanství, viděli, že celá mše se stala exoterní, že celá mše se odehrává také před těmi, kdo ještě zvláštní přípravou nepřišli do zvláštní duševní nálady. Ale což může člověk zde na Zemi skutečně přijíti k mystériu Golgoty, když pociťuje proměnění v nesvaté náladě? Tak pociťovaly tyto duše z toho života,

který byl mezi smrtí a novým narozením, že Kristus ve své bytosti není již poznáván, že kult není již chápán.

To se uložilo v nitru duší, které jsem líčil. A když tyto duše takto pohlížely dolů na to, co se vytvořilo jako symbol při čtení mše, na takzvané sanctissimum, ve kterém jest hostie na půlměsíčovém podstavci, pak pociťovaly, že to je živý symbol toho, že kdysi byla v Kristu hledána sluneční bytost – neboť i paprsky slunce jsou na každém sanctissimu, na každé monstranci. Ale byla ztracena souvislost Krista se Sluncem; je zde již jen v symbolu a zůstávala v symbolu až do dnešního dne.

Ale symbol sám není chápán. – To byl druhý pocit, ze kterého pak prýštilo zesílení smyslu pro to, že musí přijít nové cítění Krista.

Budeme pak pozítří, v příští přednášce mluvit dále o karmě Anthroposofické společnosti.

Šestá přednáška: Škola Šartreská

Dornach, 13. července 1924

Milí přátelé,

mezi duchovními podmínkami vývojovými, které vedly k anthroposofickému hnutí, a jsou jaksi z duchovní strany obsaženy v karmě anthroposofického hnutí, uvedl jsem dva vnější příznaky. To, co se projevuje ve vzniku katechetiky, ve vzniku katechismu a jeho otázkami a odpověďmi, což vedlo k víře, která nenavazuje bezprostředně na duchovní svět, - a ve zexoterizování mše, která ve svém celku také vzhledem k transsubstanciaci a přijímání byla učiněna přístupnou všem lidem, i nepřipraveným, ztratila tedy povahu starého mystéria. V těchto dvou pozemských událostech se odehrálo to, co potom v pozorování duchovního světa vedlo k tomu, aby se v duchovním vývoji docela určitým způsobem připravilo to, co se mělo státí duchovním zjevením na rozhraní devatenáctého a dvacátého století, duchovním zjevením, které je přiměřené době, jaká musela přijít po události Michaelově, a jak musela přijít v době, kdy uplynula stará, temná epocha Kali-yuga a měla vzejítí lidstvu nová doba.

Dnes musíme připojit něco třetího. A teprve když předvedeme před své duše tyto tři duchovní podmínky pro každý duchovní vývoj v přítomné době a budoucnosti, tyto tři duchovní podmínky, které byly s to, aby shromáždily jistý počet lidí již dříve, než sestoupili do fyzického světa v poslední třetině devatenáctého století nebo na rozhraní devatenáctého a dvacátého století, teprve když poznáme tyto podmínky, bude možno pochopiti jednotlivé mimokarmické události, které splynuly v průběhu životů, které jsou spolu spjaty v anthroposofickém hnutí.

Zvláštní způsob poměru k přírodě a způsob poměru k duchovnu, jak je dnes vypěstován ve vysokém stupni, pochází vlastně teprve z doby, která začala teprve ve čtrnáctém a patnáctém století. Před tím byl zvláště poměr lidstva k duchovnu podstatně jiný. Lidé blížili se Duchu ne v pojmech a ideách, nýbrž v zážitcích, které pronikaly – třebaže jemně a slabě – ale přece pronikaly k duchovnu.

Když dnes mluvíme o přírodě, máme bezpodstatné, mrtvé abstraktum. Když mluvíme o Duchu, máme něco neurčitého, co nějak předpokládáme ve světě, co vkládáme do abstraktních idejí a pojmů. Tak tomu nebylo v době, kdy duše, které se dnes scházejí s touhou po duchovnosti, měly svou směrodatnou předcházející inkarnaci, a v této předcházející směrodatné inkarnaci naslouchaly tomu, co jim měli říci poznávající vůdcové lidstva pro potřeby jejich duše.

Jedná se zde o věk, který sahá až do sedmého, osmého předkřesťanského století, kdy právě ještě máme jemnou souvislost lidské duše s duchovním světem, prožívání duchovního světa samého, kdy poznávající lidé byli také v živém styku s duchovním světem. A tu máme potom tento věk, který začíná od sedmého, osmého století a trvá potom až k velkému obratu ve čtrnáctém a patnáctém století, kdy ony lidské duše, které spoluprodělaly v prvních křesťanských stoletích na Zemi ještě ten věk, který jsem líčil, byly v životě mezi smrtí a novým narozením.

Ale ačkoli neexistovala bezprostřední souvislost s duchovním světem od šestého, sedmého, osmého století, tedy přece, řekl bych, zachránilo se určité vědomí této souvislosti ještě v jednotlivých školách. V jednotlivých školách mluvilo se ještě tak, jak se mluvilo v oboru poznání v prvních křesťanských stoletích. A potom bylo dobře možno, že jednotliví lidé, vyvolení, ze způsobu, jak se mluvilo o duchovním světě, získali vnitřní podněty, ale aspoň v určitých dobách pronikli do duchovního světa. A stále existovala jednotlivá místa, kde se učilo tak, že dnes není již možno učinit si o tom způsobu nějakou představu.

Ve dvanáctém, třináctém století dospělo to vlastně teprve ke konci, a tu, řekl bych, vproudilo to posléze do významné básně, ve které to pro lidské prožívání dospělo ke konci, do Dantovy Božské komedie – Comedia Divina. V tom, co leží před vznikem této Božské komedie, jest podivuhodná kapitola lidského vývoje z toho důvodu, že zde spolupůsobí neustále činnost vycházející odtud, ze Země a činnost vycházející z nadzemských oblastí. To obojí neustále splývá, poněvadž lidé na Zemi ztratili zčásti souvislost s duchovním světem, poněvadž u těch lidí, kteří žili nahoře a tuto souvislost zde na Zemi ještě byli prožili, vyvolával pohled na zemské události zvlášť bolestnou náladu. Oni viděli zapadat to, co na Zemi ještě sami prožívali, a plnili duchem, spiritualizovali z nadsmyslného světa individuality ve smyslovém světě, aby přece jen tu a tam vytvořily ještě místo pro pěstování toho, co jest souvislost člověka s duchovností.

Ujasněme si – již jsem to zde před léty naznačil – jak bylo křesťanství přijímáno až do sedmého, osmého století jakožto doznívání předkřesťanského zasvěcení na místech, která stále existovala jako vznešená místa poznání, jako dozvuky mystérií. Zde bylo to takové, že lidé byli nejprve nikoli vyučováni, ale tělesnou a duchovní výchovou, směřující k duchovnu, připravováni na okamžik, kdy se jim mohlo dostat jemné pohlédnutí na duchovnost, která se může zjevovati v lidském okolí na Zemi. Potom obrátil se jejich pohled ven na říše nerostů, rostlinstva, na všechno, co žije ve zvířecí a lidské říši. A potom oni viděli, jak auricky vyrůstají a zase z vesmíru jsou oplodňovány duchovně-elementární bytosti, které žily všude v přírodě.

A potom především se jim objevila jakožto bytost, kterou oslovovali jako jiného člověka, jenže právě jako bytost vyššího druhu, potom objevila se jim bohyně Příroda. Byla to bohyně, kterou – nemohu říci: tělesně, ale duševně viděli před sebou v plném lesku. Lidé nemluvili o abstraktních přírodních zákonech, ale mluvili o tvořivé síle bohyně Přírody všude v přírodě.

Tato bohyně byla proměnou staré Proserpiny. Byla to tvořivá bohyně se kterou se určitým způsobem spojoval ten, kdo měl hledati poznání, která se mu zjevovala z každého nerostu, z každé rostliny, z každého zvířete, která se mu zjevovala z oblaků, z hor a z pramenů. O této bohyni lidé pociťovali, že jest pomocnicí toho Božstva, o kterém mluví evangelia, že jest výkonnou božskou mocí.⁴

A když potom takový člověk, který usiloval o poznání, byl touto Bohyní dostatečně vyučen o nerostech, rostlinách, zvířatech, když byl uveden do živých sil, pak poznával od ní povahu čtyř živlů: země, vody, vzduchu, ohně. A poznával, jak se vlní a tkají v říši nerostů, zvířat a rostlin tyto konkrétně po světě se rozlévající čtyři živly: země, voda, vzduch a teplo.

A člověk cítil, jak sám je vetkán svým éterickým tělem do tkaniva země s její tíží, vody s její oživující silou, vzduchu s jeho silou cítění probouzející, ohně s jeho silou Já zapalující. Do toho se člověk cítil vetkán. To pociťoval jako dar vyučování bohyně Přírody,

⁴ Viz vedoucí Pannu v „Chymické svatbě Kristiana Rosenkreutze“ /pozn. BH/

následnice, proměny Proserpiny. A aby žáci nabyli tušení o tomto živém spojení s přírodou Bohem naplněnou, božskou substancí obsahující, aby pronikli až ke tkaní a životu živelů, o to učitelé dbali.

Potom, když žáci byli tak daleko, byli odvedeni do soustavy planet. A učili se, jak ve znalosti soustavy planet podává se zároveň znalost lidské duše: Poznávej, jak oběžnice na nebi putují a poznáš, jak tvá vlastní duše ve tvém nitru působí, tká a žije. To bylo před žáky stavěno.

A pak byli žáci přivedeni k tomu, co bylo nazýváno Velký Oceán. Ale tento Oceán bylo kosmické moře, které vedlo od planet, od oběžnic dále ke stálícím. Potom pronikali žáci do tajemství Já tím, že mohli poznávat tajemství světa stálíc. Dnes je zapomenuto, že existovalo takové vyučování, ale takovému vyučování zde bylo.

A takovéto živé poznání pěstovalo se až do sedmého, osmého století v místech, která byla následníky mystérií. A jako nauka, jako teorie bylo to nyní pěstováno dále až na rozhraní čtrnáctého a patnáctého století, o kterém jsem tak často mluvil. A můžeme sledovat na jednotlivých místech, kde byly takovéto nauky pěstovány, jak tyto staré nauky žily dále, třebaže za největších obtíží, třebaže téměř vyprchalé, že zbyly pojmy a ideje, ale přece jen tak živé pojmy a ideje, že mohly v jednotlivých lidech ještě podnitit pohled ke všemu tomu, o čem jsem mluvil.

Tak existovala ve století jedenáctém, ale hlavně ve století dvanáctém a trvala až do století třináctého vlastně podivuhodná škola, ve které byli učitelé, kteří dobře věděli, že v předcházejících staletích byli žáci přiváděni k prožívání duchovna. Byla to velká škola v Šártrech (Chartres)⁵, ve které splynuly všechny názory, které byly vyšly z té duchovní životnosti, kterou jsem líčil.

Do Šartrů, kde se dnes ještě nacházejí ona podivuhodná díla mistrovská, architektonická, tam přišel především paprsek živé ještě moudrosti Petra z Compostelly, který působil ve Španělsku, který pěstoval ve Španělsku křesťanství povahy živě mysterijní, které ještě mluvilo o pomocnici Kristově: Přírodě, které mluvilo ještě o tom, že teprve tehdy, když tato Příroda uvede člověka do živelů, do světa planet, do světa hvězd, že teprve tehdy stane se zralým, aby poznal – zase nemohu říci v tělesné podobě, ale v podobě duševní – sedm pomocnic, které před lidskou duší předstupovaly ne v abstraktních kapitolách teorie, ale jako živé bohyně: Gramatika, Rhétorika, Aritmetika, Geometrie, Astronomie, Música. Žáci poznávali je jako živé božsko-duchovní postavy.

O takovýchto živých postavách mluvili ti, kdo byli kolem Petra z Compostelly. Nauky Petra z Compostelly, ty zářily do školy v Šártrech. V této škole učil například velký Bernard ze Šartrů, který nadchl vždycky své žáky, když jim sice již nemohl ukázat bohyni Přírodu, nemohl sice již ukázat bohyně sedmi svobodných umění, ale který mluvil o nich s takovou živostí, že před žáky byly aspoň vykouzleny obrazy fantazie.

Zde učil Bernardus Sylvestris, který v mocných líčeních dával před žáky vznikati tomu, co bylo starou moudrostí. Zde učil především Jan ze Šartrů, který mluvil o lidské duši přímo grandiosně inspirovaným způsobem, zde rozvíjel tento Jan ze Šartrů, kterého nazývali také Jan Salisbury, zde rozvíjel Jan Salisbury názory, ve kterých se vyrovnával s Aristotelem, s

⁵ Chartres, město ve Francii, 80 km na jihozápad od Paříže /pozn. BH/

aristotelismem. Zde bylo působeno na zvláště vynikající žáky tak, že získali názor o tom, že na Zemi nemůže již býti taková nauka, jaká byla v prvních křesťanských stoletích, že zemský vývoj toho již nemůže snést. Zde se vykládalo žákům, že existuje staré, téměř jasnovidné poznání, ale to, že dohaslo. Jest možno jenom ještě vědět o dialektice, rhetorice, astronomii, astrologii, ale nelze již vidět Bohyně sedmi svobodných umění, neboť musí působit dále Aristoteles, který již ve středověku byl vyspělý na pojmy a ideje páté kultury poatlantské.

A s inspirující silou vstúpilo se to, čemu se učilo takto ve škole Šartreské, potom do řádu z Cluny, bylo to zesvětšeno v tom, co Řehoř VII., opat z Cluny, opat Hildebrand, který se potom stal papežem jakožto Řehoř VII, zavedl v církvi.

Ale s neobyčejnou čistotou pěstovala se tato nauka dále ve škole v Šartrech. A dvanácté století skvěje se těmito naukami. A byl zde zvláště jeden člověk, který nade všechny ostatní vynikal a který, řekl bych, v určité ideové inspiraci učil v Šartrech tajemství sedmi svobodných umění v jejich souvislosti s křesťanstvím: Alanus z Lille.

Alanus z Lille, ten přímo rozohňoval žáky v Šartrech ve dvanáctém století. On nahlédl dobře do skutečnosti, že v příštích stoletích nemůže již Zemi sloužiti to, čemu se učí takovýmto způsobem, neboť byl to nejen platonismus, byla to nauka o mysterijním zření doby předplatonské, jenže toto zření bylo přijalo do sebe křesťanství.

A ty, u kterých předpokládal porozumění, učil Alanus z Lille již za svého života, že teď musí po nějakou dobu na Zemi působiti aristotelicky zabarvené poznání, musí působit v ostrých pojmech a ideách, neboť jen tak může připravit, co v pozdější době musí jako duchovnost znovu přijít.

Zdá se to mnohému dnešnímu člověku, čte-li tehdejší literaturu, suchým, ale není to suché, jestliže můžeme pohlédnout na to, co stálo před dušemi těch, kdo v Šartrech učili a působili.

I v básnictví, které ze Šártrů vycházelo, působí živě toto citění spojitosti se živými bohy sedmi svobodných umění. A v básni „Bitva sedmi umění“ („Bataille des sept Arts“), která má pronikavý vliv na toho, kdo ji může chápat, cítíme dech, duchovní dech sedmi svobodných umění. To všecko působilo ve dvanáctém století.

Hleďte, to všechno žilo ještě tehdy v duchovní atmosféře, to všechno se ještě určitým způsobem uplatňovalo. To všechno mělo ještě mnoho příbuzného se školami, které existovaly ještě v severní Itálii, v Itálii vůbec a ve Španělsku, ale vedly velmi chudý život. Ale vstúpilo se to živě, řekl bych, do různých proudů na Zemi. A ke konci dvanáctého století bylo mnoho z toho na univerzitě Orleánské, kde byly pěstovány pozoruhodné nauky tohoto druhu, kde existovalo mnohé z inspirace školy Šartreské.

A pak jednoho dne se stalo, že zde dole v Itálii jistý vyslanec prodlévající předtím ve Španělsku, stojící pod vlivem mohutného historického dojmu, dostal jakýsi sluneční úpal a pod vlivem tohoto jemného slunečního úpalu stalo se v něm všechno to, co ve své škole přijal jako přípravu, mohutným zjevením, kde viděl to, co mohl člověk vidět pod vlivem živého principu poznání, kde viděl mocně se vypínající horu se vším, co v ní žije jakožto nerosty, rostliny a zvířata, kde se objevila bohyně Příroda, kde se objevily živly, kde se objevily planety, bohyně sedmi svobodných umění, kde potom vystoupil Ovid jako vedoucí učitel, kde ještě jednou stálo před duší člověka to mohutné, co často stálo před lidskou duší v prvních

křesťanských stoletích: bylo to vidění Brunetta Latiniho, které potom přešlo na Danteho a ze kterého vyplynula Danteho „Komédie“.

Ale něco jiného nastalo pro všechny ty, kdo působily v Šartrech, když procházeli branou smrti a prošeďše jí, vstoupili do duchovního světa. Byl to významný duchovní život, který vedl Petr z Compostelly, Bernard ze Šartrů, Bernard Silvestris, Jan ze Šartrů Salisbury, Henri d'Andeli (který napsal báseň „Bitva sedmi umění“), ale zvláště život Alana Z Lille. Ten napsal svým způsobem spis „Proti kacířům“ (Contra Hereticos) a tím obrátil se proti kacířům na základě starého nazírání v křesťanském smyslu, ale právě na základě nazírání duchovního světa.

A nyní všechny tyto duševní individuality, které jako poslední ještě působily v dozvucích staré viděné moudrosti, jasně viděné moudrosti, nyní vstoupily do duchovního světa, do toho duchovního světa, kde právě byly, připravující se na zemský život nejdůležitější duše, které měly brzy sestoupit do zemského života, aby působily v tom smyslu, jak se pak muselo působit, aby byl proveden obrát, který nastal ve století čtrnáctém a patnáctém.

Máme zde duchovní život, milí přátelé. Poslední veličiny školy v Šartrech přišly právě do duchovního světa. Ty individuality, které zahájily vysoký rozkvět scholastiky, byly ještě v duchovním světě. A jedna z nejdůležitějších výměn idejí za kulisami lidského vývoje odehrávala se na počátku patnáctého století mezi těmi, kdo ještě starý nazírající platonismus vynesli ze školy Šartreské vzhůru do nadsmyslového světa a mezi těmi, kdo se připravovali, aby snesli dolů aristotelismus, jakožto velký přechod pro přivedení nové duchovnosti, která v budoucnosti měla vproudit do vývoje lidstva.

Tu se stala dohoda, že právě tyto individuality, které pocházely ze školy Šartreské, pravily k těm, které se právě chystaly sestoupit do smyslově-fyzického světa a ve scholastice pěstovat aristotelismus jakožto správný živel doby: „Pro nás není zatím možno na Zemi působit, neboť Země není nyní taková, aby pěstovala poznání v této životnosti. Co jsme ještě mohli pěstovat jakožto poslední nositelé platonismu, to musí teď být vystřídáno aristotelismem. My zůstaneme zde nahoře.“

A tak tedy zůstali duchové z Šartrů v nadsmyslovém světě, aniž až dosud vstoupili do směrodatné inkarnace. Ale spolupůsobili mocně při utváření oné grandiozní imaginace, která byla utvářena v první polovině devatenáctého století, o které jsem mluvil. Oni působili v plném souhlase s těmi, kdo nejprve s aristotelismem sestoupili na zem. A byl to zvláště řád dominikánský, který obsahoval individuality, které, řekl bych, stály v takovéto nadsmyslové smlouvě s duchy ze Šartrů, kteří s nimi jaksi smluvili: „My sestoupíme dolů, abychom pěstovali poznání v aristotelismu dále. Vy zůstanete nahoře. Na Zemi se prozatím nemůže dařit platonismu. Shledáme se s vámi znova, až se vrátíme a až se bude připravovat doba, ve které, až Země prodělá scholastický vývoj aristotelismu, bude možno zase společně s duchy ze Šartrů rozvíjet budoucnost.“

Mělo to hluboko sahající význam, že například Alanus z Lille – jak se nazýval za pozemského života – seslal z duchovního světa jednoho žáka, kterého v duchovním světě dobře vyučil, aby právě všechny rozpory, které mohly existovat mezi platonismem a aristotelismem, seslal na zem, ale seslal tak, aby ze scholastického principu tehdejší doby mohla vzniknout harmonie. A tak bylo zvlášť ve třináctém století působeno k tomu, aby mohla splynout práce těch, kdo byli na Zemi třeba v šatě dominikánů, s působením těch, kdo

zůstali v duchovním světě, protože nemohli prozatím najít zemská těla, aby jimi projevíli svoji zvláštní duchovnost, která nemohla dospět k aristotelismu.

A tak vzniklo ve třináctém století podivuhodné spolupůsobení mezi tím, co se dalo na Zemi a tím, co z hůry se sem vlévalo. Lidé, kteří působili na Zemi, nebyli si často vůbec vědomi tohoto spolupůsobení, ale za to tím více ti, kdo působili na onom světě. Bylo to živé spolupůsobení. Můžeme říci, že mysteriální princip vystoupil do nebes a dal svým slunečním paprskům padat dolů na to, co působilo na Zemi.

Šlo to až do jednotlivostí a můžeme to zvláště na jednotlivostech sledovat. Alanus z Lille, ten ve svém vlastním zemském vývoji mohl jakožto učitel v Šartrech jít jen tak daleko, že v určitém věku svého života přijal šat cisterciácký, stal se knězem tohoto řádu. A v cisterciáckém řádu našly v tehdejší době útulek ještě poslední řádová cvičení, probouzející platonský světový názor společně s křesťanstvím.

Způsob, jakým Alanus z Lille seslal svého žáka, vyjadřuje se v tom, že poslal tohoto žáka, aby zahájil v dominikánském řádu úlohu, která měla přejít na aristotelismus.

Přechod, který zde byl, vyjádřil se zevně zvláště pozoruhodným příznakem. Onen – řekl bych – nadzemský žák Alana ab Insulis nosil nejprve šat cisterciáků, ale zaměnil jej za šat dominikánů. Zde máme individuality, které nadsmyslově-smyslovým způsobem spolupracují během třináctého století a ještě až do čtrnáctého století, směrodatné pozdější scholastiky a jejich žáky, lidské duše dlouho spolu spjaté, ale ty spojené také s velkými duchy školy v Šartrech.

Zde máme, řekl bych, onen velkolepý, mohutný světově-dějinný plán, který směřoval k tomu, aby ti, kdo nemohli sestoupit na Zem k aristotelismu, byli uchováni v duchovním světě nahoře, aby čekali, až ti druzí to, v čem byli tak úzce spojeni s čekajícími, budou moci na Zemi dále pěstovat pod vlivem ostrých pojmů a idejí pocházejících z aristotelismu.

Bylo to skutečně jako rozhovory vzhůru a dolů, z duchovního světa k fyzickému, ze zemského světa k duchovnímu světu v tomto třináctém století. Do této duchovní atmosféry mohlo působit jen pravé rosikrucianství.

A potom, když vyřídili jaksi svoji úlohu na Zemi ti, kdo byli sestoupili dolů, aby dali impuls aristotelismu, pak byli také tito vyneseni do duchovního světa, pak bylo v duchovním světě působeno společně, řekl bych, mezi platoniky a aristoteliky. A kolem nich scházely se potom ony duše, o kterých jsem mluvil, duše z obou skupin, jak jsem to uvedl.

Máme tedy do karmy antroposofického hnutí jaksi vplývající daleko rozšířené žákovstvo Šartreské a k tomuto žákovstvu životem se připojující všechny ty duše, které šly právě jedním nebo druhým z těch dvou proudů, o kterých jsem zde v posledních dnech mluvil – velký kruh, neboť v tomto kruhu žijí mnozí, kdo dnes ještě nenašli cestu k antroposofickému hnutí. Ale je tomu již tak, že v těch přemnohých zážitcích se připravovalo to, co je dnes v oblasti antroposofie.

Něco pozoruhodného nastalo například řádu cisterciáckému, když Alanus ab Insulis (Alanus z Lille) přijal šat cisterciácký, stal se cisterciáckým knězem se svým platonismem. To zůstalo vlastně, řekl bych, i pět na cisterciáckém řádu. A mohu říci – neboť proč by se v takových souvislostech, jaké se zde musejí vykládat, nemohli učinit také malé osobní poznámky, které nemohly vyplynout přímo do „Běhu života“ – musím říci, že to, co mne mělo naučit mnohým

souvislostech v tomto směru – jiné souvislosti vyplynuly z docela jiných směrů – ale to, co mne přivedlo ke mnoha souvislostem bylo, že vlastně až k době weimarské nemohl jsem se ve svém životě zbavit pohledu na cisterciácký řád a přece jsem byl neustále jaksi držen dále od cisterciáckého řádu. Vyrůstal jsem takřka ve stínu cisterciáckého řádu, který má důležitá sídla kolem Wiener Neustadtu. Řádový kněz cisterciáci byli ti, kdo vychovávali většinu mladých lidí v krajině, ve které jsem vyrostl. Cisterciácké řádové roucho měl jsem neustále před sebou: bílá kutna, bílý hábit s černou – říkáme tomu štola – s černou páskou kolem pasu. A kdybych měl podnět mluvit o takovýchto věcech v „Běhu mého života“, tedy bych řekl, že všechno, všechno bylo vlastně připraveno k tomu, abych prodělal ne to vzdělání, které jsem prodělal na reálce ve Wiener Neustadtu, nýbrž abych prodělal vzdělání na gymnasiu. Ale to bylo tehdy ještě cisterciácké gymnasium. A byly to podivuhodné síly, které mne přitahovaly i zároveň držely vzdáleného.

A zase celý kruh mnichů, kteří na vídeňské universitě poslouchali teologii, který byl kolem Marie Eugenie delle Grazie, skládal se z cisterciáků. Nejintimnější theologické rozpravy, nejintimnější rozhovory z kristologie měl jsem s cisterciáky. Chci tu jenom naznačit, protože to do jisté míry koloruje pohled na dobu dvanáctého století, kdy výkvět ze Šártrů svítil v řádu cisterciáků, neboť v pozoruhodné učenosti cisterciáků, která je tak poutavá, žilo přece jen dále, třebaže porušeným způsobem něco z kouzla šartreského. Nejdůležitější okolnosti o nejrůznějších věcech byly probádány cisterciáky, které jsem dobře znal. A nejdůležitější byly mě ty věci, kde jsem mohl říci: Je to sice nemožné, že by se zde byli inkarnovali ti, kdo byli žáky ze Šártrů, ale poskytovalo to pohled, že mnohá z individualit, které souvisely se školou Šartreskou, se na krátká období, mohu-li to tak nazvat: inkorporovala do takovýchto lidí, kteří nosili šat cisterciácký. Mohl bych říci, že tenkou stěnou odděleno působilo na Zemi dále to, co bylo připraveno v nadmyslnu tím způsobem, jak jsem to popsal a co potom vedlo k velké přípravě v první polovině století devatenáctého. A skutečně něčím nanejvýš pozoruhodným byl mně onen rozhovor, který jsem uvedl v „Má cesta životem“ o bytosti Kristově, který jsem vedl s jistým řádovým knězem cisterciáckým ne v domě, ale při odchodu z domu delle Grazie, který byl veden skutečně ne z dnešního dogmatického theologického stanoviska, nýbrž ze stanoviska neoscholasticismu, který byl veden s plným zahloubáním do toho, co zde jednou bylo s aristotelským konturováním pojmů, ale také s platonským prozářením.

Co zde mělo vzniknout v anthroposofii, to již prosvítalo, třebaže tajemným způsobem, časovými událostmi, prosvítalo ne ovšem lidskou duší, zapřaženou do toho nebo onoho proudu konfesijního nebo sociálního, ale tím, s čím tato duše souvisí jako s velkými duchovními proudy, které přece jen na Zemi působí. A bylo skutečně možno vidět, jak ve mnohém z toho, co zde působilo v nejrůznějších oborech v jednotlivých lidech od počátku věku Michaelova až do uplynutí Kali-yugy, jak Duch času mluvil zde tak, že toto mluvení bylo přivoláváním anthroposofického zjevení. Bylo možno vidět vzcházet živoucím způsobem tuto Anthroposofii jako bytost, která se musela zrodit, ale která spočívala jakoby v mateřském lůně v tom, co škola Šartreská připravovala na Zemi z prvních křesťanských století a co potom našlo své další pěstění v nadmyslnu a ve spolupůsobení s tím, co na Zemi působilo dále v aristotelsky zabarveném hájení křesťanství.

Potom povstalo z těch podnětů, které nacházíme v díle Alana z Lille „Proti kacířům“ něco takového jako „Souhrn víry katolické proti pohanům“ Tomáše Akvinského. A tak vznikl potom onen rys doby, který vidíme ze všech těch obrazů, kde dominikánští církevní učitelé šlapou

nohama po Averhoovi, Avicennovi atd., čímž je vyobrazeno živé hájení duchovního křesťanství, ale zároveň přechod do živlu intelektuálního.

Nemohu, milí přátelé, stavět před vás teoretizujícím způsobem něco, co je světem skutečností, neboť jakýmkoli teoretizováním by věci pobledly, byly zbaveny intenzity. Chtěl bych postavit před vaše duše skutečnosti, skutečnosti, ze kterých máte pocítit na co padne zrak, chceme-li pohlédnout na ty duše, které před svým nynějším zemským bytím prodělaly duševní život mezi smrtí a novým narozením tak, že na Zemi pak dostaly touhu po anthroposofii.

Ve světě působí nejprotichůdnější názory, aby daly celek. A teď působí ty duše, které ve dvanáctém století působily ve velké škole Šartrské a ty, které s nimi byly spojeny jedním z největších společenství – ale v nadsmyslném světě na počátku století třináctého – teď působí duchové z Šartrů s těmi, kteří s nimi potom spojeni pěstovali aristotelismus, lhostejno zda-li jedni působí zde na Zemi, zda druzí nemohou ještě na Zem sestoupit – teď působí společně usilujíc o nový duchovní věk pro zemský vývoj. Teď jde jim o to shromažďovat duše, které jsou s nimi odedávna spojeny, shromažďovat duše, se kterými může být založen věk duchovní, aby v poměrně krátké době nějakým způsobem přivodily v civilizaci jdoucí jinak do záhuby možnost, aby společně působily v zemských inkarnacích duchové ze Šartrů z dvanáctého století a s nimi spojení duchové z třináctého století, aby mohli spolupracovat v zemském životě, aby mohli společně působit, aby znovu pěstovali duchovnost uvnitř civilizace, směřující jinak do rozkladu, do zániku.

Úmysly, které jsou dnes pěstěny, řekl bych, ne na Zemi, nýbrž mezi nebem a zemí, řekl bych, úmysly chtěl jsem vám tím charakterizovat. Zhloubte se do toho, co leží v těchto úmyslech a budete mít na svou duši působící pozadí toho, co v popředí musí mít proudění lidských duší dohromady v anthroposofickém hnutí.

Sedmá přednáška: Nový věk Michaelův

Dornach, 28. července 1924

Milí přátelé,

sledovali jsme události ve světě fyzickém a ve světě nadfyzickém, které jsou základem toho, co se chce právě světu projevit jakožto Anthroposofie. Víme, milí přátelé, že průběhem lidstva musíme zaznamenat právě v posledních desetiletích dva důležité mezníky. Jeden mezník je ten, na který jsem častěji upozornil: uplynutí takzvaného Temného Věku koncem devatenáctého a počátkem dvacátého století. Započal Jasný Věk naproti Temnému Věku. Víme již, že tento Temný Věk vústil do toho lidského založení, které uzavírá duchovní oči člověka před nadsmyslným světem. Víme, že v dávných dobách vývoje lidstva bylo všeobecným stavem člověka, třebaže snivě, třebaže více-méně instinktivně, ale přece jen nahlížeti do duchovního světa. Pochybovat o skutečnosti duchovního světa, to bylo za dávných dob vývoje lidstva docela nemožné. Ale kdyby tento stav byl trval déle, kdyby lidstvo bylo žilo dále v tomto instinktivním nahlížení do duchovního světa, tedy by ve vývoji lidstva nevzniklo to, co možno nazvat inteligencí jednotlivého člověka, ovládnutím rozumu individuálním osobním člověkem. A s tím je také spojeno, co vede člověka ke svobodě jeho vůle. Jedno není bez druhého myslitelné.

V onom tlumeném instinktivním stavu spoluprožívání duchovního světa, jaký zde jednou byl, nemůže člověk dospět ke svobodě. Nemůže dospět k tomu samostatnému myšlení, které možno nazvat používáním inteligence lidským individuem.

To obojí muselo jednou přijíti:

- 1) volné osobní používání inteligence,
- 2) svoboda lidské vůle.

Proto muselo se pro lidské vědomí zatemnit původní instinktivní nahlížení do duchovního světa. To všecko nastalo, třebaže ne docela jasně pro každého jednotlivce, ale pro celé lidstvo všeobecně, takže s uplynutím devatenáctého století tento Temný Věk, který zatemňuje duchovní svět, ale za to zahajuje používání inteligence a svobodné vůle, takže tento věk nyní uplynul. Vstupujeme do věku, kdy má k člověku zase proniknouti duchovní svět, a to těmi cestami, jakými je to možné.

Můžeme ovšem říci, že tento věk nezačal příliš jasně. Je to tak, jako kdyby právě první desetiletí dvacátého století byla přinesla lidstvu všecko zlé, co toto lidstvo bylo kdy průběhem dějin prožilo. Ale to nebrání zase tomu, že všeobecně nastala ve vývoji lidstva možnost, vnikati do světla duchovního světa. Jenže je to tak, že lidé prostě, řekl bych z lenosti, podrželi dále zvyklosti Temného Věku, že tyto zvyklosti zasahují do dvacátého století, takže, poněvadž by pravda mohla jasněji zářiti, vyjímají se tím hůře, nežli se vyjímají v Temném Věku, za Kali-yugy.

Víme již také, že toto obrácení celého lidstva k Jasnému Věku se připravilo tím, že koncem sedmdesátých let devatenáctého století⁶ započal věk Michaelův. Postavme si jednou před duši, co to znamená, že započal věk Michaelův v poslední třetině devatenáctého století.

Musíme si zde ujasnit, že tak, jako nás ve fyzicko-smyslovém světě obklopují tři říše vnější přírody: říše nerostná, říše rostlinná a říše zvířecí, že právě tak nás obklopují v duchovním světě vyšší říše, které jsme si zde v nejrůznějších souvislostech označovali jako říše hierarchií. Jako při vycházení od člověka sestupujeme do říše přírody a přicházíme k říši zvířecí, právě tak vystoupíme do nadsmyslna k říši Andělů. Andělé mají za úkol, vésti, chránit jednotlivé lidi, jak přecházejí tito lidé od jednoho zemského života k druhému zemskému životu, takto tedy úkoly, které duchovnímu světu vyrůstají vzhledem k jednotlivému člověku, jsou věcí bytostí z říše Andělů.

Když pak přijdeme vzhůru do říše Archandělů, tedy mají tito Archandělé nejrůznější úkoly. Ale jeden z nich jest: řídit a vésti – vzhledem k lidem – základní ráz střídajících se věků.

Tak asi tři století až do konce sedmdesátých let předešlého století⁷ panovalo to, co možno nazvatí vládou Gabrielovou. Tato vláda Gabrielova projevovala se tomu, kdo pozoruje ne na povrchu – jak jsou dnes lidé zvyklí – ale ve hlubinách vývoje lidstva, projevovala se v tom, že nesmírně významné podněty pro dění lidstva byly přeloženy do těch sil, které možno nazvatí silami dědičnosti. Síly fyzické dědičnosti, které působí generacemi, nebyly nikdy tak významné jako v posledních třech stoletích před poslední třetinou devatenáctého století. To se projevilo tím, milí přátelé, že problém dědičnosti stal se přímo nutkavým problémem v devatenáctém století, že lidstvo cítilo, jak duševní, duchovní vlastnosti v člověku jsou závislé na dědičnosti. Lidstvo ještě, řekl bych, pociťovalo, co v šestnáctém, sedmnáctém, osmnáctém století a ještě během velké části devatenáctého století vládlo jako přírodní zákon ve vývoji lidstva.

V této době přenášel člověk do duchovního vývoje také ty vlastnosti, které zdědil od svých rodičů a prarodičů. V této době byly zvlášť důležité všechny ty vlastnosti, které souvisejí s fyzickým rozplozováním. Vnější příznakem toho je zájem, který se koncem devatenáctého století přinášel vstříc otázkám rozplozování, vůbec všem otázkám pohlavním; nejdůležitější duchovní podněty přicházely ve jmenovaných stoletích k lidstvu tak, že se snažily uskutečnit se fyzickou dědičností.

V úplném protikladu k tomu bude státi věk, ve kterém Archanděl Michael řídí a vede lidstvo, který začal koncem let sedmdesátých předešlého století, věk, ve kterém my stojíme a který svoje podněty sečleňuje s tím, co nyní také poznáváme jakožto Jasný Věk, počínajíc ve dvacátém století. Tyto dva proudy podnětů působí v sobě. Dnes chceme pohlédnouti nejprve na to, co je zvláštností věku Michaelova vůbec.

Říkám: „věku Michaelova vůbec“, neboť hleďte, s tímto řízením a vedením, o kterém jsem právě mluvil, je to tak, že asi po tři století jedna z bytostí z říše Archandělů má duchovní vedení vývoje lidstva v té oblasti, kde se civilizace odehrává význačným způsobem. Jak řečeno, měl Gabriel vedení ve století šestnáctém, sedmnáctém, osmnáctém a devatenáctém. Je dnes vystřídán Michaelem. Jest sedm takovýchto archandělů, kteří lidstvo

⁶ přesněji na podzim 1879 /pozn. JK/

⁷ 1525 až 1879; Gabriel je měsíčním duchem naproti Michaelovi, slunečnímu duchovi /pozn. JK/

vedou, takže jednotlivé vlády Archandělů se cyklicky opakují.⁸ Když dnes žijeme ve věku Michaelově, máme dosti příčiny vzpomenouti posledního věku Michaelova, který zde kdysi ve vedení lidstva byl.

Tento věk Michaelův, který předcházela ještě založení křesťanství, mystériu na Golgotě, končí ve starověku asi činy Alexandrovými, založením filosofie Aristotelovy.⁹

Když sledujeme všechno to, co se dalo v Řecku, v okruhu Řecka v předkřesťanské době po tři století, až do doby Alexandra Velikého, tedy máme věk Michaelův. Takovýto Michaelův věk se vyznačuje nejrůznějšími poměry, ale zvláště tím, že v takovémto Michaelově věku ty nejduchovnější zájmy lidstva stávají se směrodatnými, podle zvláštního založení, jaké takový věk má. Hlavně to bude tak, že v takovém věku jde světem kosmopolitický, mezinárodní ráz. Národnostní rozeznávání přestává. Právě ve věku Gabrielově založily se v civilizaci Evropy a jejího amerického přívěsku podněty národnostní. V našem věku Michaelově budou podněty národnostní během tří století úplně přemoženy. V každém věku Michaelově je to tak, že jde lidstvem všem společný ráz, všeobecný lidský ráz naproti speciálním zájmům jednotlivých národů nebo lidských skupin.

V oné době, kdy byla vláda Michaelova na Zemi, před mystériem Golgoty, projevilo se to v tom, že z poměrů, které se vytvořily v Řecku, vznikla mohutná tendence, která vedla k výpravám Alexandrovým, ve kterých byla řecká kultura a civilizace geniálním způsobem rozšířena do Asie, do Afriky, a sice národy, kteří se až dosud přiznávaly k něčemu docela jinému. Celý ten ohromný čin došel závěru v tom, co bylo založeno v Alexandrii. Kosmopolitický ráz, který má snahu aby duchovní síly, které se byly shromáždily na Řecku, byly dány celému tehda civilizovanému světu.

Něco takového děje se z podnětu Michaelova. A ti lidé, kteří byli účastni na těchto zemských činech, které se daly ve službě Michaelově, ti nebyli na Zemi v době mystéria na Golgotě. Všechny bytosti, které patřily do oblasti Michaelovy, ať to byly duše lidské, které po uplynutí věku Michaelova byly smrtí povolány do duchovního světa, ať to byly tedy odtělesněné duše, nebo duše, které se na zemi nikdy nevtělily, ty všechny byly spojeny ve společném životě v nadmyslném světě v době, kdy na Zemi se odehrávalo mystérium Golgoty.

Musíme si také pro náladu představit, co zde vlastně máme. Když zvolíme, milí přátelé, pohled ze Země, pak si řekneme: pozemské lidstvo došlo zde k určité době zemského vývoje. Vznesený sluneční duch Kristus přichází na Zem, vtěluje se v člověku Ježíši Nazaretském. Obyvatelé Země prožívají, jak Kristus, vznesený sluneční duch, k nim přichází. Nevědí mnoho, co by jim dalo podnět, aby tuto událost náležitě hodnotili.

Tím více ji dovedly hodnotit duše odtělesněné, které jsou kolem Michaela a které žijí v okruhu, v oblasti slunečního života ve světech nadzemských, ty dovedly tím více hodnotit, co se dalo pro ně z druhého stanoviska, ze stanoviska Slunce. A ty zde prožívaly, jak Kristus, který doposud byl působil v oblasti Slunce, takže bylo možno dospět k němu jenom z mystérií, když se člověk pozvedl do oblasti Slunce, ty duše prožívaly, jak se Kristus rozloučil se Sluncem, aby se sjednotil se zemským lidstvem na Zemi.

⁸ viz např. Emil Pálaš – Sedm srchandělů, Sophia 2007

⁹ 600 až 246 př. Kr.

Byla to mohutná, nesmírná událost právě pro ty oblasti, které patří ke společenství Michaelovu, z toho důvodu, že toto společenství Michaelovo má zvláštní souvislost se vším tím, co jsou kosmické osudy, vycházející od Slunce. Ony se musely rozloučiti s Kristem, který až dosud měl své místo na Slunci a který od té doby měl zaujmouti své místo na Zemi. To je druhé stanovisko.

Zároveň bylo s tím spojeno něco jiného. Můžeme to správně hodnotit jen tehdá, dbáme-li následujícího. Tak přemýšletí a tak žítí v myšlenkách, které tryskají z nitra, to nemohli lidé v dávných dobách. Oni byli moudří za určitých okolností, nekonečně moudřejší než dnešní lidstvo, ale nebyli rozumní v tom smyslu, co se dnes nazývá rozumným člověkem, který dovede myšlenky ze sebe produkovati, který dovede logicky mysletí, který dovede jednu myšlenku s druhou uváděti do souvislosti atd. To tehdá neexistovalo. Samostatně vytvářené myšlenky neexistovaly ve starých dobách. Myšlenky byly sesílány na zem současně se zjevením, které člověku přicházelo z onoho světa duchovního. Lidé nepřemýšleli, nýbrž dostávali duchovní obsah zjevením, ale dostávali jej tak, že myšlenky byly při tom. Dnes se o věcech přemýšlí. Tehdá duševní dojmy přinášely spolu myšlenky. Myšlenky byly myšlenkami inspirovanými, nikoli samostatnými myšlenkami. A ten, kdo kosmickou inteligenci, která se takto odebírala k lidstvu s duchovním zjevením, pořádal, kdo zvláště měl jaksi vládu nad touto kosmickou inteligencí, to je právě ta duchovní bytost, kterou – při použití křesťanské terminologie – označujeme Archanděl Michael. Ten měl ve vesmíru správu kosmické inteligence.

Musíme si jen ujasnit, co to znamená, neboť takoví lidé, jako například Alexandr Veliký, měli vesměs zřetelnější vědomí – třebaže z jiné ideové souvislosti – o tom, že jejich myšlenky jim přicházely cestou Michaela. Ovšem že příslušná duchovní bytost byla nazývána jinak. My zde používáme křesťanské terminologie, ale na terminologii ovšem nezáleží. Takový člověk jako Alexandr Veliký nepovažoval se za nic jiného než za misionáře Michaelova, za nástroj Michaelův. On nemohl vůbec jinak mysletí nežli takto: Michael vlastně na Zemi jedná, a já jsem ten, skrze koho on jedná. – tak to bylo pojímáno. A to také dodávalo síly vůle k činům. A myslitel v tehdejší době také nemyslel jinak, nežli že Michael v něm působí a dává mu myšlenky.

Spojeno bylo s tímto sestoupením Krista na Zem to, že nyní Michael se svými viděl nejen toto rozloučení se Krista se Sluncem, ale viděl především, jak jemu, Michaelovi, vláda nad kosmickou inteligencí zvolna odpadá. Tehdá bylo ze Slunce docela zřetelně viděti, že nebudou již z duchovního světa přicházeti k lidem věci s inteligentním obsahem, ale člověk sám musí jednou dospěti ke své inteligenci. Byla to pronikavá, významná událost, vidět jaksi prouditi dolů na Zem inteligenci. Intelligence nebyla pozvolna již – smím-li použítí toho výrazu – nacházena v nebesích, byla puštěna dolů na Zem.

A to se dalo zvláště v prvních křesťanských stoletích. Vidíme, jak lidé, kteří něco takového dovedli, ještě aspoň častěji v prvních křesťanských stoletích nahlédli do toho, co s obsahem intelligence proudilo k nim z nadzemských zjevení.

To trvalo ještě asi do osmého, devátého století po Kristu. Potom přišlo velké rozhodnutí. Potom přišlo takové rozhodnutí, že Michael a jeho zástupy, ať byly nyní vtěleny nebo odtělesněny, musely si říci: Lidé na Zemi začínají býti inteligentní, začínají čerpati vlastní rozum ze sebe, ale kosmická inteligence nemůže již býti spravována Michaelem. Michael cítil, jak mu vláda nad kosmickou inteligencí mizela. A dole, když se pohlédlo na Zemi, bylo

vidět, jak od osmého, devátého století začínal tento inteligentní věk a lidé začínali si tvořit vlastní myšlenky.

Vylíčil jsem Vám, milí přátelé, jak v jednotlivých zvláštních školách, jako například ve velké škole v Šartrech, byly dále pěstovány tradice o tom, co se kdysi lidem zjevovalo ponořeno do kosmické inteligence. Vylíčil jsem Vám, co všechno v této škole bylo vykonáno a pokusil jsem se také vylíčit, jak přešla potom správa inteligence přímo na Zemi na jednotlivé členy dominikánského řádu. Všimněte si jenom děl, která vyšla z křesťanské scholastiky, z tohoto podivuhodného duchovního proudu, který je dnes jak svými přívrženci, tak svými protivníky úplně zneuznáván, protože není posuzován podle své hlavní věci. Povšimněte si, jak se zde bojuje, aby se poznalo, co pojmy vlastně znamenají, co inteligentní obsah pro lidstvo a pro věci světa vlastně znamená. Velký spor mezi nominalismem a realismem rozvíjí se zvláště v dominikánském řádě. Jedni vidí ve všeobecných pojmech jenom jména, druzí vidí ve všeobecných pojmech duchovní obsahy, které se ve věcech projevují.

Celá scholastika je zápolení lidí o jasno ohledně připlývající inteligence. Není divu, že hlavní zájem těch, kdo byli kolem Michaela, obracel se právě k tomu, co se zde na Zemi rozvíjelo jako scholastika. V tom, co Tomáš Akvinský a jeho žáci, co ostatní scholastikové uplatňují, vidíme zemský projev toho, co bylo tehdy proudem Michaelovým, správou inteligence, jasně, duchovní inteligence.

Ted' byla tato inteligence na Zemi a lidé museli si její smysl ujasnit. Viděno z duchovního světa, mohlo se dole na Zemi spatřovat, jak to, co patří do oblasti Michaelovy, rozvíjí se dole mimo vládu Michaela, právě při počínající vládě Gabrielově.

Moudrost zasvěcení, moudrost rosikruciánská, jak se potom rozšiřovala, záležela právě v tom, že lidé měli určité jasno o těchto poměrech.

Právě v této době je významné pohlédnout na způsob, jak to, co je zemské, souvisí s nadmyslným, neboť zemské vyjímá se tak, jako kdyby to bylo jaksi odtrženo od nadmyslného, ale souvisí to spolu a můžeme dobře vidět z toho, co jsem líčil v posledních hodinách, jak to spolu souvisí.

To, co jsou nyní nadmyslné skutečnosti, mohu shrnout jen v obrazech, v imaginacích, to se nedá vylíčit abstraktními pojmy. Zde musíme líčit, proto musím líčit, co se zde nyní odehrávalo na počátku tohoto věku, ve kterém se do lidstva včlenila duše vědomá a tím inteligence.

Bylo to již několik století, co Michael byl viděl přicházet na Zem v devátém křesťanském století to, co byla dříve kosmická inteligence. A viděl to proudit dále na Zemi, proudit nyní jmenovitě ve scholastice. To bylo dole. Ale on shromažďoval ty, kdo patřili do jeho oblasti, v oblasti Slunce, shromažďoval je, ať to byly lidské duše, které právě byly v životě mezi smrtí a novým zrozením, on shromažďoval také ty duše, které patří k jeho oblasti a nikdy nepřicházejí k vývoji v lidských tělech, ale které mají jistou souvislost s lidstvem. Můžete si myslet, že byly zde zvláště ty duše, které jsem Vám uvedl jako velké učitele šartreské. Jeden z nejvýznamnějších, kdo tehdy mezi zástupy Michaela v počínajícím patnáctém století v nadmyslných světech měli vykonávat své činy, byl Alanus ab Insulis. Ale také všichni ostatní, které jsem Vám jmenoval jakožto příslušníky školy šartreské, byli spojeni s těmi, kdo přišli nyní zase do života mezi smrtí a novým narozením, kdo pocházeli z řádu dominikánského. Duše, které patřily k platónskému proudu, byly úzce spojeny s dušemi,

keré náležely aristotelské době. Tyto duše prodělaly všecko to, co jsou právě podněty Michaelovy. Mnohé z těchto duší žily tak, že mystérium Golgoty neprodělaly ze stanoviska zemského, nýbrž ze stanoviska slunečního. Byly právě tehdy na počátku patnáctého století ve významných postaveních v nadsmyslném světě.

Tu vzniklo ve vedení Michaelova něco – musíme ovšem použít zemských výrazů – co by se mohlo nazvat nadsmyslnou školou. To, co bylo kdysi Michaelovým mystériem, to, co ve starém Michaelově mystériu bylo hlášáno zasvěcencům, to, co se nyní muselo jevit jiným, protože inteligence nastoupila cestu z vesmíru na Zem, to Michael sám shrnul v nesmírně významných rysech pro ty, které nyní shromáždil v této Michaelově škole, v této nadsmyslné Michaelově škole na počátku patnáctého století. Tu se v nadsmyslných světech oživilo zase všechno to, co kdysi žilo ve slunečních mystériích jakožto moudrost Michaelova. Tu bylo pak grandiózním způsobem shrnuto, co bylo platonismem v aristotelském pokračování, co bylo Alexandrem Velikým přeneseno do Asie, přeneseno dolů do Egypta, bylo vykládáno, jak v tom ještě žila dávná duchovnost. Tu účastnily se této nadsmyslné školy všechny duše, které byly spojeny s proudem, o kterém jsem nyní již po několik hodin mluvil, ty duše, které právě byly předurčeny, aby patřily k anthroposofickému hnutí, aby utvářely svou karmu pro anthroposofické hnutí, neboť všechno to, čemu se učilo z toho hlediska, že nyní musí se vytvářet michaelový živel dole v jednotlivé inteligenci lidské duše jinak ve vývoji lidstva.

Poukázáno bylo na to, jak na konci devatenáctého století, v poslední třetině devatenáctého století Michael sám zase nastoupí na Zemi svou vládu, jak začne nový Michaelový věk, až vykoná svou rozmanitou vládu šest ostatních archandělů v mezidobí, od doby Alexandrové, ale michaelový věk, který se musí vytvářet jinak nežli ostatní. Neboť tyto ostatní michaelové věky byly takové, že kosmická inteligence se v nich vždycky vyžívala v tom, co je všeobecně lidského. Ale – to pravil Michael v nadsmyslném světě svým žákům – teď bude se jednat v michaelovém věku o něco docela jiného. To, co Michael po eony spravoval pro lidi, inspiroval do zemského života, to mu odpadlo. On to najde opět, až ke konci sedmdesátých let devatenáctého století nastoupí svou zemskou vládu, najde to znovu, až inteligence, nejprve zbavená duchovností, zaujme mezi lidmi místo, ale najde to znovu ve zvláštním stavu, najde to znovu tak, že to bude nejvyšší měrou vystaveno ahrimanským silám. – Neboť v téže době, kdy klesala inteligence z kosmu na Zem, rostla stále víc a více aspirace ahrimanských mocností, odtrhnout Michaelovi tuto kosmickou inteligenci, když se stávala zemskou, uplatnit ji na Zemi samotnou, od Michaela uvolněnou.

To byla velká krize od počátku patnáctého století až do dneška, krize, ve které ještě stojíme, krize, která se projevuje jako boj Ahrimana proti Michaelovi: Ahriman, jenž vynakládá všechno, aby zbavil Michaela vlády nad inteligencí, která se nyní stala zemskou, Michael, jenž usiluje všemi podněty, které má, aby nyní, když vláda nad inteligencí mu byla vypadla, zase ji uchopil na Zemi na počátku své zemské vlády od roku 1879. V tomto rozhodování stál vývoj lidstva v poslední třetině devatenáctého století. Byla zde sezemšťelá dřívější kosmická inteligence, byl zde Ahriman, jenž tuto inteligenci chtěl učinit úplně zemskou, aby pokračovala ve způsobu, jaký byl zahájen ve věku Gabrielově. Docela zemskou se měla státi tato inteligence, měla býti jen záležitostí lidského pokrevního společenství, záležitostí řady generací, záležitostí sil rozplozovacích, to všechno chtěl Ahriman.

Michael sestoupil dolů na Zem. To, co v mezidobí muselo jít i svou cestou, aby lidé přišli k inteligenci a ke svobodě, to mohl najít jen na Zemi, takže na Zemi to musí nyní uchopit, on nyní stává se na Zemi vládcem inteligence, která však nyní působí v lidstvu. Ahriman proti

Michaelovi: Michael je nucen hájit proti Ahrimanovi to, co po eony ve prospěch lidstva spravoval. V tomto boji lidstvo stojí. Býti anthroposofem znamená mezi mnohým jiným, rozumět aspoň do jisté míry tomuto boji. A tento boj se všude ukazuje. Jeho vlastní podoba stojí za kulisami historického dění, ale všude se ukazuje ve skutečnostech, které jsou zjevné.

Milí přátelé, ty duše, které byly tehdy v nadsmyslné škole Michaelově, účastnily se nauk, které jsem vám právě zběžně načrtnul, a které záležely v opakování toho, čemu se učilo od dávných dob v mystériích slunečních, v prorockém výhledu, co se má dít, až začne nový věk Michaelův, - nauk, které záležely ve strhujícím nabádání, aby ti, kdo jsou kolem Michaela, se vrhli do Michaelova proudu, aby uchopili podněty, aby inteligence byla zase spojena s bytostí Michaelovou.

Zatímco tyto podivuhodné, grandiózní nauky v oné nadsmyslné škole, řízené Michaelem samým, přistupovaly ke zmíněným duším, účastnily se tyto duše mohutné události, která ve vývoji našeho vesmíru se opakuje jenom po dlouhých obdobích. Jak jsem již jednou naznačil, je tomu tak, že od Země ukazujeme vzhůru do nadsmyslného světa, když mluvíme o tom, co je Božské. Ale když jsme v životě mezi smrtí a novým narozením, tu ukazujeme dolů na Zem. Ale ne na fyzickou Zem. Zde se ukazuje něco mohutného, grandiózního, božsko-duchovního. A právě na tomto počátku patnáctého století, když začínala ona škola, o které jsem mluvil, kde četné duše v oblasti Michaelově se účastnily této školy, tu bylo možno zároveň vidět něco, co, jak řečeno, se opakuje v kosmickém dění jen po dlouhých, dlouhých staletích. Bylo vidět jaksi při pohlížení dolů na Zem, jak Serafové, Cherubové a Trůnové, - tedy příslušníci nejvyšší hierarchie – vykonávají mohutný čin. Bylo to v první třetině patnáctého století, bylo to v době, kdy za kulisami novodobého vývoje byla založena škola rosikrucánská. Když ze života, který máme mezi smrtí a novým narozením, pohlížíme jindy dolů na Zemskou oblast, vidíme, jak stejnoměrně postupují činy Serafů, Cherubů a Trůnů, vidíme, jak Serafové, Cherubové a Trůnové snášejí dolů do fyzické podstaty duchovno z oblastí Mocností, Sil a Panovníků, jak svojí mocí vštěpují duchovno do fyzické podstaty. Od tohoto, co tak obyčejně spatřujeme v postupu dění, ukazuje se po velkých obdobích vždycky něco grandiózně odlišného. Bylo to posledně v atlantické době, že se ještě něco takového ukázalo ze stanoviska nadsmyslů. To, co se zde v lidstvu děje, ukazuje se tak, že z duchovního světa vidíme Zem v jejích oblastech prošlehávat blesky, že slyšíme mocně dunící hřmění. Byla to jaksi jedna z oněch světových bouří, probíhající pro lidi na Zemi docela jako ve spánku, ukazující se mocně duchům, kteří byli kolem Michaela¹⁰. Zatím, co se odehrávalo v lidských duších historicky na počátku patnáctého století, stojí právě něco mohutného. Toto mohutné ukazovalo se právě, když žáci Michaelovi přijímali své nauky v nadsmyslů. V posledně, v atlantické době, když kosmická inteligence zůstávala ještě kosmickou, ale byla uchopila lidská srdce, tehdy se událo také něco takového, co pro nynější oblast, zemskou oblast se zase vybil v duchovním blýskání a hřmění.

Tak tomu skutečně bylo. Ve věku, který prožíval jen zemské otřesy, ve kterém se rozšířili rosikrucáni, ve kterém daly se všelijaké pozoruhodné věci, které byste mohli dobře sledovati v dějinách, v tomto věku jevila se Země pro duchy obklopena zuřením mocných blesků a hromů. Bylo to tím, že Serafové, Cherubové a Trůnové, převáděli kosmickou inteligenci do toho článku lidské organizace, která je organizací nervů a smyslů, organizací hlavy. Stala se zase událost, která se ovšem dnes ještě tak zřetelně nejeví, která se ukáže teprve během staletí a tisíciletí, ale která záleží v tom, milí přátelé, že člověk je úplně přetvořen.

¹⁰ Viz bouři na „moři“ v Chymické svatbě.

Člověk byl dříve člověkem srdce.

Potom stal se člověkem hlavy.

To je, spatřováno z nadsmyslna, něčím nesmírně významným. Je zde spatřováno všechno to, co z moci a síly leží v oblasti první hierarchie, v oblasti Serafů, Cherubů a Trůnů, kteří svoji moc a sílu vyjadřují a zjevují tím, že nejen spravují duchovno v duchovnu jako Mocnosti, Síly a Panovníci, ale že vnášejí duchovno do fyzické podstaty, že činí duchovno tvořitelem toho, co je fyzické. Tito Serafové, Cherubové a Trůnové, ti měli konat činy, které, jak řečeno, opakují se jen po eonech. A možno říci: Čemu Michael učil svoje zástupy v tehdejší době, to bylo hlášáno za blesků a hřmění zde, dole ve světech podzemních. Tomu by se mělo rozumět, neboť tyto blesky a hromy, milí přátelé, měly se stát nadšením v srdcích, v myslích anthroposofů. A ten, kdo je skutečně puzen k anthroposofii, dnes ještě nevědomě puzen – lidé o tom ještě nic nevědí, ale poznají to – ten má dnes ve své duši účinky toho, že tehdy v okruhu Michaelově přijal onu nebeskou anthroposofii, která předcházela anthroposofii zemské. Nauky, které dával Michael, byly takové, že tehdy připravovaly to, co se má stát anthroposofií na Zemi.

A tak máme dvojí nadsmyslnou přípravu k tomu, co se má na Zemi stát anthroposofií: onu přípravu ve velké nadsmyslné škole v počínajícím patnáctém století, a potom to, co jsem Vám líčil, co se vytvářelo v obrazech jako imaginační kultus na konci osmnáctého století a na počátku devatenáctého století, kde v mohutných imaginačních obrazech bylo vytvářeno to, čemu se žáci Michaelovi učili tehdy dříve v nadsmyslové škole. Tak byly připraveny duše, které potom sestoupily do fyzického světa a které ze všech těchto příprav měli získat popud, aby šly k tomu, co potom má působit na Zemi jako anthroposofie.

Pomyslete jenom na všechny, kdo se účastnili této nadsmyslné školy! Účastnili se jí ovšem velcí učitelé ze Šártrů, ti, jak víte z mých výkladů v poslední době, ještě znovu nesestoupili dolů. Ti poslali napřed ty duše, které potom působily především v dominikánském řádu – po té, co byli s nimi nejprve odbývali jakousi konferenci na rozhraní dvanáctého a třináctého století. Pak se ovšem všechny tyto duše sešly: ty, které v Šartrech ohnivými ústy byly hlásaly prastaré nauky, a ty, které zápolily v nejchladnější práci, ale s oddaným srdcem o dobytí smyslu inteligence ve scholastice. Ty všechny patřily k zástupům Michaelovým, které učili v naznačené škole.

Máme tuto školu Michaelovu. Máme tento imaginační kultus, jehož účinky jsem Vám naznačil na počátku devatenáctého století. Máme to významné, že koncem sedmdesátých let počíná znova vláda Michaelova, že Michael se chystá, aby zase na Zemi přijal inteligenci, která mu mezitím odpadla. Tato inteligence musí se stát michaelskou. A musíme rozumět smyslu nového věku Michaelova. Ti, kdo dnes přicházejí s úsilím o takovouto duchovnost, která v sobě obsahuje inteligenci, jak je tomu již ve hnutí anthroposofickém, ti jsou dnes jaksi dušemi, které jsou zde v dnešním věku právě podle své karmy, které mají na Zemi dbát toho, co se na Zemi děje v počínajícím věku Michaelově. Ale tito souvisí se všemi těmi, kteří ještě nepřišli znovu dolů, souvisí především s těmi, kdo z platonského proudu za vedení Bernarda Sylvestria, Alana ab Insulis a jiných zůstali ještě nahoře v nadsmyslném životě.

Ale ti, kdo mohou dnes přijmout anthroposofii s pravou vnitřní oddaností srdce, kdo se mohou spojit s anthroposofií, ti mají v sobě podnět – z toho, co prožili v nadsmyslnu na počátku patnáctého století – ti mají podnět, aby společně se všemi ostatními, kteří od té doby znovu nesestoupili dolů, objevili se na Zemi znovu na konci dvacátého století. Až do té

doby bude připravováno anthroposofickou duchovností to, co potom má být uskutečněno společným úsilím jakožto úplné zjevení toho, co bylo nadsmyslově připraveno jmenovanými proudy.

Milí přátelé, anthroposof měl by to přijmout do svého vědomí, měl by si ujasnit, jak je povolán, aby již teď připravoval to, co stále víc a víc se má šířit jakožto duchovnost, až přijde vyvrcholení, kdy praví anthroposofové budou zase při tom, ale spojeni s těmi druhými, na konci dvacátého století. Pravý anthroposof má mít vědomí, že se dnes jedná o to, s účastí přihlížet a spolupracovat v boji mezi Ahrimanem a Michaellem. Jenom tím, že taková duchovnost, jaká se chce rozlévat anthroposofickým hnutím, se spojí s ostatními duchovními proudy, najde Michael ty podněty, které jej zase sjednotí se sezemšťelou inteligencí, která vlastně patří jemu.

Bude nyní ještě mým úkolem ukázat Vám, jak rafinovanými prostředky chce to Ahriman překazit, v jakém ostrém boji stojí toto dvacáté století.

Vážnost doby, odvalu, které je zapotřebí, abychom se správně včlenili do duchovních proudů, to můžeme si uvědomit na základě všech těchto věcí. Ale zároveň, když tyto věci do sebe přijímáme, když si říkáme: ty duše lidská, ty můžeš býti povolána k tomu – jestliže rozumíš – spolupůsobit na zabezpečení vlády Michaelovi... může zároveň vzniknout to, co bych mohl nazvat oddaným vnitřním jástem lidské duše, že smí být tak silná. Ale náladu k této odvážné síle, k této silné odvaze, musíme najít, neboť stojí nad námi napsáno nadsmyslými literami:

Uvědomte si, že přijdete znovu

před koncem dvacátého století

a na konci tohoto století,

který však jste připravili,

uvědomte si, jak se potom může

vytvářet to, co jste připravili.

Vědět, že jsme v tomto boji, že jsme v tomto rozhodování mezi Michaellem a Ahrimanem, to je něco, co patří k tomu, milí přátelé, co možno nazvat anthroposofickým entusiasmem, anthroposofickým nadšením.

Osmá přednáška: Boj Ahrimana proti Michaelismu. Poselství Michaelovo

Dornach, 1. srpna 1924

Milí přátelé,

nyní se bude jednat o to, vylíčit, jak jednotlivý anthroposof se prožívá ve své karmě prostě tím právě, že na základě předběžných podmínek, o kterých byla řeč, vstoupil do anthroposofické společnosti nebo aspoň do anthroposofického hnutí. Poukázal jsem na významnou nadsmyslnou školu na počátku patnáctého století, kterou můžeme charakterizovat tak, že řekneme: V ní byl velkým učitelem Michael sám a zástupy lidských duší, které tehdy byly mezi smrtí a novým zrozením, ale i zástupy takových bytostí, které nejsou určeny k tomu, aby přešly do nějaké zemské inkarnace, nýbrž které ve světě éterickém nebo v jiném vyšším životě tráví eony, ve kterých žijeme – všechny tyto bytosti, ty patřily tehdy k obsáhlému žakovstvu michaelské moci. A již poslední pondělí jsem Vám označil něco z toho, co bylo tehdy obsahem oné nauky.

Dnes chceme nejprve vyzvednout jeden bod. Michaelská vláda předposlední, tedy vlastně poslední vzhledem k přítomné jeho vládě, trvala po tři století a skončila ve věku Alexandrově v předkřesťanské době, tato vláda Michaelova, ta potom ustoupila a na Zem přicházely ostatní vlády archandělské. Michaelovo společenství v době, kdy se na Zemi dalo mystérium na Golgotě, bylo právě spojeno s duchovními a lidsky duchovními bytostmi, které k němu patřily. Ty pociťovaly mystérium Golgoty tak, že Kristus jejich oblast, sluneční oblast tehdy opouštěl, kdežto lidé žijící tehdy na Zemi, museli pociťovat mystérium Golgoty tak, že Kristus přišel k nim na Zem.

To je mohutný protiklad, rostoucí, řekl bych, do obrovské velikosti, v prožívání těchto dvou druhů duší, a musíme se do toho protikladu svým srdcem náležitě zahloubat. Pak začala doba, kdy kosmická inteligence, tedy inteligentní podstata, která je rozprostřena po celém světě, která byla ve správě Michaelově, až do konce doby Alexandrově, kdy tato inteligentní podstata přešla zvolna do majetku lidí na Zemi, jaksi odpadla Michaelovi.

Hleďte, milí přátelé, vývoj lidstva vzhledem k těmto věcem postupoval takto: Až do konce doby Alexandrově – a pro jednotlivé skupiny lidí ještě dlouho za tuto dobu – bylo zde vždycky vědomí, že byl-li někdo inteligentní, nevyvíjel tuto inteligenci sám v sobě, nýbrž že mu byla darována z duchovních světů. Když člověk něco myslel, co bylo rozumné, tedy připisovala se skutečnost, že to bylo rozumné, inspiraci duchovních bytostí. Je to právě novějšího data, že člověk rozumnost, že jest inteligentní, připisuje sám sobě. A to jest proto, že správa inteligence přešla z ruky Michaela do rukou lidí.

Michael, když koncem let sedmdesátých devatenáctého století nastoupil zase vládu ve vedení zemských osudů, našel kosmickou inteligenci, která mu od století osmého nebo devátého po Kristu úplně odpadla, dole v oblasti lidí.

Tak to bylo již v poslední třetině devatenáctého století, když vláda Michaelova se zase rozšířila po vládě Gabrielově. Tu Michael, když přišel k inteligentním lidem, přišel jaksi k tomu, o čem mohl říct: Zde nacházím znovu to, co mi odpadlo, co jsem dříve spravoval.

A ve středověku byl velký spor mezi vedoucími osobnostmi řádu dominikánského a osobnostmi, které s pokračujícím asijským alexandriismem přišly do Španělska jako Averrhoes a jeho přívrženci, tedy mohamedánští poaristotelikové, říkali – inteligence jest něco všeobecného. Oni mluvili jen o jediné všeinteligenci, nikoli jen o jednotlivé lidské inteligenci. To, co jest jednotlivá lidská inteligence, bylo pro Averrhoa jen jakýmsi zrcadlením v jednotlivé lidské hlavě, což ve skutečnosti existuje však jenom všeobecně.

Pomyslete si, že někdo má zrcadlo, které je takovéto – obrázek -. A mohl bych místo těchto devíti dílů zrcadla nakreslit ovšem 100 nebo tisíc nebo milion. Zde byl by předmět, který se zrcadlí. Tak tomu rozuměl Averrhoes, proti kterému bojoval Tomáš Akvinský. Rozum, inteligence byla pro něho v tradici na starý věk Michaelův všeinteligencí, inteligencí, která byla jen jedna, jednotlivé lidské hlavy ji zrcadlily, takže když lidská hlava nebyla již v činnosti, nebylo lidské inteligence. Co bylo tedy skutečně správné?

Hleďte, to, co si představoval Averrhoes, to bylo správné až do konce doby Alexandrov, to byla prostě kosmicko-lidská skutečnost až do konce doby Alexandrov. On to podržel i nadále. Dominikáni přijali vývoj lidstva a řekli: Tak to není. Byli by ovšem mohli říci: kdysi to tak bylo, ale dnes již tomu tak není. Ale to neučinili. Oni vzali jen skutečný stav, jaký byl právě ve století třináctém, který se potom uplatnil zvláště silně ve století čtrnáctém a patnáctém a říkali: Teď má každý svůj vlastní rozum. To bylo právě to, co zde nastalo.

A to přivést k plné jasnosti bylo úkolem oné nadsmyslné školy, o které jsem mluvil poslední pondělí. To bylo v této nadsmyslné škole stále znovu a znovu zdůrazňováno ve všech obměnách, když stále znovu a znovu byl líčen základní charakter dávných mystérií. Velkolepým názorným způsobem v nadsmyslných – ne imaginacích, ty přišly teprve na počátku století devatenáctého, ale v nadsmyslných inspiracích bylo líčeno to, čeho odlesk mohl jsem častěji zde podat, když jsem líčil podstatu svých mystérií.

Ale potom bylo poukazováno také na budoucnost, na to, co se mělo stát podstatou nových mystérií, co nyní nepřicházelo jako starý princip mysterijní do člověka, který neměl na Zemi inteligenci, který mohl proto prožívat nadsmyslné světy snivým způsobem, nýbrž bylo poukazováno na mysterijní princip, který musíme chápat v anthroposofickém oboru, který je naprosto slučitelný s úplnou lidskou inteligencí, s jasnou, světlaplou inteligencí.

Ale zajděme poněkud do intimní nauky oné nadsmyslné školy. Tyto intimnosti vedly k poznání o tom, čeho vlastně pouhý odlesk nacházel se ve světových názorech lidí na Zemi od dávné hebrejské doby a zase v době křesťanské, čeho také dnes ještě, kdy měly by panovat názory hlubší, nachází se u velké většiny lidí jen ještě tradiční odlesk. Je to nauka o hříchu, o hříšném člověku, o člověku, který na východisku lidského vývoje byl vlastně určen k tomu, aby nesestoupal tak hluboko do hmotnosti, jak nyní sestoupil.

Jistá, ještě dobrá verze této nauky nachází se například u Saint-Martina, u neznámého filosofa, který svoje žáky ještě učil, že člověk původně, nežli počal vývoj lidí na Zemi, stál skutečně na určité výši a že klesl dolů následkem prahříchu, který nazývá Saint-Martin kosmickým cizoložstvím. Následkem prahříchu klesl člověk k tomu stavu, ve kterém se dnes nachází.

Ale tím poukázal Saint-Martin také právě na to, co existovalo v nauce o hříchu během celého lidského vývoje: názor, že člověk nestojí na výši, na které by mohl stát. Veškerá nauka o dědičném hříchu byla právem spojována s tímto názorem, že člověk vlastně klesl původně ze své výše. Ale tím, že se vyvodily důsledky tohoto názoru, vypracovala se docela určitá nuance světového názoru, odstín světového názoru, který pravil: Protože člověk se stal hříšným – a stát se hříšným znamená právě klesnout z původní výše – nemůže prohlédati svět tak, jak by na něj mohl nazírat bez hříchu, jakým byl člověk před svým pádem. Proto vidí člověk svět zkaleně. Nevidí svět v jeho pravé podobě. Člověk vidí svět plný iluzí a fantasmat.

Člověk vidí právě to, co vidí venku v přírodě, ne to, jak je to s duchovním pozadím všeho. Člověk vidí to ve hmotné formě, která ve skutečnosti zde vůbec není. To znamená, že člověk je hříšný pro nazírání dávných dob a pro tradici namnoze ještě dnes. Bylo tedy na Zemi těmi lidmi, kteří uchovávali tradici mystérií, skutečně říkáno: Člověk nemůže nazírat na svět tak, nemůže cítit ve světě tak, jak by myslel, cítil a konal, kdyby se nebyl stal hříšným, to jest: kdyby nebyl padl z výše, pro kterou ho původně určili Bohové k němu patřící.

Když nyní pohlédneme na všechny vedoucí duchy z řady archandělů, kteří se v pozemské vládě střídají tak, že tato vláda je vykonávána vždycky během tří až tří a půl století – jako v posledních třech až čtyřech stoletích Gabrielem, nyní Michaellem dále po tři století, která přijdou – když pohlédneme na celou řadu těchto archandělských bytostí, jak zde jsou:

Gabriel, Rafael, Zachariel, Anael, Orifiel, Samael, Michael – když pohlédneme na všechny tyto bytosti, tedy poměr, který je mezi nimi a vyššími duchy vyšších hierarchií, můžeme naznačit asi následujícím způsobem: (Neberte, prosím, lehce ona slova znějící triviálně, neboť máme jen lidská slova, neberte slova pro tyto vznešené věci jen tak lehce, nejsou tak míněna.)

Ze všech těchto archandělů, jejichž počet je sedm, smířilo se šest ne docela – nejvíce Gabriel, ale ani ten ne docela, ale poměrně přece jen velmi silně s tím, že lidé stojí před mayou, před velkou iluzí, protože svou kvalitou, která neodpovídá tomu, k čemu lidé byli původně určeni – lidé sestoupili ze své původní podoby. Jediný Michael je ten, který – musím se, řekl bych, banálně vyjádřit – který nechtěl povolit a který s těmi, kdo jsou michaelskými duchy také mezi lidmi, stojí na stanovisku: Já jsem správce inteligence. Inteligence musí být spravována tak, aby do ní nevstupovala iluze, fantastičnost, to, co člověka nechává pohlížet do světa jen temně a mlhavě.

Milí přátelé, pohlédnouti, jak Michael zde stojí jako největší oponent, ve sboru Archandělů, to je nesmírně vznešený pohled. Je to něco ohromně grandiosního. A pokaždé, když zde byl věk Michaelův, dalo se na Zemi to, že inteligence jakožto prostředek poznání stala se nejen kosmopolitickou, jak jsem již vylíčil, ale stala se takovou, že se lidé pronikli vědomím: „My přece jen můžeme vzhůru k Božství“. - To hrálo nesmírně velkou úlohu na konci staré, poslední staré doby Michaelovy. Místa starých mystérií, počínajíc Řeckem, byla všude taková, že byla zasažena atmosférou malomyslnosti. Zbavení odvahy byli ti, kdo v Dolní Itálii, na Sicílii byli nástupci staré Pythagorejské školy, protože kouzelný lesk, který v šestém století před Kristem nad Pythagorejskou školou byl vládl, protože tento kouzelný lesk pohasl.

Zase také zasvěcenci pythagorejských mystérií viděli, jak to, co jest ilusorní, co jest materialisticky ilusorní, se po světě šíří. Zmalomyslněly dcery a synové dávných egyptských mystérií.

Ó, tato egyptská mystéria, ta byla již za doby Alexandrový tak zmalomyslněla, že – řekl bych – jen ještě jako strusky starých kovových řek pěstovala egyptská mystéria dále takové nauky, jaké se projevovaly v pověsti o Osirisovi, nebo ve vzhlížení k Serapisovi. Na druhé straně v Asii: kde byly ony odvážné, mohutné vznesy do duchovního světa, jaké vycházely třeba z mystérií Diany v Efezu? I mystéria samothrácká, moudrosti Kabirů, ty mohly býti rozřešeny jen těmi, kdo sami v sobě nesli podnět ke vzletu k něčemu velkému; jenom ti, kdo byli takto ve své duši uzpůsobeni, mohli rozluštit ještě oblaky kouře, které vystupovaly z Axiera atd. z Kabirů.

Nastalo všude zmalomyslnění: Všude pocit – řekl bych – toho, co se lidé snažili přemoci ve starých mystériích tím, že se obraceli k tajemství slunečního mystéria, které jest vlastně tajemstvím Michaelovým – všude pocit: člověk nemůže...

Tato Michaelova doba byla dobou velké zkoušky. Platon byl vlastně jen zředěný extrakt starého principu mysterijního. Z tohoto extraktu bylo pak aristotelismem vyneseno to nejvíce intelektuální, a Alexandr to vzal na svá bedra.

Tehdá bylo Michaelovým slovem: Člověk musí přijíti ke všeinteligenci, k uchopení toho, co je božského ve světě v bezhříšné formě; všude musí se rozšířiti to nejlepší, co bylo získáno, po zmalomyslnělých místech mysterijních, se střediskem v Alexandrii. To byl podnět Michaelův. A to jest právě poměr Michaela k ostatním archandělům, že on nejsilněji protestoval proti pádu lidí.

Ale to je také to, co jest nejdůležitějším obsahem jeho nauky, jak ji Michael v oné nadsmyslné škole, o které jsem mluvil poslední pondělí, přinášel svým duším. Tento nejdůležitější obsah jest:

Když inteligence bude mezi lidmi, když inteligence odpadla z lůna Michaelitů, bude nyní dole na Zemi, pak lidé v tomto michaelském věku musí zpozorovati, pocítit, že se zde mají zachrániti, protože inteligence nesmí býti zachváčena hříšností, že tohoto věku musí se použiti k tomu, aby se vystoupilo k duchovnímu životu v čisté inteligenci, prosté iluze.

To jest to, co jest náladou na straně Michaelově proti náladě na straně Ahrimanově.

Tento protiklad jsem také již naznačil poslední pondělí: jak Ahriman nejsilnější, skutečně nejsilnější námahu vynakládá a dále bude vynakládati, aby si přivlastnil inteligenci, která se dostala mezi lidi, aby lidi posedl, takže by Ahriman byl majitelem inteligence v lidských hlavách.

Hleďte milí přátelé, je třeba jen – řekl bych – tohoto Ahrimana, tj. zástupy Ahrimanovy znáti. Nic se nevyřídí tím, že jméno Ahrimanovo nacházíme hodným pohrdání a zástupům pohrdáníhodných bytostí dáme jméno Ahriman. Na čem záleží, to jest, že v Ahrimanovi stojí před námi především světová bytost té myslitelně největší inteligence, světová bytost, která již docela přijala inteligenci do individuální podstaty. Ahriman je v každém směru vysokou měrou přeinteligentní: on ovládá oslňující inteligenci, oslňující inteligenci, která přichází z celé lidské bytosti, jenom ne z té části lidské bytosti, která právě v lidském čele se lidsky utváří.

Kdybychom Ahrimana spodobnili v lidské imaginaci, museli bychom mu dáti ustupující čelo a frivolně cynický výraz, protože u něho přichází všechno z těchto nižších sil, ale z těchto nižších sil přichází právě nejvyšší inteligence. Pustiti se snad s Ahrimanem do diskuse

znamenaloby, že by člověk byl přímo rozdrčen logickou důsledností, grandiosní výstižností s jakou on ovládá svoje důkazy. Pro svět lidí /takového mínění jest Ahriman/ musí se teprve rozhodnouti, zdali bude vládnouti chytrost nebo bláhovost. A bláhovým nazývá Ahriman všecko, co inteligenci neuzavírá v sobě v úplně osobní individualitě, neboť každá ahrimanská bytost jest osobně přeinteligentní, jak jsem Vám to právě líčil, kritická v odmítání všeho nelogického, posměvačně pohrdavě myslící.

Hleďte, když takto máme Ahrimana před sebou, pak přirozeně budeme také pociťovat úplný protiklad mezi Ahrimanem a Michaellem, neboť Michaellovi nejedná se vůbec o osobní stránku inteligence. Jenže pro člověka je zde stále pokušení, aby inteligenci podle vzoru Ahrimana udělal také osobní. Ahriman má o Michaellovi vlastně velmi pohrdavý úsudek: že je hloupý, bláhový. Přirozeně že je to v poměru k němu samému, protože Michael nechce osobně k sobě inteligenci přitáhnouti, nýbrž protože Michael chce a chtěl, po tisíciletí, po aeony spravovati všeinteligenci. A teď, kdy lidé inteligenci mají, měla by zase býti jím spravována jako něco společně lidského, jako něco, co všem lidem jakožto lidem přichází k dobru, jako inteligence všeobecná.

Učinili bychom ještě dobře, milí přátelé, kdybychom si řekli jakožto lidé: Víra, že rozumnost můžeme míti sami pro sebe, ta jest bláhová, neboť nemůžeme býti dosti rozumní jenom sami pro sebe. Jestliže chceme někomu něco logicky dokázati, tu přece předpokládáme, že pro něho platí tatáž logika a pro třetího zase tatáž logika. Kdybychom mohli míti vlastní logiku, pak ovšem nemohli bychom chtít dokazovati mu něco podle naší logiky. Je právě zvláštností věku Michaelova, že úplně musí přejíti do cítění to, co nutno konečně uznati.

A tak zuří vlastně za kulisami života boj Ahrimana proti Michaelismu. A je to, jak jsem již řekl poslední pondělí, něco co patří k úkolu anthroposofa, aby měl cit pro to, že tomu dnes tak jest, že jaksi v tomto boji vesmír stojí.

Hleďte, tento boj, který ve vesmíru již byl, nabyl význam od doby, kdy v osmém, devátém století kosmická inteligence Michaellovi a jeho zástupcům pozvolna odpadávala, přicházela dolů mezi pozemské lidi. Aktuálně se to stalo teprve, když v době, na kterou jsem často poukázal, na počátku patnáctého století, začala se duše vědomá v lidstvu rozvíjeti. Tu vidíme také na Zemi – u jednotlivých duchů, kteří tehdy právě žili na Zemi – něco jako zrcadlení toho, co se dalo v oné velké škole, o které jsem poslední pondělí mluvil, v nadsmyslné škole, tu vidíme, že něco z toho se zrcadlilo v jednotlivých lidech na Zemi.

A v poslední době jsme vykládali tak mnohé o zrcadlení nebeského v pozemských školách a zařízeních. Mluvili jsme o velké škole v Šartrech. Mluvili jsme také o jiném. Ale také o jednotlivých lidech možno zde mluvíti. A máme zde pozoruhodný zjev, že právě zde, kde se v civilizovaném lidstvu začíná vyvinovati duše vědomá, zde, kde rosikrucianství, tento počátek podnětu k duši vědomé má vzítí do ruky – že zde na jednoho ducha tohoto věku jako blesk sjelo něco z tohoto nadsmyslného podnětu. Bylo to v Raimundovi de Sabunda v patnáctém století. A je to skoro jako pozemský odlesk nadsmyslné nauky Michaelovy, kterou jsem Vám nyní naznačil, co učil Raimundus de Sabunda na počátku patnáctého století.

Ten pravil: Lidé poklesli ze stanoviska, které původně bylo jim propůjčeno od Bohů, kteří k nim patří. Kdyby lidé setrvali na onom stanovisku, tedy by všechno to, co žije v podivuhodných formách krystalů nerostné říše, co žije v neutvářené říši minerální, co žije ve sterých a tisícových formách rostlinstva, co žije ve formách zvířectva, co se pohybuje ve

vodě, ve vzduchu, co se hýbe v živlu tepla a země, všechno to viděli by lidé takovým, jakým je to ve své pravé podobě.

Raimundus ze Sabundy připomněl, jak kdysi ve formě sefirotů, v aristotelských kategoriích, v oněch všeobecných pojmech, které vypadají tak divně pro toho, kdo jim nerozumí, jak ve všem tom je obsaženo to, co má vésti inteligenci do duchovního světa. – Jak suché, jak strašně suché zdá se lidem to, co jest obsaženo v aristotelských kategoriích, když se zde v logice učí: podstata, množství, jakost, vztah, prostor – deset takovýchto kategorií, deset takovýchto všeobecných pojmů. Tu říkají lidé, to že je to ovšem nemožně suché, nesnesitelné, učení se takovým všeobecným pojmům že je nesnesitelné. Proč by se měl člověk rozehrívát pro deset takovýchto všeobecných pojmů: podstata, množství, jakost atd., proč by se měl pro to rozehrívát? Ale to je právě tak, jako kdyby někdo řekl: Zde je Goethův „Faust“, lidé dělají z toho Bůh ví co, a ten se přece skládá jenom z abecedy. Nic jiného není v této knize nežli různě kombinovaných čtyřadvacet písmen abecedy. – A člověk, který neumí čísti a vezme do ruky Goethova „Fausta“, nepřijde na to, jaká je v něm nesmírná velikost, nýbrž bude v něm stále jen vidět písmena: a, b, c, d, e – ž. Ale člověk, který neví, jak se má a, b, c, ... kombinovati, který neví, v jakém poměru jsou k sobě navzájem, ten také ovšem nemůže čísti „Fausta“.

Hleďte, tak to je také vzhledem ke čtení slov Aristotelových kategorií; jest jich deset – není jich tolik jako písmen abecedy. Jsou to duchovní písmena. Kdo dovede správně zacházeti s podstatou, množstvím, vztahem atd. tak jako dovede zacházeti s jednotlivými písmeny, aby z nich vznikl „Faust“, ten tuší ještě něco z toho, co Aristoteles o těchto věcech říkal například ve vyučování Alexandra.

Raimund ze Sabundy, ten ještě upozorňoval na něco takového. On ještě o něčem takovém věděl a říkal: Když pohlédneme na to, co bylo například ještě v aristotelismu, tedy je to něco, co zůstalo z onoho starého stanoviska, ze kterého lidé klesli na počátku lidského vývoje. Na to se lidé z počátku ještě rozpomínali. To bylo čtení v knize přírody. Ale lidé klesli právě tak hluboko, že nemohou již vpravdě čísti v knize Přírody. Proto Bůh, který se nad nimi slítoval, dal jim Bibli čili Knihu Zjevení, aby se nevzdálili docela od toho, co jest božsky duchovní.

A Raimund ze Sabundy ještě v patnáctém století učil: že Kniha Zjevení je zde pro hříšného člověka, protože ten neumí již čísti v knize Přírody, ale učil tomu tak, že myslel již ale lidé musejí zase najíti možnost čísti v knize Přírody. – A to je podnět Michaelův: aby lidé, když mezi ně přišla jím spravovaná inteligence, byli zase přivedeni k tomu, aby zase otevřeli velkou knihu Přírody, aby v knize Přírody zase četli.

Vlastně každý, kdo je v anthroposofickém hnutí, měl by pociťovat, že může svoji karmu chápati jen tehda, jestliže ví, že přistupuje k němu osobně vyzvání, aby zase duchovně četl v knize Přírody, aby našel duchovní základ Přírody po té, co Bůh pro mezidobí dal zjevení.

Čtete smysl, který je obsažen v mé knize „Mystika při vzniku novodobého duchovního života“, pak uvidíte na poslední stránce – jenže v podobě, jak jsem to tehda mohl a musel psát – že se jednalo o to, vésti anthroposofické hnutí v tom smyslu, aby se zase mohlo čísti ne v Knize Zjevení, o které jsem řekl, že v ní četl ještě Jakob Böhme, nýbrž aby se mohlo zase čísti v knize Přírody. Břídilské, nedostatečné, často hrozné začátky novější přírodní vědy musejí býti přeměněny, metamorfosovány duchovním světovým názorem ve skutečné čtení v knize Přírody. Myslím také, že jest použito výrazu o „knize Přírody“ na konci knihy „Mystika při vzniku novodobého duchovního života“. Od začátku mělo anthroposofické hnutí

toto heslo. Od začátku bylo to apelem na ty lidi, kteří měli nyní naslouchati hlasu své karmy, kteří více méně podvědomě a temně měli zaslechnouti volání: „Moje karma je poněkud zachváčena tím, co zde zní do světa jakožto poselství Michaelovo. Já mám s tím co činiti svou karmou.“

Jsou to konečně lidé, kteří zde byli, kteří zde stále jsou, kteří sem přišli, kteří budou stále znovu přicházeti a odcházeti, kteří jsou ochotní v určitém smyslu odejít ze světa, shromažďovati se v tom, co se shrnuje jakožto Anthroposofická společnost. V jakém smyslu více nebo méně je nutno bráti toto odejít ze světa jako skutečné, jako formální či tak dále, tj. věcí pro sebe, ale jakýmsi odchodem to jest pro jednotlivé duše, jakýmsi odchodem k něčemu, co jest jiné nežli to, z čeho vyrostly. K jednotlivým lidem ovšem přistupují nejrozmanitější karmické výsledky. Jednotlivec prožívá to či ono tím, že se musí vytrhnouti ze souvislostí, že se spojí s těmi, kdo chtějí pěstovati poselství Michaelovo. Jsou zde takoví, kteří toto připojení k poselství Michaelovu pociťují jako jakési vysvobození; jsou zde ale takoví, kteří to pociťují jako něco, že jsou uvedeni do takovéhoho postavení: na jedné straně přitahování k Michaelovi, na druhé k ahrimanismu: nemohou voliti, celým životem v tom vězí. Jsou zde takoví, které vytrhne jejich odvaha, ale kteří mají ještě vnější souvislost; jsou zde takoví, kteří snadno najdou vnější souvislost. I to je možné – a to snad je dokonce pro dnešní stav Anthroposofické společnosti ještě to nejlepší. Ale lidé, kteří jsou v anthroposofickém hnutí, stojí naproti ostatním, kteří v něm nejsou, také naproti takovým, se kterými jsou karmicky hluboko spojeni z dřívějších zemských životů. Zde vidíme do nejpozoruhodnějších karmických vláken.

Těmto pozoruhodným karmickým vláknům, můžeme rozuměti jen tehdá, milí přátelé, jestliže si vzpomeneme na předpoklady, které jsme nyní prohodili, kde jsme skutečně viděli, jak duše, které dnes pociťují z podvědomí puzení k anthroposofickému hnutí, něco spolu prodělaly v dřívějších zemských životech, prodělaly spolu mnohé, když z největší části patřily k oněm zástupům, které slyšely poselství Michaelovo v nadsmyslnu ve století patnáctém, šestnáctém, sedmnáctém, které potom na počátku devatenáctého století prodělaly mohutný imaginační kultus, o kterém jsem zde mluvil. Vidíme mohutné kosmicko-zemské volání přicházeti ke karmickým souvislostem členů Anthroposofické společnosti. Slyšeli jsme již poslední pondělí, jak se toto volání bude šířiti v celém dvacátém století a jak vyvrholí ke konci dvacátého století. O tom chtěl bych, milí přátelé, mluvití příště.

Devátá přednáška: Vnikání sil Michaelových a rozhodující povaha podnětů Michaelových

Dornach, 3. srpna 1924

Milí přátelé,

viděli jste z předcházejících přednášek, jak duše které z hlubin svého podvědomí cítí puzení k anthroposofickému hnutí, nesou v sobě vlivem svého zvláštního vztahu k silám Michaelovým, a proto pozorovali jsme působnost těchto sil Michaelových během různých století, abychom viděli, jaký vliv tyto podněty Michaelovy mohou mít na život těch, kdo s nimi stojí v nějaké souvislosti.

Podněty Michaelovy jsou – a to má pro karmu, řekl bych každého jednotlivého anthroposofa velký význam – podněty Michaelovy jsou takové, že hluboce a intenzivně zasahují do celého člověka. Víme již z předcházejícího líčení, že vláda Michaelova /chceme-li to tak nazvat/ začala pro pozemský život na konci sedmdesátých let devatenáctého století; předcházela jí vláda Gabrielova, a již jsem vykládal, jak tato vláda Gabrielova souvisí se silami, které procházejí fyzickým rozplozováním, se silami, které souvisejí s fyzickou dědičností.

Něčím právě protilehlým jsou síly Michaelovy. Při vládě Gabrielově je tomu tak, že jeho podněty působí silně právě do fyzické tělesnosti člověka. Michael působí silně do duchovní bytosti člověka. To můžeme usoudit již z toho, že Michael je správce světové inteligence; ale Michaelovy podněty jsou silné, mocné a působí z duchovna po celém člověku, - působí do duchovna, odtud do duševna a odtud do lidské tělesnosti. A v karmických souvislostech jsou tyto nadzemské síly vždycky činné; bytosti vyšších hierarchií působí s člověkem v člověku. Tím se vytváří karma, a tak jsou síly Michaelovy tím, že působí na celého člověka, také silami, které nejprve zvláště silně působí do lidské karmy. Síly Gabrielovy působí velmi málo /ne snad, že by vůbec nepůsobily, ale velmi málo/ do vlastní lidské karmy. Síly Michaelovy působí do lidské karmy silně.

Jsou-li proto určití lidé – a to jste vlastně všichni, milí přátelé – s tímto proudem Michaelovým spojeni, tu jest karma těchto jednotlivých lidí srozumitelná jen tehdy, když na ni pohlížíme v souvislosti s proudem Michaelovým; a hledíme-li na Michaela jakožto na ducha, který je ve zvláštní souvislosti se Sluncem a všemi slunečními podněty, pak si ještě více ujasníme, jak nesmírně hluboký vliv mají tyto podněty Michaelovy právě na ty lidi, kteří jim jsou zvláště vysazeni; až do fyzické organizace působí tato duchovnost. A fyzické zjevy ve zdraví a nemoci u lidí, řekněme, abychom měli nějaký výraz: u lidí Michaelových musíme více než je tomu jinak, ve vyšším smyslu uváděti prostě v souvislost s karmou, nežli u lidí Gabrielových nebo Rafaelových atd. Třebaže Rafael¹¹ je právě ten duch, který je s léčitelským uměním v těsné souvislosti – věci ve vesmíru jsou spleť – jest Michael přece jen duchem, který karmu člověka nejvíce připojuje ke zdraví a nemoci.

¹¹ Rafael souvisí s duchovními silami Merkuru (astronomicky nazýváno Venuše) /pozn. JK/

To souvisí s tím, že síly Michaelovy působí vesměs tak, že působí nejen kosmopoliticky, ale že člověka také vytrhují z užších zemských souvislostí a vynášejí na duchovní výši, kde zemské souvislosti cítí méně nežli jiní lidé; alespoň je svou karmou k tomu předurčen. To jest zase něco, co na karmu každého jednotlivého člověka, patřícího k proudu Michaelovu, má hluboko zasahující vliv.

Hleďte, v poslední třetině devatenáctého století bylo tomu skutečně tak, že lidé nikoli nervosní, ale duchovně a duševně intenzivní mohli silně pozorovati vnikání sil Michaelových do světa. Toto vnikání Michaelových sil do světa, to projevovalo se u lidí Michaelových tak, že mnohé kolem čeho jiný člověk přejde, pociťovali hluboce významné a účinně do světa zasahující.

Především měla karma takovýchto lidí tu povahu, že – i když si to dosti neujasnili – přece jen pozorovali onen boj, který jsem popsal především jakožto boj mezi Michaelem a Ahrimánem. Ahrimán má v dnešním věku na lidi ovšem jen tehdy silný vliv, jestliže nějakým způsobem nastala nějaká úchylnka vědomí. Nejradikálnější zjev je, řekněme mdloba nebo zkalení vědomí, které déle trvá. V těch dobách, kdy člověk propadá zkalení vědomí, mohou se k člověku ahrimánské mocnosti zvláště silně přiblížiti. Tu působí pak tyto mocnosti v člověku, pak jest jim člověk vysazen. A právě v této poslední třetině devatenáctého století, hlavně v době, která se již přiblížila k uplynutí Kali-yugy, tedy v posledních letech předešlého století, tu bylo to skutečně něco otřásajícího, pohlédnouti za scénu vnějšího fyzicko-smyslového světa, který se zde prostírá před lidskými smysly.

Bezprostředně s tím hraničí to, co nám ukazuje mnoho z těchto historických událostí, do kterých zasahují vyšší nadsmyslné bytosti. V této poslední třetině devatenáctého století, zvláště v posledním desetiletí bylo jen tenkým závojem zakryto to, co jest Michaelovou vládou, celým bojem, celým shlukem skutečností michaelových. Od té doby je tomu tak, že Michael jaksi spolubojuje ve vnějším světě. Tu jedná se pak o to, že je třeba mnohem větší síly ke spatření toho, co jest nadsmyslné, nežli před uplynutím Kali-yugy, nežli v předešlém století ještě, kdy, jak řečeno, tenkým závojem byl oddělen nejbližší svět, kde Michael bojoval ještě více za scénou.

Ale Michael trvá na tom, jak jsem Vám řekl, aby bezpodmínečně jeho vláda pronikla. Michael jest silný duch a Michael může plně potřebovati jen odvážné lidi, vnitřně odvážné lidi.

A ve všech těchto souvislostech, které jsem Vám vylíčil, v této nadsmyslné škole v patnáctém, šestnáctém, sedmnáctém století, v onom nadsmyslném kultu na počátku devatenáctého století, tu mezi duchy, kteří jsou na tom zúčastněni, zasahují neustále četné zástupy nutných, pro celou souvislost nutných postav luciferských. Michael potřebuje luciferské postavy, které spolupůsobí, aby byl přemáhán polární protiklad: Ahrimán. Jsou tedy michaelští lidé postaveni také – nedá se říci: do boje, ale do vln spolupůsobení mezi luciferskými podněty a ahrimánskými podněty.

Tyto věci ukazovaly se s velkou určitostí právě ke konci předešlého století. Tu stalo se nezřídka, že tímto závojem – jak jsem to nazval – mohlo se prohlédnouti. Pak bylo viděti, jak silně musí Michael bojovati proti Ahrimánovi a jak bylo snadné, aby všelikými luciferskými vlivy bylo člověku vědomí odchýleno.

Snad řeknete, že úchylnky vědomí – mdloby nejsou ničím tak zvláštním. Zajisté, pro vnější pohled nejsou ničím zvláštním, ale stávají se významnými, tím, co nastává jako jejich

následek, co potom přijde, když je zde úchylka nebo zkalení vědomí. Tu chtěl bych podati jeden příklad.

Jednalo se jednou o to, seznámiti někoho intimněji s jednou osobností, historicky; měl se prostě zabývat tím, obeznámiti se historicky s jednou osobností z doby renesance a reformace. Rozumějte mi přesně: Jednalo se o to, že byly hotovy všechny přípravy k tomu, aby se určitý člověk seznámil – bylo to na konci devadesátých let předešlého století – aby se historickou cestou seznámil s jednou osobností z doby renesance a reformace. Nebylo vlastně možno vůbec pochopiti, jak by se mohlo státi něco jiného po všem tom, co bylo připraveno, nežli to, že tento člověk měl býti, řekl bych, pedanticky filistrovní cestou seznámen s jednou osobností. Ale hleďte, nejrafinovanějšími poměry karmy stal se tento člověk právě na dobu, kdy to měl prožiti, neschopným používati svého vědomí: Upadl do jakéhosi spánku, ze kterého se nemohl probuditi. Tím bylo mu zabráněno v poznání oné osobnosti.

Na takové věci se v obyčejném životě přirozeně nedbá příliš silně, ale jsou to právě tyto věci, kterými ze zemského světa nahlédneme bezprostředně do světa duchovního. A chceme-li vysvětlení pro tuto skutečnost, musíme říci: Ona osobnost, která se měla seznámiti s jednou osobností z doby renesance a reformace, byla by bezpochyby získala neobyčejně silný dojem, kdyby byla prodělala to, co vypravuji. Ona to neprodělala, přešla přes to. Ale tato osobnost v té době dostala za to proměněno to, co by tu byla přijala jako dojem, ve zvlášť silný dojem živlu michaelského. Ona získala právě porozumění, i když nevědomě, získala porozumění pro život michaelský.

Uvádím Vám tento poněkud paradoxní příklad z toho důvodu, abych Vám ukázal, kterou cestou přichází k lidem živel michaelský; a takových příkladů mohl bych uvést mnoho a mnoho. Lidé byli by dnes docela jiní, kdyby u mnohých nebyly se tyto věci staly, neboť tyto věci mohou se státi sterým způsobem. V případě, který jsem vyprávěl, bylo to, milí přátelé, tak, že onen člověk upadl skutečně do jakéhosi spánku. V jiných případech byla věc taková, že nějaké události, která by byla odvedla od Michaela, bylo zabráněno tím, že přítel nebo někdo jiný přišel a onoho člověka někam jinam odvedl, a jeho vědomí bylo zahaleno nej přirozenějším, nejfilistrovnějším způsobem, čímž bylo mu zabráněno, spoluprodělati to, co mu bylo vlastně nejprve karmicky připraveno. Nejostřejší zásahy do obyčejného, hladkého průběhu karmy staly se právě v těchto letech.

A zpravidla se to stalo zřejmým, jak hluboko potom jdou tyto vlivy Michaelovy. V četných případech se ukázalo, že nejen duševně, ale až do tělesnosti byli zasažením ovlivněni takoví lidé, kteří dostali takovýto náraz ve své karmě tím, že Michael musel branami lidského vědomí do zemsko-smyslového světa.

Je nanejvýš zajímavé viděti, jak v devadesátých letech byli lidé uváděni do událostí, které nejsou ničím jiným, nežli cestami Michaela z duchovního světa do světa fyzického, neboť musíte myslet, že to, co se zde v poslední třetině devatenáctého století událo pro fyzický svět jakožto příchod Michaelův, připravovalo se v duchovním světě již dlouho napřed, již od počátku čtyřicátých let devatenáctého století. Mohl bych říci, že Michael a jeho duše přicházeli stále blíže a blíže, a ukazovalo se stále víc a více, že přijdou dolů ti lidé, kteří ve svém zemském osudu souvisejí s tím, co jest úkolem Michaelovým: převzítí zde na Zemi zase inteligenci potom, když byla odpadla zástupům Michaelovým v nadsmyslů.

Do všeho toho – poznáváte to již z dosavadního líčení – je konečně postaveno anthroposofické hnutí, neboť ono souvisí s tímto celým proudem Michaelovým, jak vysvítá z líčení, které jsem doposud podal.

Pozorujte nyní tímto světlem osvětlené karmické souvislosti jednotlivých osobností, které přicházejí z vnitřního puzení k anthroposofickému hnutí. Ony přicházejí nejprve ze světa, stojí v souvislostech se světem. Ve světě byla skutečně mnohá společenství, která v sobě lidi spojovala, ale síla, držící je pohromadě, nebyla nikdy takové povahy, jakou vytvářejí právě síly Michaelské. Tím tvoří se zvláštní postavení pro toho, kdo souvislostí se světem nachází cestu do anthroposofického hnutí, do Anthroposofické společnosti. Je možno přijít do jiných sdružení, bylo vždycky možno přijít do nich, a nebylo třeba, aby osud byl tím zvlášť hluboce dotčen. Do Anthroposofické společnosti nemůžeme přijít – alespoň nemůžeme přijít tak, aby tento příchod byl docela poctivý a duši hluboce zaujímající, aniž by byl osud v tom nejpodstatnějším hluboce ovlivněn. A to vysvitne docela zřetelně, jestliže pozorujeme věci, řekl bych, ve správné linii.

Vezměte člověka, který právě do Anthroposofické společnosti přichází, který měl dříve nějaké souvislosti s neanthroposofy, nebo tato spojení podrží. Mnohem významnější je tento rozdíl mezi tím, kdo stojí uvnitř a tím, kdo stojí venku nebo zůstává venku, než právě v jakýchkoli jiných sdruženích. Jsou zde dva druhy souvislostí. Tím, že se splní všechno to, co jsem popsal, žijeme v době nesmírně velkých rozhodnutí, takže to, že takto stojí vedle sebe lidé anthroposofičtí a neanthroposofičtí, jest dnes něčím rozhodujícím. Buďto se jedná o rozředení staré karmy pro toho, kdo je v Anthroposofické společnosti, nebo se jedná o zapředení nové karmy pro toho, kdo v ní není. A to jsou velké rozdíly.

Dejme tomu, že nějaký anthroposof stojí blízko nějakému neanthroposofu; pak se může jednat o to, že anthroposof má nejprve odčinit staré karmické souvislosti s oním neanthroposofem; nebo se může jednat o to druhé: že neanthroposof má pro budoucnost navázati karmické spojení s anthroposofem. Alespoň jsou tyto dva případy ty jediné – přirozeně různě uzpůsobené – ale jsou jediné, které jsem mohl pozorovati; není nic mezi tím, nic mimo tyto případy. Ale z toho vyplývá, že se jedná skutečně o dobu velkého rozhodování: že buďto se působí na neanthroposofy v tom smyslu, aby přišli ke společenství Michaelovu, anebo se působí tak, aby ti, kdo nepatří ke společenství Michaelovu, byli jím vynecháni. To jest velká doba pro rozhodování, ona velká krize, o které vlastně mluví svaté knihy všech dob, kterou je v podstatě míněna naše doba. Neboť to jest právě zvláštností podnětů Michaelových, že jsou rozhodující a že právě v našem věku se stávají rozhodujícími.

Lidé, kteří v přítomné inkarnaci přijímají z anthroposofie podněty Michaelovy, ti připravují celou svou bytost tím, že přijímají podněty Michaelovy, takže to vchází daleko do těch sil, které jinak jsou určovány jen souvislostmi rasovými a národními.

Pomyslete jen, jak silně možno mluvit o tomto: Je zde někdo, kdo stojí v nějaké národní souvislosti. Je na něm vidět, že je Rus, že je Francouz, že je Němec. Je to na lidech vidět, a když o nich přemýšlíme, když je vidíme, zařazujeme je, umísťujeme je tam, kam mohou patřit. Lidé budou pokládati za významné, jestliže se na někom vidí, že je Turek, že je Rus atd. U těch, kdo dnes se skutečnou vnitřní duševní silou, se vřelým srdcem přijímají anthroposofii jako svou nejhlubší životní sílu, nebudou již míti žádného smyslu taková rozeznávání, až zase sestoupí na Zem. Lidé říkají: Odkud pak je tento? Ten není z nějakého národa, ten není z nějaké rasy, ten jako kdyby vyrostl ze všech ras a národů.

Hleďte, když zde byla poslední vláda Michaelova v době Alexandrově, tu se jednalo o to, rozšířití řectví kosmopoliticky, všude je zanést. Nesmírně mnoho stalo se zde tažením Alexandrovým k vyrovnání lidí, k rozšíření něčeho společného. Ale to nemohlo zasáhnouti ještě tak hluboko, protože Michael spravoval ještě kosmickou inteligenci. Teď je inteligence na Zemi. Teď zasahuje hluboko. Teď zasahuje to také do zemské bytosti člověka. Duchovno připravuje se, býti poprvé rasově tvořivým. A přijde čas, kdy lidé nebudou již moci říkat: ten člověk vypadá tak, jako kdyby patřil tam – ten je Turek, onen Arab nebo Angličan, Rus nebo Němec, nýbrž budou muset říci něco takového: Ten člověk byl v dřívějším životě puzen k tomu, obrátit se k duchovnu v michaelském smyslu. – Vystupuje tedy fyzicky tvořivě, fyzicky tvárlivě to, co je ovlivněno Michaelem.

Ale to je potom to, co se usazuje hluboko, hluboko do karmy jednotlivce. Proto tento osud těch, kdo jsou poctivými anthroposofy: že nemohou se dobře vypořádati se světem, - ale také nutnost, aby vážně, v plné vážnosti ke světu přistupovali.

Naznačil jsem, jak ti lidé, kteří s plnou intenzitou stojí v anthroposofickém hnutí, přijdou ke konci tohoto století znovu, že jiní se potom s nimi spojí, poněvadž tím musí býti s konečnou platností rozhodnuto ono zachránění Země, zemské civilizace před rozkladem. To jest, řekl bych, poslání anthroposofického hnutí: na jedné straně pro srdce tísnivé, které na druhé straně uvádí srdce v pohyb a nadšení. Na toto poslání musíme pohlížeti. Ale je naprosto nutné, abychom jakožto anthroposofové věděli, že v tomto postavení musí anthroposof prožívat karmu tísnivěji nežli jiní lidé. Nejprve jsou tu lidé, kteří přicházejí do Anthroposofické společnosti, přímo předurčení k tomu, aby prožívali karmu tísnivěji nežli jiní lidé. A jestliže obcházíme toto těžší prožívání, chceme-li svou karmu pohodlněji prožívat, pak se to po nějaké stránce vymstí, musíme umět býti anthroposofy i v prožívání karmy. Musíme umět pozorně pohlížeti na prožívání karmy, abychom byli správnými anthroposofy. Právě to vede potom k tomu, že pohodlné prožívání karmy, že vůle, prožívat karmu pohodlně, se vyjadřuje právě tehdy, že se mstí ve fyzickém onemocnění, ve fyzických nehodách a podobně.

Na tyto jemnější souvislosti se právě musí pohlížeti. Pak vidí člověk s těmito jemnějšími souvislostmi mnoho jiného. A to je tou nejlepší přípravou, abychom skutečně duchovně viděli, když pohlížíme na tyto intimnější souvislosti života. Není správný princip, chtít vyvíjeti všelijaké vionařské stavy mlhavým způsobem. Ale je nesmírně správné, zaměstnávat se tím, co řekl bych, intimnějšího se děje v osudových souvislostech, které můžeme pozorovati.

Což nevidíme, milí přátelé, jak se stává naší karmou, že žijeme nebo jsme žili vedle lidí, kterým je absolutně vnitřně zabráněno, přiblížit se k anthroposofickému obsahu, kteří mají vnitřní překážku, vzdor všemu a všemu, co z anthroposofie – nechci říci: se jim přináší vstříc, ale: mohlo by se jim přináseti vstříc, kdyby jen to chtěli přijmouti. To přece vidíme. To jest něco, co vesměs patří k velkému rozhodování přítomného života. A to, co se zde odehrává, stává se karmicky významným jak pro toho, kdo pak přijde do anthroposofického hnutí, tak i pro toho, kdo zůstane mimo; to se stává neobyčejně významným.

Neboť představte si nyní, že tito lidé setkají se znovu v některé příští inkarnaci /co se nám stane v příštích inkarnacích, to se připravuje již v této inkarnaci/ pak stane se toto setkání právě s lidmi, ke kterým jsme v takovém podnětu, jak jsem to teď naznačil, pak stane se toto setkání takovým, že ona cizost, která zde jinak mezi lidmi jest, se podstatně vystupňuje, neboť Michael působí až do fyzických sympatií a antipatií.

Ale všechno to se dnes již přípravně odehrává. Odehrává se to již nyní, přípravně pro každého jednotlivého anthroposofa. Proto jest nesmírně významné pro anthroposofa, všimati si právě těchto karmických souvislostí, které se odehrávají mezi ním a neanthroposofy. Zde se totiž odehrávají věci, které sahají vzhůru do nejbližší říše hierarchií. Neboť hledte, je zde určitý protějšek toho, co jsem líčil: že podněty Michaelovy vystoupí dokonce rasově tvořivě; k tomu je zde protějšek.

Vezměte případ, že karma je takováto: nějaká osobnost je uchváčena v nejvyšším smyslu anthroposofickými podněty, takže srdcem i myslí, řekl bych: duchem a duší jest uchváčena. Potom – ano, potom je něčeho zapotřebí, co vysloveně zní divně, protismyslně, ale je toho zapotřebí: potom se musí jeho Anděl něčemu učit. A to jest, hledte, nesmírně důležité, významné. Osud anthroposofů, který se odehrává mezi neanthroposofy a anthroposofy, ten vrhá své vlny do světa Andělů. To vede až k rozdělování duchů ve světě Andělů. Anděl, který provází Anthroposofa k příštím inkarnacím, ten poznává duchovní říše ještě hlouběji, nežli je mohl poznati dříve. A Anděl, který patří k tomu, kdo vůbec nemůže do anthroposofie vniknouti, ten klesá. A ukazuje se nejprve na osudu Andělů, jak nastává velké rozdělování. Je tomu teď tak – a to jest, milí přátelé, něco, k čemu bych Vaše srdce chtěl obrátit – je tomu teď tak, že z poměrně jednotné říše Andělů vzniká rozdvojená říše Andělů: říše Andělů, usilující vzhůru do vyšších světů a říše Andělů, směřující dolů do nižších světů.

Zatím, co se zde na Zemi děje tvoření se společenství Michaelova, můžeme spatřovati nad tím, co se zde utváří jako společenství Michaelovo, vzestupující Anděly a sestupující Anděly.

Dnes možno vlastně neustále pozorovati, když nahlížíme do světa hlouběji, tyto proudy, které mají v sobě něco tak otřásajícího. Řekl jsem tedy, že ti, kdo přicházejí k anthroposofické věci, rozpadají se v podstatě ve dvě skupiny. Jedna skupina jsou takoví, že vnášejí sem ještě vědění o starém pohanství a z pohanství – aniž mají mnoho zkušeností z křesťanského vývoje, který se dál ještě v době Kali-yugy – vyvíjeli se dále a nyní vrůstají do toho křesťanství, které zase má býti křesťanstvím kosmickým; tedy pohansky předurčené duše, které vlastně teprve do křesťanství vrůstají. Druhá skupina jsou duše, které jsou více znaveny křesťanstvím, ale nepřiznávají si to, duše, které vrůstají do anthroposofického hnutí od počátku kvůli jeho křesťanskému charakteru, při čemž méně hluboko vrůstají do toho, co je anthroposofická kosmologie, anthroposofická anthropologie atd., naproti tomu vrůstají do abstraktně náboženského oboru. Tyto dvě skupiny jsou od sebe zřetelně rozlišeny.

Ta skupina, která jest jaksí ještě pohansky předurčena, ta má zvláštní nutnost, aby s veškerou intenzitou uchopila nosné síly anthroposofie a šla jaksí, aniž by se dala odkloniti nějakými ohledy, ve směru těchto nosných sil anthroposofických.

To všechno jsou věci, které musejí teprve správně přejíti do srdcí; ale ty musejí do srdcí anthroposofů, neboť teprve na podkladě konkrétní anthroposofie bude v Anthroposofické společnosti možný skutečný společný život, neboť jestliže, řekl bych právě více pohansky uzpůsobené duše vynesou svoje síly, které jsou na dně jejich duše namnoze již dnes v této inkarnaci, ale které se u mnohých tak těžko dobývají ven, - když tyto síly vynesou, pak rozšíří se po celé Anthroposofické společnosti atmosféra pronikání kupředu docela ve smyslu michaelském.

Ale pak musejí lidé míti odvalu, pohlížeti právě do tohoto silného boje, který se odehrává mezi tím, co Michael musí podnikati ke zmožení svého velkého úkolu, a tím, co Ahriman neustále staví proti.

Ahriman uchopil již jisté tendence ve vývoji civilizace, postavil je do své služby. Pomyslete jen, že uchopení inteligence člověkem stalo se náležitě možným teprve od patnáctého století, od doby, kdy je v člověku duše vědomá, neboť ta je lidským vlastnictvím, ta si může inteligenci osvojiti. Teprve od této doby přišlo k lidem to, co je vede, aby, řekl bych, tak nesmírně zdůrazňovali osobně působící inteligenci.

Pokuste se udělati malý výpočet, který obsahuje vlastně něco strašně velikého, ale pouze prostorově velikého: pokuste se, milí přátelé, udělati malý výpočet. Shrňte tak v myšlenkách všecko to, co je dnes myšleno na celé Zemi za jeden den všemi těmi, kdo píše noviny, aby vznikly noviny. Přehlédněte to, prosím. Přehlédněte souhrn inteligence, která je zde z per vymačkávána a přichází na papír, je potom tištěna atd. Přehlédněte to: jaká osobní inteligence zde světem proudí.

A nyní jděte o pár století nazpět, jděte do třináctého století a přehlédněte, zdali je zde vůbec něco takového. To zde není, ani řeči o tom, že by to zde bylo.

Ale dal bych Vám ještě jinou úlohu. Představte si – dnes je neděle, je k tomu zvláštní příležitost – kolik je dnes schůzí a shromáždění od západu na východ o politických záležitostech, řekněme zatím: po Evropě, jak mnoho z osobní inteligence proudí zde do atmosféry Země a představte si třinácté století: tam lidé vystačili bez těchto schůzí a shromáždění, bez časopisů /a dnes ještě rádia/. To všechno nebylo. A tak, když se přenesete do třináctého století, naskýtá se pohledu na svět úplně volný rozhled. Nejsou zde redakce novin ani žádná politická shromáždění – to všechno zde není. Rozhlížíte se volně. Když se dnes rozhlížíte kolem, tu všude nesou se vzhůru vlny osobní inteligence, ty jsou zde, a nemůžete vůbec skrze ně; vzduch je možno krájeti, v duchu, právě tak, jako v mnohých sálech, kde každý kouří z dýmky nebo doutník, je možno vzduch krájeti: tak je to zde v duchovnu se vzduchem.

Takových rozdílů si musíme všimnouti, chceme-li nějak posouditi, jak po sobě epochy následují. Čtete-li dějepisce jako Rankeho, tedy nepozorujete nic, že by tomu tak bylo; ale to jsou reálné skutečnosti.

Ale co to je, co sem takto vniká? Všechno to je potrava pro ahrimanské mocnosti. Ty mají teprve možnost vrhnouti se právě na tento obor. Proto mohutněly stále víc a více možnosti zasahování Ahrimana do civilizace. Takoví duchové jako Ahriman, ti nejsou zde přirozeně k tomu, aby se na Zemi vtělovali do fyzického těla, ale mohou na Zemi působit tím, že se sice neinkarnují, ale inkorporují pro určité doby; potom když nastane to, o čem jsem mluvil jako o zakalení vědomí u toho nebo onoho člověka nebo odchýlení vědomí jen dočasně, tvoří člověk schránku pro Ahrimana, který má možno ne sice se inkarnovati, ale inkorporovati se, působiti z člověka pomocí lidských schopností.

Bude mým úkolem mluvití právě o tomto ahrimanském působení. A chtěl bych pak ukázati, jak dalece vystoupil Ahriman během poslední doby například dokonce jako spisovatel, abych ukázal to, co musejí dnes vidět ti, kdo chtějí pozorovati skutečnosti.

Desátá přednáška: karmický impuls Michaelitů k duchovnu. Působení Ahrimanovo do inteligence dříve kosmické, nyní zosobnělé

Dornach, 4. srpna 1924

Milí přátelé,

co by se mělo jako pocit vyvolati, to jest, aby jednotlivec, nacházející se v anthroposofickém hnutí, zpozoroval něco ze zvláštního karmického postavení, které právě puzení k anthroposofické věci člověku dává. Musíme si totiž doznati, že v obyčejné souvislosti života pozoruje člověk málo ze své karmy a že se staví vůči životu tak, jako kdyby právě z náhodného sřetězení dály se věci, které se pak pro něho stávají zážitkem. Že v tom, co nás v zemském životě potkává od narození do smrti, je právě osudová, karmická souvislost, na to se méně dbá. A když se toho dbá, tedy se lidé ihned domnívají, že se v tom vyjadřuje něco, co lidskou svobodu činí pochybnou a podobně.

Často jsem mluvil o tom, že právě intensivní prohlédnutí karmických souvislostí staví podstatu svobody do pravého světla. A tak také, když si pečlivěji všimneme karmických souvislostí, nemusíme se báti, že tím mohl by se nám ztratit nepředpojatý pohled do podstaty svobody. Líčil jsem věci, které souvisí jak s dřívějšími zemskými životy těch, kdo přicházejí do Michaelova společenství, tak i se životem mezi smrtí a novým narozením. Z toho vidíte, že u takovýchto lidí, tedy nás všech vlastně, jedná se karmicky o to, že duchovno hraje velkou, významnou roli v celém vnitřním založení duše.

V naší dnešní materialistické době může člověk ze všech poměrů výchovy a života přijíti k něčemu takovému jako anthroposofii poctivě vlastně jenom tím – jinak je to pochod nepoctivý – že má v sobě karmický podnět, který ho žene k duchovnu. Tento karmický podnět je souhrn všeho toho, co bylo proděláno před sestoupením do tohoto zemského života, jak jsem to vylíčil.

Ale to, že člověk je tak silně spjat s duchovními podněty, které působí přímo na jeho duši, to jej vede k tomu, milí přátelé, aby méně intensivně, nežli tomu je u jiných lidí, při sestupu do fyzického světa se včlenil do vnější tělesnosti.

U těch, kdo z vnitřního puzení se dnes docela vědomě a úzkostlivě vzdalují všeho anthroposofického, u těch najdeme všude, jak úplně pevně vězí ve fyzické tělesnosti. U těch, kdo se dnes obracejí k tomu duchovnímu životu, který chce poskytovat anthroposofie, najdeme volnější poměr aspoň těla astrálního /„bulhaří“/ a organizace Já k organizaci fyzické a éterické.

Ale to je příčina toho, že člověk se potom méně snadno vypořádává se životem, prostě proto, že musí voliti mezi více možnostmi než jiný, protože lehce vyrosté z toho, do čeho jiní vrůstají. Pomyslete jen, milí přátelé, jak mnoho je dnes mnohý člověk tím, čím se stal vnějšími souvislostmi života; a je tomu tak, že vlastně, řekl bych, vzdor tomu, že tomu často

pozoruhodným způsobem tak jest, nemůžeme vůbec pochybovati, že se člověk do oněch okolností hodí. Vidíme komerčního radu, stavbyvedoucího, továrníka, úředníka atd. – oni jsou tím, čím jsou, s absolutní samozřejmostí. Mezi nimi stává se ovšem také často, že řeknou: Zdá se, jako bych byl zrozen k něčemu jinému – ale to není míněno tak vážně. Porovnejte s tím nekonečné potíže, které jsou zde u těch, kdo svým puzením jsou hnáni k duchovnosti anthroposofie. Snad u ničeho jiného se to neukazuje tak nápadně, tak pozoruhodně intenzivně jako právě u mládeže, a sice u nejmladší mládeže.

Hleďte, vezmeme-li jmenovitě starší žáky Waldorfské školy, ty ve vyšších třídách, najdeme jak u mužských, tak u ženských žáků, že ve své duševně-duchovní vývojové cestě poměrně rychle pokračují, ale že tím u těchto mladých lidí nestává se vnitřní uchopení života již lehčím, nýbrž mnohem těžším, mnohem komplikovanějším. Možnosti se rozšiřují, možnosti se zvětšují. A zatím co jinak v obyčejném ohledu dnešního života není příliš velkým úkolem /odečteme-li jisté výjimky/ pro ty, kdo stojí dorůstající mládeži po boku jako vychovatelé, jako učitelé, raditi správným způsobem, stává se radění těžkým právě tehdy, když tak jako ve Waldorfské škole přivádíme děti k pokroku, protože to, co je všeobecně lidské, více vystupuje, protože šířka obzoru, kterou si osvojují, staví před duševní oko právě větší množství možností.

Proto je zase pro Waldorfské učitele tak nutné, když byli svou karmou přivedeni k tomuto povolání, aby si osvojili šířku obzoru, světové poznání, světové cítění, dálku pohledu. Veškerá pedagogická opatření v detailech jsou mnohem méně důležitá na tomto místě nežli právě dálka pohledu. A možno skutečně říci, že na něčem takovém, jako karmě takového učitele, ukazuje se také zase, jak souhrn možností se stává velkým, mnohem větším než jinak. Takový mladý člověk nebo dítě klade učiteli zase nikoli určité, ale mnohotvárné otázky, odlišné na všechny strany. Pro to, co zde vlastně jest na karmických předběžných podmínkách, pro všechno to, co pudí k anthroposofii, pro to můžeme vyvolati porozumění nejlépe tím, když nemluvíme pedanticky, v ostrých obrysech, nýbrž když takové věci více naznačujeme, a když více charakterizujeme ovzduší, ve kterém se, řekl bych, anthroposofové vyžívají a vyvíjejí.

Ale všechno to činí nutným, aby anthroposof dbal na jednu předběžnou podmínku, na jednu zvlášť u něho vyvinutou předběžnou podmínku své karmy. Je možno udati to nejruznější a já udám ještě všelicos o důvodech, proč ten nebo onen charakter, ten nebo onen temperament jest puzen k anthroposofii na základě událostí duchovního světa, které jsem uvedl. Ale všechny tyto sklony, které pudí jednotlivé anthroposofy k anthroposofii, mají něco jako protějšek, který je Duchem světa malován silněji, nežli je tomu u jiných lidí.

Všecko to, co je zde jako mnohé možnosti v nejrozmanitějších věcech života, to vyžaduje od anthroposofů iniciativu, vnitřní iniciativu duševního života. A je nutno seznámiti se s tím, že pro anthroposofa platí asi následující věta, že si anthroposof musí říci: Když jsem se stal anthroposofem svojí karmou, tedy to, co mne mohlo puditi k anthroposofii, vyžaduje, abych dbal toho, jak v mé duši objevuje se nějak pro mne více nebo méně hluboce, nutnost, najíti v životě iniciativu duše, abych mohl z nejnvnitřnější podstaty své bytosti něco počínat, něco usuzovat, něco rozhodovat. Je vlastně psáno v karmě každého anthroposofa:

Staň se člověkem s iniciativou, a jestliže pro překážky svého těla nebo pro překážky, které se jinak proti tobě staví, středisko své bytosti s iniciativou nenacházíš, všimni si, jak v podstatě utrpení a radosti u tebe závisí na nalezení nebo nenalezení osobní iniciativy.

To jest něco, co mělo by jako zlatým písmem státi před duší anthroposofa: že má ve své karmě uloženu iniciativu, a že mnoho z toho, co ho potkává v životě, závisí na tom, jak dalece může si tuto iniciativu ve své vůli uvědomiti.

Považte, že tím je vlastně řečeno neobyčejně mnoho, neboť zároveň je v přítomné době velmi mnohé, co uvádí v omyl ohledně všeho toho, co může řídit a vésti usuzování. A bez jasného usuzování o poměrech života nevyvine se iniciativa z hlubin duše. Ale co nás uvádí k jasnému usuzování, k úsudku o životě právě v přítomné době?

Nuže, milí přátelé, pohlédněte na jeden z nejdůležitějších rysů charakteru naší doby a odpovězte si na otázku, jak o jednom z nejdůležitějších rysů charakteru našeho přítomného života můžeme přijíti k určité jasnosti.

Uvidíte, že u toho, co nyní řeknu, jedná se o něco takového, jako, řekl bych, o Kolumbovo vejce. Ale u Kolumbova vejce jde o to, aby někomu napadlo, jak se vejce postaví, aby zůstalo státi, a u toho, o čem budu mluvit, půjde o to, aby člověku ta věc napadla.

Žijeme v době materialismu. To, co osudově se odehrává kolem nás, v nás, stojí všecko ve znamení intelektualismu na jedné straně a všude roztroušeného materialismu na straně druhé. Včera jsem tento intelektualismus charakterizoval u žurnalismu a u snahy, rozvíjeti záležitosti světa všude ve shromážděních lidu. Musíme si uvědomiti, jak silně jest dnes člověk pod vlivem těchto dvou časových proudů, neboť je téměř nemožné, těmto časovým proudům: intelektualismu a materialismu se vyhnouti, jako jest nemožné, bez deštníku nezmoknouti, když prší. Je to zde všude kolem nás.

Pomyslete jen, že jisté věci, které máme vědět, prostě vědět nemůžeme, jestliže je nečteme v novinách. Určitým věcem, kterým se máme naučit, nemůžeme se naučit, jestliže se jim neučíme ve smyslu materialismu. Jak se má dnes někdo státi lékařem, jestliže při tom nechce strávit materialismus? Nemůže ovšem jinak, nežli vzíti s tím i materialismus; musí to samozřejmě učinit. A jestliže nechce vzíti s tím i materialismus, nemůže se ve smyslu dnešní doby státi lékařem. Tomu jsme tedy neustále vystaveni. Ale to zasahuje přece neobyčejně silně do karmy.

Ale to všechno je jako stvořeno k tomu, podkopati v duších iniciativu. Každé shromáždění lidu, do kterého lidé jdou, má jeden úkol: podkopati iniciativu jednotlivých lidí, s výjimkou těch, kdo tam mluví a jsou vůdci. Každé noviny mohou splniti svoji úlohu jenom, když dělají „náladu“, když tedy podkopávají iniciativu jednotlivce.

Na tyto věci se musí hledět, a musíme si uvědomit, že to co má člověk jako svoje obyčejné vědomí, je v podstatě velmi malá komůrka a že všecko, co se děje kolem člověka tím způsobem, jak jsem to právě vylíčil, má ohromný vliv na podvědomí. A konečně nezbyvá nám nic jiného, nežli – smím-li se tak vyjádřiti – býti mimo to, že jsme lidé /mnozí se domnívají, že člověk může být člověkem jenom v nějakém věku, ale to vede také k něčemu neblahému/, býti také ještě „současníky“. Je to ovšem zlé, není-li někdo ničím jiným nežli současníkem, ale musíme býti také současníky, to jest musíme míti cit pro to, co se děje v době.

Ovšem právě mnozí anthroposofové jsou ve své mysli vytrženi ze živého citění toho, co je v čase, jestliže chtějí se zálibou obíratí se jen něčím bezčasovým. V tomto ohledu můžeme

míti nejpodivnější zážitky v rozhovorech s anthroposofy. Oni vědí například dobře, kdo byl Lykurg, ale mohou občas ukázati takovou neznalost současníků, která je prostě dojemná.

To pochází právě z toho, že člověk – protože je tu vloha pro iniciativu – který je tak založen a svou karmou do světa postaven, je vždy vlastně /promiňte mi to přirovnání/ jako včela, která má žihadlo, ale bojí se bodnouti v rozhodujícím okamžiku. Iniciativa je žihadlo, ale lidé se bojí bodnouti. Lidé se bojí jmenovitě bodnouti do něčeho ahrimanského. Lidé se nebojí, že by snad tím bylo nějak poškozeno to, co je ahrimanské, ale bojí se, že žihadlo narazí, vrátí se a vnikne potom člověku samému do těla. Takový asi je tento strach. Tyto věci je nutno prohlédnouti.

Jak takto všude narážíme teoreticky a prakticky na materialismus, a materialismus je mocný, jsme mateni ve své iniciativě. A má-li anthroposof pro to smysl, tedy je všude, až do nejtímnějších podnětů své vůle maten, odrážen teoretickým a praktickým materialismem. Ale to utváří karmu zvláštním způsobem. A jestliže dobře sami sebe pozorujete, budete se o tom dovídati od rána do večera ve svém životě. A z toho pak musí vzniknouti všeobecný životní pocit: „Jak dokáží teoreticky i prakticky materialismu jeho nesprávnost?“ A tato snaha jest nyní ve mnohých anthroposofických duších, myslích: dokazovati nějak materialismu nesprávnost. To jest životní otázka, která je mnohým z nás teoreticky i prakticky položena: Jak se vypořádat s tím, dokázati materialismu nesprávnost? Člověk, který prodělal nějakou školu, stal se učencem – příklady v Anthroposofické společnosti zde jsou – když potom se anthroposoficky probudí, cítí ohromnou snahu potírati materialismus, bojovati proti materialismu, říkati všechno možné proti materialismu – začne bojovati a potírati jej a tím míní, že vězí pevně v proudu michaelském. To se nejčastěji velmi špatně daří, a můžeme říci, že věci, které se mluví proti materialismu, říkají se velmi často z dobré vůle, ale vlastně se nedaří: nepůsobí žádným dojmem na ty, kdo jsou materialisty v teoretickém i praktickém ohledu. Proč to? To jest právě to, co brání jasnosti úsudku.

Zde stojí tedy anthroposof, a aby neuvázl se svou iniciativou, chce míti jasno o tom, co proti němu vystupuje v materialistech. On chce najíti nesprávnost materialismu všude v pozadí a zpravidla mnoho nenajde. Domnívá se, že potřel materialismus; ale ten vždycky znovu povstává. Jak to přijde?

Nyní přijde právě to, co jest, řekl bych, Kolumbovým vejcem. Jak to přijde, milí přátelé?

Hleďte, to je tím, že materialismus je pravdivý – což jsem řekl již častěji – že materialismus nemá nepravdu, nýbrž pravdu. Tím to je. A zvláště anthroposof by měl věděti, že materialismus má pravdu, ale ta že platí jen pro fyzickou tělesnost. Ostatní lidé, kteří jsou materialisty, znají jenom fyzickou tělesnost, nebo se aspoň domnívají, že ji znají. To je ten omyl, a tento omyl není v materialismu. Když poznáváme materialistickým způsobem anatomii, fyziologii nebo praktický život, tu poznáváme pravdu. Ale to platí jen pro fyzické poměry. A toto doznání se musí učinit z nejnvtírnější lidské bytosti: že materialismus má pravdu – ve svém oboru, a že je to právě něčím skvělým v novější době, že našla to, co je správné v oboru materialismu. Ale věc má právě svou praktickou stránku, svou prakticky karmickou stránku.

Nyní může se anthroposofovi v jeho karmě státi, že přijde k pocitu: žiji zde s takovými lidmi, s nimiž mne dokonce spojila karma /mluvil jsem o tom včera/, žiji zde s lidmi, kteří znají jenom materialismus, kteří vědí jenom to, co je správné o fyzickém životě, a k anthroposofii nepřicházejí proto, že jsou mateni právě správností toho, co vědí.

Žijeme nyní v době Michaelově, milí přátelé, s duší, ve které jest intelektualita Michaelovi odpadlá. Když Michael sám spravoval kosmickou inteligenci, tu se měly věci jinak. Tu kosmická inteligence vždycky znovu vytrhovala duši z toho, co tu bylo jakožto materialismus. Přirozeně byli materialisté také v jiných dobách, ale ne takoví jako v dnešním věku. Také v jiném věku byli materialisté; člověk byl zasazen svým Já a tělem astrálním do těla fyzického a těla éterického, cítil svoje fyzické tělo, ale to, co Michael spravoval jakožto kosmickou inteligenci, to duši vždycky znovu vytrhovalo z toho, co zde bylo jakožto materialismus. Dnes žijeme vedle lidí, jsme s nimi často karmicky spojeni, u kterých je vše takovéto: oni mají ovšem fyzické tělo, ale protože kosmická inteligence Michaelovi odpadla a žije v člověku jaksi individuálně, osobně, zůstává celá duchovně-duševní podstata a Já ve fyzickém těle. Oni jsou vedle nás, a jejich duchovně-duševní bytost je hluboce zapuštěna v jejich fyzickém těle. Na to musíme podle pravdy pohlížeti, když stojíme vedle neduchovných lidí. A to že stojíme vedle neduchovných lidí, to v nás nesmí vyvolávat jenom sympatie a antipatie v obyčejném smyslu, ale musí to mít v sobě něco otřásajícího. A může to mít v sobě něco otřásajícího, milí přátelé; a chceme-li to, co námi tak otřese, mít, pak musíme pohlédnouti na ty materialisty, kteří jsou často vysoce nadaní, kteří z docela určitých instinktů mohou mít docela dobré sklony, ale kteří nemohou přijít k duchovnosti.

To, co námi otřese, zpozorujeme tehda, když pohlédneme na velká nadání a ušlechtilé vlastnosti lidí mezi materialisty, neboť nemůže býti řeči o tom, že ten, kdo dnes v době velkého rozhodování – se nepřikloní ke spiritualismu, že tím nepřijde ke škodě ve svém duševním životě v příští inkarnaci. A při tomto zjevu: že jistý počet lidí je svou karmou puzen ke spiritualitě, kdežto jiní jíti nemohou – při pohlížení na tento protiklad, na toto karmické spolužití s takovými lidmi, jaké jsem naznačil, mělo by vzejít v naší duši něco hluboce otřásajícího, něco, co se naší duše hluboce dotýká, a pak teprve svoji karmu správně pochopíme, – jinak ne. Neboť shrneme-li všechno, co jsem právě řekl o michaelismu – smím-li to tak nazvat – pak najdeme, že Michaelité jsou ve své duši vesměs uchopeni, uchvázeni silou, která chce působiti z duchovna do celého člověka, i do fyzického.

Včera jsem to naznačil tak, že jsem řekl: Tito lidé, ti odvrhují to, co je rasového, to, co dává člověku ráz přirozenosti, takže je tím neb oním člověkem. A jak člověk v této zemské inkarnaci stane se nyní anthroposofem, je uchváten duchovností, je připravován k tomu, aby nebyl již něčím podle takovýchto vnějších znaků, ale takovým, jakým byl v nynější inkarnaci. Na těchto lidech Duch jednou ukáže – buďme si toho ve vší skromnosti vědomi – na těchto lidech jednou ukáže, jak může vytvářeti fyziognomii, jak může vytvářeti lidskou podobu. To nebylo ještě v dějinách lidstva ukázáno. Dosud vytvářeli lidé svoji fyziognomii ze svých národních podkladů, a dnes můžeme ještě podle fyziognomie člověka určit, odkud pochází, zvláště když jsou lidé mladí, nejsou-li tváře dosud zbrážděny starostmi života, nebo radostí a povznesením, těmito božskými stránkami života. Jednou zde budou lidé, podle jejichž fyziognomie bude možno určit, jací byli v předcházející inkarnaci, když se zde dostali k duchovnosti. Pak ti druzí budou stát vedle nich, - a co bude potom znamenati karma? Potom karma odloží svoje obyčejné sdružovací karmické vlastnosti.

V tomto ohledu, milí přátelé, právě ten, kdo umí bráti život vážně, bude Vám moci říci: Karmicky byli jste nebo jste ještě spojeni se mnohými, kdo mohou přijmouti duchovnost. A snad vedle mnohé příbuznosti v životě cítíte přece jen hluboké odcizení, docela oprávněně hluboké odcizení. Karmická souvislost, která se jinak v životě odehrává, odpadá, odchází, a zůstává pro něco jiného. Z poměru toho, kdo stojí, řekl bych, zde venku na poli materialismu, k člověku, který stojí na poli spiritualismu, nezbude karmicky nic jiného /ale to zůstane/, než

to, že na něho musí pohlížeti, že bude na něho zvláště upozorněn. A můžeme pohlížeti na budoucnost, kdy ti, kdo během dvacátého století stále více přistupují k duchovnosti, stojí vedle jiných, s nimi kdysi karmicky žijících. Karmické afinity, karmické příbuznosti se v této budoucnosti již málo uplatní, ale to, co zбудe z karmických příbuzností, to jest, že ti, kdo stojí na poli materialismu, musejí pohlížeti na ty, kdo jsou na poli duchovnosti. Dnešní materialisté budou muset pohlížeti v budoucnosti na dnešní spiritualisty. To bude zbytek karmy.

Zase rozechvívající skutečnost, milí přátelé. - A k čemu to? Ó, to spočívá v dalekém božském plánu světa. Čím dají si materialisté dnes něco dokázat? Tím, že to mají před očima, tím, že to mohou rukama uchopit. Lidé, stojící na poli materialismu budou moci očima vidět a rukama hmatat ty, se kterými byli dříve karmicky spojeni, - podle fyziognomie, podle celého výrazu budou moci spatřovati, co duch jest, neboť duch se stal nyní tvůrcem fyziognomie. Tak bude pro oči dokázáno, na člověku dokázáno, jak je duch ve světě tvořivý. A bude patřiti ke karmě anthroposofů, že těm, kdo dnes stojí na poli materialismu, budou demonstrovati, že existuje duch a že duch demonstruje se podle úrady Bohů na člověku samém.

Ale právě abychom k tomu došli, milí přátelé, jest nutno, abychom nestáli vůči intelektualismu v nejasných, mlhavých snahách, abychom „nevycházeli bez deštníku“ – to míním tak, že jsme vystaveni tomu, co jsem označil jako dva proudy: řečnění a písáření – tomu jsme vystaveni. Řekl jsem, že jako zmokneme, když vyjdeme za deště bez deštníku, tak právě přichází na člověka tato věc. Nemůžeme ovšem jinak. V nejuťlejším mládí, když je nám 20, 24 let, musíme studovati v materialistických dílech to, co musíme studovat. Ano, v tomto útlém dětském věku dvaceti, čtyřadvaceti let je tomu skutečně tak, že jsme vesměs vnitřně preparováni ještě pro materialismus, když tyto věci studujeme, ze složení vět, z plastického utváření vět. Můžeme se tomu brániti, ale ničeho nedokážeme, přece jen tím budeme preparováni. Tu je právě nutno nepřicházeti s formálnostmi. Dnes není možno zachrániti člověka před tím, býti vystaven intelektualistickému materialismu, neboť kdyby se dnes o botanice nebo o anatomii nepsaly materialistické knihy, tedy by to nešlo. Souvislost života to nedovoluje. Ale jedná se o to, milí přátelé, uchopiti tyto věci ve skutečnosti. Tu musíme rozuměti, že Ahriman ovlivňuje duševně-duchovní bytost, nacházející se v tělesnosti proto, že Michael ji nevytrhuje. A právě když tato duševně-duchovní bytost jest nadaná, ale přece jen vězí docela v tělesnosti, pak může býti zvláště vydána Ahrimanovi. A svoji kořist nachází Ahriman právě v nejnadanějších lidech, aby inteligenci Michaelovi odcizil, odtrhl od Michaela.

Tu nastává to, co v naší době hraje mnohem větší roli, než se obyčejně za to má: Inkarnovati se ahrimanští duchové nemohou, ale inkorporovati, dočasně proniknouti lidské duše, lidská těla. Potom brilantní, skvělý, vynikající duch ahrimanské inteligence je silnější než to, co jest v jednotlivci – mnohem, mnohem silnější. Necht' je potom jednotlivec sebeinteligentnější a necht' ví sebevíc: jestliže fyzické tělo je docela uchváčeno osvojením si tohoto učení, může se ahrimanský duch do něho na jistou dobu inkorporovati. Pak je to Ahriman, který mu hledí z očí, je to Ahriman, jenž pohybuje prsty, je to Ahriman, jenž si čistí nos, pak je to Ahriman, jenž kráčí.

Anthroposofové nesmějí se zaleknouti před takovými poznatky, neboť to jedině může dáti předstoupiti před duši intelektualismu v jeho skutečnosti. Ahriman je velká, vynikající inteligence a chtěl by vývojem Země dosáhnouti něco pronikavého. On používá každé příležitosti, když je duchovnost zakotvena v tělesnosti a vědomí je jaksi ztlumeno tímto

silným uchvácením těla duchem. Tu nastane to, co je možné v dnešní době: že v člověku vězí skvělý duch, ale přesahuje lidskou osobnost; potom takový duch může působiti na Zemi, působiti tak, jak působí lidé. O to Ahriman nejprve usiluje, a silně usiluje.

Řekl jsem Vám, milí přátelé, že přijdou na Zem ti, kdo to myslí poctivě s anthroposofií. Bude to koncem tohoto století; ale právě této doby chtěli by ahrimanští duchové použití nejsilněji, protože lidé jsou inteligentní bytostí, která se jich zmocnila, tak zaujati, protože jsou tak neuvěřitelně chytří. Dnes člověk se již bojí setkání s chytrým člověkem, ale musíme je míti, protože všichni jsou chytří, takže ani nevyjdeme ze strachu z lidské chytrosti. A je tomu tak, že této chytrosti, která se pěstuje, je používáno Ahrimanem.

Jsou-li těla potom ještě zvláště vhodná k tomu, aby vědomí mohlo býti podkopáno, pak vystoupí inkorporovaný Ahriman. Prokazatelně byl tu již dvakrát takto jako spisovatel. U anthroposofa bude se jednati o to, aby se nedopouštěl záměny pravého spisovatele s někým jiným. Naprosto je nutno umět rozeznávat. A pro toho, kdo je anthroposof, kdo jakožto anthroposof chce jasně a ostře na život pohlížet, bude záležití právě na tom, aby ani v tomto případě nedopouštěl se žádných záměn. Neboť co je platno, milí přátelé, když někdo najde někde knihu a napíše na ni svoje jméno a vůbec není spisovatelem? Potom lidé zaměňují pravého spisovatele s někým jiným. Jestliže Ahriman je spisovatelem nějaké knihy, jak mělo by to dobře působit, když je za spisovatele pokládán nějaký člověk, kdežto je to Ahriman, jenž se svým skvělým nadáním tak do všeho vpraví, že se může proměnit ve styl člověka. Jak to může dobře působiti, když je spisovatelem Ahriman, a lidé to zaměňují s lidským dílem. Osvojit si rozeznávací schopnost v tomto oboru, to je to, co je tak naprosto nutné, milí přátelé.

K tomu chtěl jsem prozatím přivést, abych poukázal všeobecně na zjev, který hraje roli v našem věku. V příští přednášce proberu pak takovéto zjevy ještě přesněji.

Jedenáctá přednáška: Vývoj principu Michaelova průběhem dob. Rozdvojení kosmické inteligence

Dornach, 8. srpna 1924

Milí přátelé,

mluvili jsme dlouhou dobu o karmických poměrech, které souvisejí s anthroposofickým hnutím, s Anthroposofickou společností, s jednotlivými osobami, které cítí vnitřně poctivé puzení, konati svou životní cestu v anthroposofickém hnutí. A ačkoli o karmických poměrech bude nutno říci mnoho věcí po návratu z Anglie, chtěl bych přece jen právě dnes, jakožto v poslední hodině před odjezdem do Anglie, před cestou, která potrvá celý zbytek srpna, přednésti jako jakýsi závěr něco, co bude s to, zaokrouhliti poněkud myšlenky, které jsem Vám směl v těchto karmických úvahách sdělit.

Všichni jste zajisté pozorovali, milí přátelé, jak karma jednotlivého anthroposofa prodělala přerůzné formy, ve kterých se utvářela v dřívějších zemských životech a mezi smrtí a novým narozením. A již jsme mohli zvláště ve dvou posledních hodinách naznačiti, jaký význam to

může mít pro karmu jednotlivého anthroposofa. Viděli jsme, jak tato karma anthroposofa souvisí s celým vývojem, který prodělal princip Michaelův za dlouhých, dlouhých dob. Viděli jsme nejprve, řekl bych, více abstraktním způsobem, jak odpadlo vládě Michaelově to, co se mohlo nazývat správou kosmické inteligence. Za starších dob bylo to vesměs tak, že lidé, jak jsem řekl, nepřipisovali sami sobě inteligentní bytost, ale že všechno, co vyjadřovali v inteligentních formách, odvozovali z inspirace vyšších mocností. A kdo byli obeznalí v tomto oboru, ti věděli, že to byly ty vyšší mocnosti, které potom v křesťanské terminologii byly označeny právě jakožto mocnosti michaelské. A označil jsem Vám osmé a deváté století jako dobu ve vývoji civilizovaného lidstva, ve které kosmická inteligence zvolna se pohybovala dolů k Zemi, utvářela se jaksi ve formě kapek, které potom v jednotlivých lidských duších žily dále jako osobní inteligence. A naznačil jsem Vám také, jak se uchoval tradičně, ale z určitého porozumění pohled pro kosmickou inteligenci, tedy pro starou michaelskou správu. Když pohlédneme na učence ve mnohém směru výborné, opírající se o arabismus, opírající se o to, co vlivem tažení Alexandrových žilo v Asii jakožto aristotelismus, co proniklo mystiku Orientu a co učinilo ji, řekl bych, inteligentní, když pohlížíme na všechno to, co bylo přeneseno přes Afriku do Španělska a tam působilo jakožto maurská moudrost v tak vynikající osobnosti jako Averrhoes, pak najdeme v naukách těchto maursko-španělských učenců vesměs odlesk názorů, směřujících ke kosmické inteligenci.

Znázorněme si co možná nejsilněji, jak si lidé tuto kosmickou inteligenci představovali. Chtěl bych k tomu účelu udělati náčrtek toho, čemu tito maurští učenci učili své žáky ve Španělsku v 10., 11. a 12. století, v téže době, kdy na jiných místech Evropy vládlo něco takového jako škola šartreská, o které jsem Vám podrobně vyprávěl. Ve Španělsku bylo maurskými učenci, především takovou osobností jako Averrhoes, učeno, že inteligence vládne všude, jak celý svět, kosmos je naplněn vševládoucí inteligencí. Lidé dole na Zemi, ti že mají různé vlastnosti, ale nemají vlastní, osobní inteligenci, nýbrž pokaždé, když člověk na Zemi působí, vyjde kapka inteligence, paprsek inteligence ze všeobecné inteligence, snese se jaksi do hlavy, do těla člověka, naplní jej, takže chodí-li člověk po Zemi, má něco takového jako část docela všeobecné kosmické inteligence. Když pak člověk zemře, když projde branou smrti, vrací se to, co měl jakožto inteligenci, vplývá to nazpět do všeobecné inteligence, takže to, co má člověk za života mezi narozením a smrtí na myšlenkách, pojmech a ideách, vlévá se nazpět do všeobecné nádrže všeobecné inteligence, a nemůžeme mluvit o tom, že to, co člověk nese ve své duši jako něco zvlášť cenného – jeho inteligenci – podléhá osobní nesmrtnosti.

Tomu se vesměs vyučovalo španělsko-maurskými učenci: že člověk nemá osobní nesmrtnost. Člověk žije dále, ale nejdůležitější na něm jest – tak říkali tito učenci – že za života může rozvíjet inteligentní vědění, ale to nejde spolu s jeho bytostí; nemůže se tedy říci, že inteligentní bytost má osobní nesmrtnost.

Hleďte, v tom byla, řekl bych, urputnost boje scholastiků mezi dominikány, urputnost uplatnit osobní nesmrtnost člověka. V oné době nemohlo vystoupiti jinak, nežli že dominikáni uplatňovali, že člověk jest osobně nesmrtný a že to, čemu učí Averrhoes, je kacírství, je bludařství. To musíme dnes říci jinak. Ale pro tehdejší dobu je pochopitelné, že člověka, který nepřijímal osobní nesmrtnost jako Averrhoes ve Španělsku, prohlásili za bludaře. Dnes musíme věc pozorovat podle skutečnosti, podle reality. Musíme říci: V tom smyslu, jak se stal člověk nesmrtným, co do své duše vědomé, dobyl si této nesmrtnosti, tohoto trvajícího vědomí o osobnosti po projití branou smrti, teprve od doby, kdy duše vědomá zaujala místo v pozemském člověku. Kdybychom se tedy byli zeptali Aristotela nebo

Alexandra, jak smýšlejí o nesmrtelnosti, jak by byli odpověděli? Na slovech nezáleží. Kdyby byli tázáni, byli by řekli, kdyby odpovídali v křesťanském názvosloví: „Naše duše bude přijata Michaelem a bude žít dále ve společenství Michaelově.“ Anebo by to byli vyjádřili kosmologicky. Právě z takového společenství, jako bylo Alexandrovo nebo Aristotelovo, bylo by se řeklo kosmologicky /a také se to řeklo/: „Lidská duše je na Zemi inteligentní, ale tato inteligence je kapkou z plnosti toho, co vylévá Michael. Ale tato inteligence jest kapkou z plnosti toho, co Michael vylévá jakožto déšť inteligence, který člověka zaplavuje. A tento déšť vychází ze Slunce, a Slunce zase přijímá do své vlastní bytosti lidskou duši nazpět, a lidská duše, která trvá zde mezi narozením a smrtí, ta září ze Slunce dolů na Zem.“ – Vládu Michaelovu byli by lidé hledali na Slunci. Tak by byl člověk odpověděl kosmologicky.

To přišlo do Asie, to přišlo pak z Asie nazpět a kvetlo to ještě jakožto názor Maurů ve Španělsku v době, kdy scholastikové zastávali osobní nesmrtelnost.

Nesmíme říkat jako říkali scholastikové: „To je omyl,“ – nýbrž musíme říci: Vývoj lidstva přinesl individuální osobní nesmrtelnost, a bylo to ve scholastice dominikánů, kde se poprvé tato osobní nesmrtelnost zdůrazňovala. A stará pravda, která nebyla již pravdivá pro onu dobu vzhledem k vývoji lidského pokolení, ta se přednášela na vysokých školách, které Maurové ve Španělsku udržovali. Musíme dnes býti tolerantní nejen k současníkům, musíme býti tolerantní také k těm, kdo pěstovali dále staré nauky; to nemohli lidé v tehdejší době činit. Ale je důležité, abychom si stále znovu a znovu říkali:

Co se nazývalo osobní nesmrtelností u dominikánských scholastiků, to je pravdou vlastně teprve od doby, kdy poněáhu do lidstva vnikla duše vědomá.

Možno to vylíčiti také, řekl bych, docela imaginačně. Když dnes zemře člověk, který měl možnost proniknouti svoji duši za zemského života inteligencí, opravdovou inteligencí, pak projde branou smrti a pohlíží nazpět na svůj zemský život, který zde byl jakožto samostatný zemský život. V dřívějších stoletích vzhlížel člověk, který prošel branou smrti, nazpět na svůj zemský život, jak se zde éterické tělo v kosmu rozptyluje, jak prochází potom duševní oblastí, jak prožívá události v nazpět běžící podobě. Pak mohl člověk říci: Tak spravuje Michael Sluncem to, co bylo moje. – V tom je právě ten velký rozdíl. Ale takový vývoj můžeme posouditi, jen když pohlížíme za kulisy života a pohlížíme na duchovno za hmotnem. Na tom záleží, abychom vnější události v lidstvu viděli tak, jak jsou utvářeny z duchovního světa.

Nyní musíme se vpravit ještě jednou do všeho toho, co jsem nyní řekl. Přenesme se nyní do skutečnosti, že s devátým stoletím křesťanským nastává krize: Kosmická inteligence sestupuje mezi pozemské lidstvo. To je objektivní skutečnost, to je to, co se děje. A nyní se přenesme do sluneční sféry, kterou Michael se svými zástupy spravoval tak, jak jsem to vyprávěl, jak pozoroval odchod Krista ze Slunce a jeho přejítí na Zem v mystériu Golgoty a prožíval potom, jak kosmická inteligence postupně stále víc a více sestupuje dolů a stává se individuálním lidským poznáním.

Důležitá událost, která učinila hluboký dojem právě na ty – posledně jsem řekl „Michaelity“ – kdo patří k Michaelovi, důležitá událost vynikajícího významu bylo to, co jsem již naznačil v dřívějších souvislostech, co jsem naznačil tak, jak se to postavilo do průběhu civilizačního vývoje Země. Ale teď musí to být naznačeno tak, jak se to vyjímá z hlediska Michaelitů samých ze Slunce, jak je to viděti z té perspektivy, když pohlížíme dolů z říše Michaelovy na Zem. – Tato důležitá, tato významná událost stala se v roce 869. Je to všeobecný

ekumenický koncil v Cařihradě, kde bylo dogmaticky konstatováno, že starý názor o trichotomii, že člověk sestává z těla, duše a ducha – je prý kacířský, člověk má prý tělo a duši, jenže duše má určité duchovní vlastnosti.¹² Zatím co se v objektivnu událo to, že inteligence přecházela na jednotlivé lidi, bylo na Zemi dekretováno takovým zpečetujícím způsobem, že nikdo, kdo stál v evropské civilizaci, nemohl se odvážit tomu odporovat, - dekretováno, že trichotomie je prý falešná, že je prý kacířská. Nesmělo se mluvit o tom, že by měl člověk tělo, duši a ducha, nýbrž smělo se mluvit jen o těle a duši, a duši připisovati duchovní vlastnosti a síly. Tím stalo se na Zemi něco, o čem se mohlo v říši Michaelově pouze říci: Nyní vnikne do duší lidí přesvědčení, že duchovno jest duševní vlastnost, že duchovno není to božské, co vládne v postupu vývoje lidstva. „Hleďte dolů na Zem“ – to je řeč Michaelova – „Hleďte dolů na Zem... tu mizí vědomí o duchu.“

Ale, milí přátelé, s tímto mizením vědomí o duchu bylo právě spojeno to, o čem chceme dnes především mluvit.

Řekl jsem již, že jsem dosud naznačoval abstraktně, jak se dál vývoj michaelské říše za kulisami zemského života. Řekl jsem, že kosmická inteligence sestoupila dolů k jednotlivým lidem. Ale to jest jenom abstrakce, milí přátelé, neboť co jest inteligence? Nesmíme si přirozeně představovat, když přijdeme do vyšších sfér, že zde bereme inteligenci tak, jako zde ve fyzické oblasti stromy a keře. Co to je „inteligence“? Takové všeobecnosti ve skutečnosti neexistují.

Inteligence jsou pravidla vzájemného chování vyšších hierarchií.

Co tyto vyšší hierarchie činí, jak se k sobě chovají, v jakém poměru jsou navzájem, to jest kosmická inteligence. A protože ovšem jakožto lidé musíme si všimnout říše nám nejbližší, stává se kosmická inteligence pro nás konkrétně souhrnem bytostí z hierarchie Andělů. Jestliže mluvíme konkrétně, nemůžeme mluvit o souhrnu inteligence, nýbrž o souhrnu Andělů – to je skutečnost.

Jak se církevní otcové v roce 869 zabývali tím, zdali se má mluvit o duchu, bylo to následkem toho, že určitý počet andělských bytostí oddělil se od říše Michaelovy, kde dříve byli a podřídili se názoru, že nyní mají co činiti jenom se zemskými mocnostmi, že vedení lidí budou nyní muset vykonávat jen pod vlivem zemských mocností.

Hleďte tedy, jaká je to ve skutečnosti událost. Andělé jsou bytosti, které vedou člověka od jednoho zemského života ke druhému zemskému životu. Nejbližší bytosti, stojící nad námi v duchovním světě to jsou, které provázejí cestou životem mezi smrtí a novým narozením a poukazují zase k zemskému životu, bytosti, které jednotlivé zemské životy dělají souvislým řetězem celkového lidského života. Jistý počet andělských bytostí, které mají tuto úlohu, které dříve byly spojeny s říší Michaelovou, vyšel, opustil tuto říši, takže následkem toho stalo se nemožným, aby osudy lidí zůstaly nedotčeny. Neboť přirozeně kdo jsou nejdříve zúčastněni na tom, jak se karma vyvíjí, jak se mezi smrtí a novým narozením zpracovávají zemské činy, zemské myšlenky, zemské city? Jsou to andělské bytosti, přijdou k docela jinému postavení ve vesmíru, když jaksí opustí sluneční říši a stanou se místo nebeských andělů anděly zemskými. Co se zde musí stát? Co musí nastat? Zde se skrývá skutečně

¹² To znamená popření ducha. Nyní ve 21. století (v souvislosti se zesilujícím se působením asurských bytostí) jsou již zřetelné snahy o popření duše. Viz např. S. O. Prokofjev: „Setkání se zlem a jeho přemožení v duchovní vědě“, nakl. Studium, 2012 /pozn. JK/

velké tajemství nad celým vývojem Evropy za vnějšími skutečnostmi. Určití Andělé zůstali v říši Michaelově. Ovšem že v oné velké škole na počátku patnáctého století byly také takové Andělské bytosti, které patřily k lidem, kteří tehdy žili v říši Michaelově, o kterých jsem mluvil, patřily andělské bytosti, které zůstaly v říši Michaelově. Ale byli ostatní Andělé, kteří se ztotožnili s tím, co bylo zemské.

Nyní řeknete: Ano, ale jak to vlastně přijde, že určitý počet Andělů Michaelových dostane najednou nápad vyjít z této říše Michaelovy, ostatním že to nenapadne? – Musím doznati, milí přátelé, že to je jedna z nejtěžších otázek, které možno nadhodit o novějším vývoji lidstva. Je to v podstatě otázka, která u člověka, když se tím zabývá, musí uvést v rozruch všechny vnitřní síly. Je to otázka, která hluboce a těsně souvisí s celým lidským životem. Hleďte, to má opravdu podklad v jedné kosmické skutečnosti.

Víte z mých přednášek, které jsem z tohoto místa konal, že všechno, čemu říkáme fyzická planeta, je shromážděním duchovních bytostí. Když pohlížíme vzhůru k některé hvězdě, tedy to, co fyzického ukazuje, jest jenom zevnějšek, ve skutečnosti máme zde co činit se shromážděním duchovních bytostí. A existuje určitý protiklad. Ten zde byl vždycky, pokud existoval zemský vývoj, mezi inteligencemi všech planet a inteligencí sluneční. Na jedné straně je právě inteligence sluneční, na druhé straně jsou inteligence planetární. A vždycky bylo tomu tak, že sluneční inteligence stála výhradně pod vládou Michaelovou, naproti tomu ostatní planetární inteligence pod ostatními Archanděly. Řekněme tedy:

- Sluneční inteligence - Michael
- Planetární inteligence:
 - měsíční - Gabriel,
 - merkurská - Rafael,
 - venušanská - Anael,
 - martovská - Samael,
 - jupiterská - Zachariel,
 - saturnská - Orifiel.

Ale bylo tomu vždycky tak, milí přátelé, že se nemohlo říci, že Michael spravuje sluneční inteligenci samotnou, nýbrž celá kosmická inteligence, jež je rozdělena na inteligenci sluneční a na ostatní inteligence (Merkur, Venuše atd.) je spoluspravována jednotlivými bytostmi archandělské hierarchie, ale nade všemi dohromady vládne vždy zase Michael, takže veškerá kosmická inteligence je spravována Michaelem. Přirozeně že každý člověk byl člověkem také dříve, když Michael spravoval kosmickou inteligenci, kdy její paprsek přicházel do jednotlivého člověka, takže člověk mohl se přece cítit člověkem na Zemi a nebyl jednotlivý člověk jenom schránou všeobecné kosmické inteligence. To pochází od Slunce. Všechna lidská inteligence pochází od Michaela ve Slunci.

Jenže když nastalo století osmé, deváté, desáté, tu se právě stalo, že planetární inteligence počítaly s tím, že se Země změnila a že se i Slunce změnilo.

To se děje venku, co popisují astronomové, to je jenom vnější stránka. Víte, že každých přibližně 11 let nastává období slunečních skvrn, Slunce svítí na Zem tak, že určitá místa jsou temná, skvrnitá. Tak tomu nebylo vždycky. Slunce zářilo ve velmi dávných dobách jako rovnoměrný kotouč – nebylo zde slunečních skvrn a po tisíci a tisíci letech bude Slunce mít podstatně více skvrn nežli dnes, stává se stále skvrnitějším. To je ale vnější projev toho, že

síly Michaelovy, kosmické síly inteligence stále více ubývá. Ve množení slunečních skvrn během kosmického vývoje se jeví úpadek Slunce, ukazuje se stále více ochabování, stárnutí Slunce v kosmu. A z vystoupení dosti velkého počtu slunečních skvrn poznaly ostatní planetární bytosti, inteligence, že nechtějí již býti ovládány Sluncem. Ony si předsevzaly, neponechávat již Zemi v závislosti na Slunci, nýbrž přímo na celém vesmíru. To se děje planetárními úradami Archandělů. Jmenovitě pod vedením Orifielovým¹³ děje se toto emancipování planetární inteligence od inteligence sluneční. Bylo to úplné rozdělení světových mocností, které až dosud patřily k sobě. Sluneční inteligence Michaelova a inteligence planetární dostaly se pozvolna do vzájemné kosmické opozice. Třebaže hierarchii Andělů připisujeme docela jiný druh duševní síly, uzpůsobení nitra bytosti, musíme jim připisovati i rozhodování, úvahy o tom, co se děje. My lidé také se nerozhodujeme jinak, než-li že pohlížíme na věci, které se zevně dějí, že necháváme mluvit skutečnosti a pod vlivem skutečností činíme to nebo ono. Jenže pro nás jsou směrodatné mezi narozením a smrtí skutečnosti zemské, kdežto pro bytosti hierarchie Andělů jsou směrodatnými takové skutečnosti jako ty, že v planetárním životě se děje rozštěpení. Jeden zástup přiklonil se k zemské inteligenci a tím zároveň k inteligenci planetární. Druhý zástup zůstal věren sféře Michaelově, aby to, co Michael spravuje jako věčné, přenesl do veškeré budoucnosti – nyní, kdy všechna moc je mezi lidmi, kdy to, co se jeví ve fyzickém Slunci, se zatemňuje a zvolna mizí.

Tak vidíme následkem kosmických událostí rozdvojení mezi Anděly, kteří byli dříve s Michaelem spojeni. Ale tyto bytosti spolutvoří právě karmický vývoj. A nyní pozorujte celek, jak se odehrává v životě mezi smrtí a novým narozením. Zde to není takové, že by každá lidská duše mohla běžeti samotna, ani nemůže každý Anděl, který člověka vede, běžeti samoten, nýbrž působí tu hierarchie Andělů společně. Karma se vyžívá ve spolupůsobení. Přirozeně, když v jednom pozemském životě přijdu ve spojení s lidmi a v příštím životě se to vypůsobí, potom sejde se Anděl jednoho člověka s Andělem druhého člověka. A tak tomu bylo mnohonásobně. Je to něco strašně otřásajícího, mohl bych říci přímo zdrcujícího, co se odehrává na Zemi v ekumenickém koncilu roku 869, je to signál pro něco ohromného, co se děje zde nahoře v duchovním světě. Je to, možno říci, zdrcující, jestliže se člověk docela správným použitím kosmické inteligence udrží vůči takovým přemocným souvislostem skutečností. Je to otřásavě významné, co již nastalo a stále více nastává: že Anděl jedné lidské duše, která byla dříve karmicky spojena s jinou lidskou duší, nešel společně s Andělem této druhé lidské duše. Jeden Anděl ze dvou karmicky spojených lidských duší zůstal při Michaelovi, druhý šel dolů k Zemi. Co zde muselo nastat?

V době mezi založením křesťanství a věkem duše vědomé, která byla signalizována především v devátém století rokem 869, muselo nastat to, že do karmy lidí vešel nepořádek. Tím je vysloveno jedno z nejvýznamnějších slov, které vůbec možno vyslovit o novějších dějinách lidstva. Přišel nepořádek do karmy novějšího lidstva. V následujících zemských životech nebyly již všechny zážitky postaveny do karmy správně, a to působí v novějších dějinách chaoticky, to vnáší do novějších dějin stále více a více chaosu sociálního i jiného kulturního chaosu, to znemožňuje dospět k cíli: nepořádek, do něhož byla přivedena karma, poněvadž nastalo rozdvojení hierarchie Andělů, patřících k Michaelovi.

¹³ RS dává sluneční skvrny také do souvislosti s pozůstatky starého Saturnu (který nevydával vlastní světlo), viz např. „Tajná věda v nástinu“.

A nyní můžeme vyslovit něco, co souvisí s karmou Anthroposofické společnosti, co má nesmírný význam, co dává teprve jaksi správný odstín. Neboť všechno to, co možno naznačovat, když se opíráme o poměry, nevyčerpává toho, co se děje v duchovnu za kulisami. Je slabé a bledé to, co za myšlenky zvolíme ze zemských poměrů. Po takovýchto přípravách musíme sáhnout po tom, co naznačuje něco čistě duchovního.

Tu musíme říci: Zajisté, platí všechno, co duše Anthroposofické společnosti poctivě a vnitřním puzením do společnosti shromáždilo – to přirozeně platí. Ale jak to přijde, že jsou zde také síly, aby se v čistě duchovních principech sešli dnes lidé, kteří jsou si jinak v dnešním světě cizí? Kde jsou síly k tomu sejít se? Ty jsou, milí přátelé, v tom, že se zahájením vlády Michaelovy a michaelským věkem, ve kterém žijeme, se vniknutím Michaela do zemské vlády a vystřídáním vlády Gabrielovy vládou Michaelovou, je sem vnášena Michaelova síla, která u těch, kdo s ním šli, má uvést karmu zase do pořádku.¹⁴

Když někdo pozoruje během svého života, že tu a tam přichází do vztahů, které nejdou souhlasně s jeho vnitřním puzením, které se snad nějak vymykají z toho, co je správná harmonie v člověku mezi dobrým a zlým, toto na jedné straně – a na druhé straně stálé puzení pokračovatí s anthroposofickým živlem: zde je podkladem to, že člověk usiluje nazpět ke karmě, k vyžití skutečné karmy. To jest kosmický paprsek, který pro poznávajícího vylévá se zřetelně anthroposofickým hnutím:

Znovuzjednáni pravdy karmy.

Hleďte, s tím je spjato mnohé z toho, co jest jak osudem jednotlivce v Anthroposofické společnosti, tak osudem celé Společnosti. Přirozeně, neboť to všechno splývá dohromady.

Nyní musíme si všimnout následujícího: Hleďte, lidé, kteří souvisí s bytostmi z hierarchie Andělů, které zůstaly v říši Michaelově, tito lidé mají obtíž, najít formu inteligence pro to, co mají pochopit. Ovšem také usilují o získání osobní inteligence tak, že to může souviset s uctíváním Michaela.

Ty duše, o kterých jsem řekl, že se zúčastnily příprav v patnáctém a devatenáctém století, přicházejí dolů k Zemi a visí ještě nejhlubším sklonem k Michaelovi a jeho sféře. A přece mají podle vývojových principů lidstva přijmout individuální osobní inteligenci. To působí rozdvojenost, ale takovou rozdvojenost, která se musí rozřešit duchovním vývojem tím, že individuální soudržnost sejde se s tím, co přináší dolů duchovní světy v nynějším věku inteligence. Ti ostatní, jejichž Andělé odpadli (což přirozeně souvisí s karmou, neboť Anděl odpadne, jestliže souvisí s lidskou karmou, která tomu odpovídá) – ti ostatní přijímají osobní inteligenci se samozřejmostí, docela jako samozřejmě, ale zato působí v nich inteligence také automaticky, působí skrze tělesnost, působí tak, že tito lidé myslí, chytře myslí, ale nejsou při tom angažováni. –

O tom byl velký spor, který trval dlouhou dobu mezi dominikány a františkány. Dominikáni nemohli osobní princip inteligence vytvářeti jinak nežli v největší věrnosti ke sféře Michaelově. Františkáni, přívrženci Duncce Scota – nikoli Scota Erigeny – ti se stali úplně nominalisty, ti říkali, že inteligence je vůbec jenom souhrn slov. Všecko, co na diskusích se

¹⁴ Zde je vhodné poznamenat, že po vládě Michaela přichází v roce 2234 kontrastní vláda Orifielova. Tu popisuje RS jako „dobu temna“ a dobu „seslání Božího hněvu na lidstvo“ /pozn. JK/

odehrávalo mezi lidmi, všechno to je právě skutečně takové, že je to obraz mohutných bojů, které se odehrávaly mezi jedním zástupem Andělů a druhým zástupem Andělů.

Hleďte, je to tak, že bytosti z hierarchie Andělů, které se nyní spojily s principem Země, že ty vlastně tak od devátého, desátého století žijí na Zemi. A je to zase něco otřásajícího, milí přátelé: Zde na Zemi přebývá materialismus: zde jsou právě ti nejchytřejší a nejpokročilejší lidé takoví, že duchovno popírají, že se začínají posmívat tomu, že duchovní bytosti měly by býti v jejich okolí právě tak jako fyzičtí lidé. V této době, kdy se šířil materialismus, v této době sestupuje stále více a více Andělů dolů a žijí na Zemi. Tady spolupracují a jsou to právě oni, kteří v určitých dobách, když je lidské vědomí zkaleno, se inkorporují a působí na Zemi. Velký počet andělských bytostí se drží zpět, ale ty, které podle své andělské karmy stojí nejbližě ahrimanským mocnostem, ty se nedrží zpět, ty se inkorporují v lidech, v určitých dobách se noří do lidí.

Tu vzniká potom to, co jsem v předešlé hodině označil tím, že jsem řekl: Zde je takový člověk na Zemi, má lidské nadání, lidskou inteligenci, která se vyžívá, snad geniálně vyžívá. Ale na určitou dobu, kdy jest jeho vědomí zkaleno, zaujme v něm místo ahrimanská andělská inteligence. Potom může nastat tento zjev: Je zde člověk, zdá se býti neobyčejným člověkem a ze svého lidství psáti to nebo ono. Co jest ahrimanské, to může k člověku právě tím, co dnes přijímáme v inteligentních formách. Musíme uplatňovati svoji osobnost, nechceme-li dnes být zaplaveni tím, co jsem naznačil během těchto přednášek. A proto je tomu tak, že Ahriman může vystupovat jako spisovatel, může být spisovatelem. Ale když jsme teď shromážděni ve znamení našeho vánočního sjezdu, nechci o takových věcech pomlčet. Proto chtěl bych poznamenati ještě následující.

Hleďte, bylo možné jiné stanovisko k jednomu z nejskvělejších spisovatelů poslední doby, k jednomu z nejskvělejších a největších spisovatelů – dokud nevyšla jeho poslední kniha. Když jsem psal svou poslední knihu „Nietzsche, bojovník proti své době“, měla veřejnost co činiti s oslnujícím spisovatelem, který lidské schopnosti vystupňoval až k tomu nejvyššímu. Potom teprve seznámili se lidé s tím, co Nietzsche napsal v době svého úpadku. To jsou především dvě díla: „Antikrist“ a „Ecce homo“. To jsou dvě díla, která napsal Ahriman, nikoli Nietzsche, ahrimanský duch v Nietzschovi inkorporovaný. Tu vystoupil Ahriman poprvé na Zemi jako spisovatel. V tom bude Ahriman pokračovat. Nietzsche na tom ztroskotal.

Pomysleme, vůči jakým podnětům stojíme, když stojíme vůči ideám, které žily v Nietzschovi v době, kdy psal pod vlivem onoho ducha skvělá, ale ďábelská díla, díla „Antikrist“ a „Ecce Homo“ – inteligentní díla. Co do velikosti, oslnivosti nesnížíme nijaké dílo, jestliže je nazveme ahrimanským, jak se mohou domnívat prostoduší lidé, kteří nevědí, jaká velikost může v Ahrimanovi býti. My nehaníme, ani nechválíme, když mluvíme o Ahrimanovi, velmi mnoho na něm na Zemi závisí. Kdo krvácel – myslím to duševně – jako jsem krvácel já, když jsem poprvé četl Nietzscheho spis „Vůle k moci“, který byl potom uveřejněn takovým způsobem, že lidé nemohli o něm získat správnou představu – a kdo zároveň může nazírat do říší, které od počátku vlády Michaelovy, od osmdesátých let předešlého století jsou jen docela tenkou stěnou odděleny od fyzických říší Země, takže možno říci, že je to říše, která je podobná té říši, kterou prodělává člověk po smrti – kdo nazírá do toho, jaké zde jsou námahy v tomto směru, jaké ahrimanské poznámky stojí v knize „Antikrist“. Nevím, zdali v novějších vydáních jest ono místo také takové. Je to na jednom místě, kde psal o Ježíši, necituji doslovně – řeknu, že Renan označuje Ježíše za genia.

Nietzsche nehledí na něho jako na genia. On praví: „Řečeno s přísností psychologa, bylo by na místě docela jiné slovo...“ V mém vydání Nietzscheových děl jsou na tomto místě tři tečky, nevím, zdali je to v novějších vydáních také tak. V rukopise stojí zde „idiot“, to jest ruka Ahrimanova. A stojí zde mnoho jiného tohoto rázu. A kdo by mohl věřit, že v Nietzscheovi, který současně, když tyto věci psal, měl ve své duši návaly, aby přešel ke katolicismu (nesmíte zapomenout, že to šlo souběžně) – kdo by zde mohl věřiti, že zde není skryta hluboká záhada? – „Antikrist“ končí – jakými slovy končí? Končí slovy (nemohu to citovat doslova): – „Chtěl bych napsati na všechny stěny – a mám psací materiál s daleko svítícími literami – chtěl bych napsati na všechny stěny, co křesťanství jest: Křesťanství jest největší kletbou lidstva.“ – Tak končí tato kniha. Tu přece máme před sebou problém. Musíme právě viděti, jak celá tato říše, oddělená od naší říše jen tenkou stěnou, kde se odehrávaly všechny ty duchovní boje při uplynutí Kali-yugy a sahající poněkud ještě za Kali-yugu – jak tato říše chce proniknouti do fyzické říše Země.

To jsou věci, na které musíme pohlížet, chceme-li pochopit, jak se lidstvo vlastně může chovat k tomu, co v civilizaci musí vystoupit začátkem věku Michaelova. Bylo skutečně nutno při přechodu z Kali-yugy, při přechodu z Temného do Jasného Věku, státi v duchovně-fyzické názornosti, chtěl-li někdo naznačiti, jak jsem to učinil já ve své knize „Mystika při vzniku novodobého duchovního života“, chtěl-li někdo naznačiti náladu, kterou musíme mítí vůči duchovnu a hmotnu. Je tomu skutečně tak, že bych chtěl odevšad snést možnosti k naznačení tohoto grandiózního přechodu, který nastává jakožto vzejití věku Michaelova. A se vším, co jest Anthroposofické hnutí, musíme se cítit v tomto věku. Neboť všechno toto velkolepé, toto veliké, to se nejdříve vyžívá v lidské karmě, příšle již do nepořádku. Když pomyslíme, jak všeobecná pravda spočívá v karmických souvislostech a jak svět je takový, že i do těchto všeobecných karmických spojitostí mohly po staletí zasahovat výjimky, a jak přichází nyní požadavek, uvést karmické výjimky nazpět do jejich pravidel: pak pocítíme – protože to je úkolem, posláním anthroposofického hnutí – něco z velkého významu a dosahu anthroposofického hnutí.

To má spočívat, milí přátelé, ve Vašich duších, když si řeknete: Ti, kdo dnes na základě takového rozeznávání, cítí puzení vejíti do anthroposofického hnutí nebo života, ti budou při uplynutí dvacátého století znovu povoláni, aby na vrcholném bodě docílili co největšího rozšíření anthroposofického hnutí.

Ale to se může státi jenom, jestliže tyto věci mohou v nás žít, jestliže může žítí názor o tom, co kosmicky duchovně zasahuje do zemské fyzičnosti, když i do zemské inteligence, do názoru lidí zasahuje poznání o významu Michaelově.

Tento podnět musí býti duší anthroposofického snažení, duše sama musí chtít stát v anthroposofickém hnutí. Tím najdeme možnost, abychom myšlenky velkého dosahu nějakou dobu ve své duši nejen uchovali, ale oživili, takže duše těmito myšlenkami se anthroposofickým způsobem dále utvářejí, aby se duše vpravdě stala tím, čím býti má, aby po nevědomém sklonu, přijít k anthroposofii, byla duše uchopena posláním anthroposofie.

Abyste toto uchopení nechali na sebe v klidu působit, proto mluvil jsem k Vám v této poslední hodině tato vážná slova.

Chceme v nich pokračovati, až se zase sejdeme. Jestliže se v prvních dnech září sejdeme, budeme mítí pokračování těchto úvah. Zatím chtěl bych Vám všem vložiti na srdce právě to,

co jsem musel mluvit dnes večer v souvislosti s karmou jednotlivých anthroposofů a Anthroposofické společnosti.

* * *